

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอน
โดยใช้ชุดนิทานชาดก

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริมา ภิญโญนนตพงษ์

15 ม.ค. 2550

คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

h 2018086

ประกาศคุณูปการ

รายงานการวิจัยวิจัยการพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ทุนสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบนมัสการขอขอบคุณพระภิกษุภวนาวินิตคุณ เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกาย บาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และขอขอบพระคุณศาสตราจารย์กิตติคุณอำไพ สุจริตกุล และรองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์ ผู้ทรงคุณวุฒิและมีความเชี่ยวชาญด้าน ศาสนาที่กรุณาให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็ก ตลอดจนวิธีการสอนที่คุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัย

ขอขอบคุณคณะผู้ช่วยวิจัยนางสาวศิริณี นฤมลวัฒนกุล นางสาวชลธิชา มะลิทอง และ นางสาวเขาวนุช ทานาม ตลอดจนนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดฉวีธรรมสาริต สังเกต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร รวมทั้งทุกท่านมีส่วนร่วมกิจกรรมใน โครงการวิจัย ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์

สาขาการศึกษาปฐมวัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ 5 พฤษภาคม 2549

บทคัดย่อ

เรื่อง

การพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก

ผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5191, 0-1615-7327, 0-6530-5532

การวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยเมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในช่วงการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเด็กนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี จำนวน 36 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดวชิรธรรมสาธิต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย โดยจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 8 ห้องเรียน ซึ่งกลุ่มที่ได้ทำการศึกษาเป็นกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกใช้เวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ในแต่ละวันทำการทดลอง 1 ครั้ง ครั้งละ 30 - 40 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แผนการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก และแบบสังเกตความมีคุณธรรมด้านฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดีของเด็กปฐมวัย แบบแผนการทดลองเป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำทางเดียว (Simple Repeated-Measure ANOVA) และวิเคราะห์เปรียบเทียบรายด้านในแต่ละช่วงเวลา โดยใช้ t-test แบบ Dependent Sample

ผลการวิจัยพบว่า การเล่านิทานชาดกส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยรวมทั้งสี่ด้านของความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในแต่ละช่วงสัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($F = 41.887$) โดยในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 คะแนนค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยรวมของความมีคุณธรรมด้านฟังดี ด้านพูดดี ด้านมารยาทดี และด้านขยันดีของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($F = 17.112, 28.696, 28.832$ และ 22.496 ตามลำดับ) โดยด้านฟังดี ด้านพูดดี ด้านขยันดี ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ สำหรับด้านมารยาทดีในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 ช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$

Abstract

Title

The Moral Development of Preschool Children Using Fable Technique

Researcher: Assoc. Prof. Dr. Sirima Pinyoanuntapong

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Sukhumvit 23,

Watthana District, Bangkok 10110

Tel. 0-2664-1000 Ext. 5191, 0-1615-7327, 0-6530-5532

The main purpose of the research on moral development of preschool children using fable technique was to study the morality of preschool children when attending fable activities during the experiments. Samples in the study were 36 kindergarten 3 boys and girls, with 5-6 years of age, at Wat Wachirathamsathit School under the jurisdiction of Bangkok Educational Service Area Office 1, in first semester of the academic year 2005. They were selected by using simple random sampling, and one of eight classes was firstly selected by drawing. The fable activities were used with the sampled group for 4 weeks – 5 days a week and 30-40 minutes for one time a day. Tools used in the study were fable activity plans and an observation form about morality of preschool children in the areas of well listening, well speaking, well manners and well diligence. The experiments followed the quasi experimental design. The data were analyzed by using mean, standard deviation, and simple repeated-measured ANOVA. The comparative analysis of individual areas in each period of time was done by using dependent sample t-test.

The research results revealed that, during the period of experiments, the fable technique could progressively increase the total mean of those four areas of morality of preschool children in each week period with statistical significance at the level of $P < .01$ ($F = 41.887$). During period of weeks 1-2 and 3-4, the mean was increasingly changed with statistical significance at the level of $P < .01$. When analyzing the total mean of morality of preschool children in the areas of well listening, well speaking, well manners, and well diligence during the period of experiments, it was found that the mean tended to be increased with statistical significance at the level of $P < .01$ ($F = 17.112, 28.696, \text{ and } 22.496$ respectively). Regarding the areas of well listening, well speaking and well diligence during the period of weeks 1-2 and 3-4, the mean was increasingly changed with statistical significance at the level of $P < .01$. For the area of well manners during the period of weeks 1-2, 2-3 and 3-4, the mean was also increasingly changed with statistical significance at the level of $P < .01$.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	10
ทฤษฎีการเรียนรู้คุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย	15
การพัฒนาคุณธรรมด้านการฟังดี พูดดี ขยันดีและมารยาทดีของเด็กปฐมวัย	19
แนวคิดเกี่ยวกับวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	49
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	49
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินการทดลอง	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	54
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	54
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	57
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	57
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้าน	58
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้าน	60

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า
	วิธีดำเนินการวิจัย
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
	ระเบียบวิธีวิจัย
	แบบแผนการทดลอง
	การวิเคราะห์ข้อมูล
	สรุปผลการวิจัย
	อภิปรายผล
	ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย
	ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	81
	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ
	คู่มือการใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แกนกลาง
	คู่มือการใช้และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้าน
	ฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี
	หนังสือชุดนิทานชาดก

พัฒนาโครงสร้างการรู้คิด (Cognitive Structure) และโครงการรู้คิดนี้ย่อมซับซ้อนขึ้นตามพัฒนาการของเด็ก ซึ่งถ้าผู้ใหญ่สั่งสอนหรือสั่งสมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก เด็กย่อมมีการเปลี่ยนโครงสร้างการรู้คิดด้านนี้เช่นกัน ถ้าพิจารณา ตามหลักการเรียนรู้แห่งพุทธธรรม เน้น"คน" เป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการพัฒนา "คน" ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกชน (คือคนแต่ละคน) และการพัฒนา"กลุ่มคน" ให้อยู่รวมกันได้อย่างสันติ เมื่อ"คน" มีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้วิธีการฝึกอบรมจึงเป็นการพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็น "คน" (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. 2545: สุนน อมรวิวัฒน์. 2542) ดังนั้นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนที่มีคุณค่าของสังคมควรเริ่มพัฒนาดังแต่ในช่วงที่เน้นเด็กปฐมวัย การส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมก็เช่นกัน >ควรเริ่มบ่มเพาะปลูกฝังตั้งแต่เด็กวัยนี้ เพราะเด็กวัยนี้สามารถที่จะพัฒนาระดับคุณธรรมจริยธรรมรู้คิดและเลียนแบบสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีได้ ซึ่งสอดคล้องและตอบสนองต่อพระพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานว่า "ผู้ที่เป็นครู อาจารย์นั้น ใ้ว่าจะมีแต่ความรู้ในทางวิชาการ และในทางการสอนเท่านั้น ก็หาไม่ จะรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรม รวมทั้งให้ความสำนึกกับศิษย์ในหน้าที่และในฐานะที่เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้หรือที่เรียกว่าการสอนนั้น ต่างกับการอบรม การสอน คือ การให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของผู้เรียน ให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าสอนแต่เพียงอย่างเดียว ให้อบรมให้ได้ความรู้ ดังกล่าวมาแล้วด้วย" การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กจึงเป็นภารกิจที่สำคัญสำหรับผู้ที่เป็นครูต้องรับผิดชอบพัฒนาเด็กและต้องเสาะแสวงหาหลักการ สาระและวิธีการที่เหมาะสมมาพัฒนาให้กับเด็ก นอกจากนั้น ญาดาพนิต ธรรมเกษร (2540) ได้กล่าวว่า ครูควรสอนทั้งความรู้และคุณธรรมให้กับเด็ก เพื่อเด็กจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ดังคำกลอนที่ว่า

ครูดี	มีความรู้	คู่คุณธรรม
มุ่งชั้นนำ	คำสอนศิษย์	จิตสร้างสรรค์
ประพฤติดี	มีเกียรติยศ	ชื่นชมกัน
สอนศิษย์นั้น	เป็นคนดี	ศรีสังคม

ศาสนาทุกศาสนามีแก่นสำคัญสอนให้คนมีคุณธรรมอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งที่มีคำสอนสายกลาง หรือสอนความพอดี คำสอนนี้มีอายุเกินกว่า 2500 ปี หลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคุณธรรมเชิงบวก พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2540) กล่าวว่า สำหรับคุณธรรมที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา ที่ฝึกพัฒนาคนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนผู้เป็นสมาชิกใหม่ของมนุษยชาติ พึงมีคุณสมบัติที่เป็นต้นทุน 7 ประการ ที่เรียกว่า "แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงาม หรือ รุ่งอรุณของการศึกษา" ซึ่งเป็นหลักประกันของชีวิตที่จะพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้ที่เป็นสัตว์ประเสริฐอย่างแท้จริง คือ หลักคุณธรรม "กัลยาณมิตร" เป็นหลักธรรมสอนให้มนุษย์แสวงแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี คือ รู้จักทำตนสามารถอยู่ร่วมหรือ

ใกล้ชิดกับภรรยา เริ่มตั้งแต่พ่อแม่เป็นกัลยาณมิตรในครอบครัว รู้จักคบคน และเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณชน ที่จะมีอิทธิพลชักนำ และชักชวนกันให้เจริญงอกงามในการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยเฉพาะให้เรียนรู้และพัฒนากการสื่อสารสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา มีศรัทธาที่จะดำเนินตามแบบอย่างที่ดี และรู้จักใช้ปัจจัยภายนอก ทั้งที่เป็นบุคคล หนังสือ และเครื่องมือสื่อสารทั้งหลาย ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้และความดีงาม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิต แก้ปัญหาและทำการสร้างสรรค์ ซึ่งองค์คุณกัลยาณมิตรมี 7 ประการดังนี้ 1) ปิโย คือ น่ารัก ในฐานะเป็นที่วางใจและสนิทสนม 2) กรุ คือ นำเคารพ ในฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย 3) ภาวนีโย คือ นำยกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง 4) วตคา คือ รู้จักพูด คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนกขโม คือ อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำซักถามต่างๆ อยู่เสมอ และสามารถรับฟังด้วยความอดทนไม่เบื่อง 6) คมกิริยญจ กถ กตคา คือ กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้และ 7) โน จฏฐาเน นิโยชเย คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

✕ จากองค์คุณกัลยาณมิตรทั้ง 7 ประการนี้ นับเป็นหัวใจสำคัญของหลักการให้มนุษย์เรียนรู้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้นถ้าได้นำหลักพุทธธรรมนี้ซึ่งเสมือนแก้วมณีมาเจียรนัยให้มีรัศมีหลายเหลี่ยม สามารถปรับองค์คุณทั้ง 7 ให้ง่ายต่อการปฏิบัติ และลงสู่เด็กปฐมวัยให้เกิดการเรียนรู้ ด้วยการบ่มเพาะปลูกฝังจากครู แล้วจะทำให้เด็กปฐมวัยเป็นแก้วมณีที่มีรัศมีหลายเหลี่ยมฉายแสงแวววาวเป็นเด็กดีของพ่อแม่ ครู ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้วิจัยจึงได้นำหลักคุณธรรมดังกล่าวมาสอนเด็กเพื่อให้เกิดการปฏิบัติเป็นพฤติกรรมดี มีความประพฤติทางกาย วาจา และใจในทางที่ดีสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันได้ โดยได้คัดเลือกข้อคุณธรรมที่เหมาะสมในการปลูกฝังอบรม สั่งสอนให้กับเด็กปฐมวัยมาผสมผสานและกำหนดเป็นพฤติกรรมความมีคุณธรรมใน 4 ด้าน ดังนี้ 1) พุทธิ (วตคา - รู้จักพูด) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยคำพูดไพเราะ บอกเพื่อนในทางที่ดี 2) พังคิ (โน จฏฐาเน นิโยชเย - ฟังดี, วจนกขโม - อดทนต่อถ้อยคำ) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยการเป็นผู้ฟัง แสดงความอดทน ไม่เบื่อง รู้จักการรอคอย 3) มารยาทดี (ปิโย - น่ารัก, กรุ - นำเคารพ) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยท่าทางที่น่ารัก มีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่อวดแถมและก้าวร้าว 4) ขยันดี (ภาวนีโย - นำยกย่อง, คมกิริยญจ กถ กตคา) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยท่าทางที่เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายทุกชนิด มีความเข้าใจในงานที่ทำ

การพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยดังกล่าวข้างต้นให้บรรลุผลได้นั้น หัวใจสำคัญ คือ การสอนให้เด็กเข้าถึงและสามารถนำไปปฏิบัติได้ สำหรับวิธีสอนที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยนั้น ครูจะต้องมีความเข้าใจในวิธีสอนโดยจัดกิจกรรม ซึ่งต้องอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ จิตวิทยาการสอน ตลอดจนการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับบทเรียน วัย และความสนใจของเด็ก จากทฤษฎีสติปัญญาของเพียเจต์ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ของเด็กว่าเด็กที่อยู่ในช่วง 2-7 ปี จัดอยู่ในช่วงคิดก่อนปฏิบัติงาน (Preoperation Stage) เด็กเรียนรู้จากการกระทำ โดยอาศัยสื่อ

วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เพราะเด็กวัยนี้ไม่สามารถเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ ต้องอาศัยสื่อที่เป็นรูปธรรม (สิริมา ภิญโญนันตพงษ์. 2542 : 10-11) วิธีสอนวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณธรรมนำสู่จริยธรรมปฏิบัติให้แก่เด็กปฐมวัย คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยนิทานที่มีภาพประกอบ ซึ่งการเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่ครูปฐมวัยใช้มากเป็นประจำสม่ำเสมอในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และแนวคิดไปสู่เด็กปฐมวัย โดยที่ไม่เป็นการขัดกับความต้องการของเด็ก เพราะเป็นกิจกรรมที่ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้ สามารถ จดจำ กล้าแสดงออก เกิดการเรียนรู้แบบและปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับท่านพระธรรมปิฎก (2545) ที่กล่าวว่า การสอนคุณธรรมกับเด็กนั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลวิธีการหนึ่ง คือ การเล่านิทานชาดกเหมาะในการสอนคุณธรรมให้กับเด็ก สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเนื้อหาในนิทานชาดกทุกเรื่องทุกตอนมาจากคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาประกอบไปด้วยการยกอุทาหรณ์ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายการเล่าเรื่องนิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำแม่น เข้าใจจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น เช่น เมื่อจะอธิบายให้เห็นว่าคนมีความปรารถนาดี อยากช่วยทำประโยชน์ แต่หากขาดปัญญาอาจกลับทำลายประโยชน์เสียได้ ก็เล่นนิทานชาดกเรื่อง ลิงเผ่าสวน หรือ คนขายเหล้า เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงใช้อุทาหรณ์และนิทานประกอบการสอนมากมายเพียงใด จะเห็นได้จากการที่ในคัมภีร์ต่างๆ มีอุทาหรณ์และนิทานปรากฏอยู่ทั่วไป เฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวก็มีนิทานชาดกถึง 547 เรื่อง (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. 2545) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก ซึ่งการสอนโดยใช้นิทานในครั้งนี้ ได้ดำเนินการสร้างนิทานภาพจำนวน 4 เล่ม ในแต่ละเล่มนั้นได้เลือกเนื้อหาจากนิทานชาดกในเรื่องที่มีคุณธรรมเกี่ยวกับองค์คุณกัลยาณมิตร มาปรับสร้างเป็นชุดนิทานชาดกเพื่อสอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กใน 4 ด้าน คือ ฟังดี พูดดี ขยันดี และมารยาทดี โดยการจัดกิจกรรมการสอนด้วยชุดนิทานชาดกที่เป็นภาพนี้ ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยใช้วิธีผสมผสานการจัดประสบการณ์การเล่านิทานที่หลากหลายในแต่ละวันในหนึ่งสัปดาห์ ดังนี้ วันแรกครูเป็นผู้เล่านิทานให้เด็กฟัง วันที่สองครูเล่านิทานให้เด็กเป็นผู้สมมุติภาพในนิทาน วันที่สามครูให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ วันที่สี่ครูเล่านิทานให้เด็กวาดภาพ และวันที่ห้าให้เด็กเป็นผู้เล่านิทานประกอบภาพ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจัดเพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณธรรมในด้าน ฟังดี พูดดี ขยันดี และมารยาทดี อันเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่เด็กปฐมวัยควรได้รับการพัฒนา

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่ศึกษาความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยเมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในช่วงการทดลอง โดยกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยรวมทั้งสี่ด้าน 4 ด้าน คือ ฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี ดังนี้

1.1 หากค่าเฉลี่ยคะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยรวมทั้งสี่ด้าน เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง

1.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยรวมทั้งสี่ด้าน เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง

2. เพื่อศึกษาความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี ดังนี้

2.1 หากค่าเฉลี่ยคะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง

2.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญ ในการพัฒนาความมีคุณธรรมให้กับเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัย เพื่อเติบโตใหญ่จะได้เป็นบุคคลที่ทำให้สังคมอยู่เป็นสุข ดังนั้น การปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมอบให้กับเด็ก สำหรับการวิธีการพัฒนาคุณธรรมที่ได้ผลแก่เด็กปฐมวัยนั้น วิธีการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก นับเป็นวิธีที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกเพื่อพัฒนาความมีคุณธรรมใน 4 ด้าน คือ ฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี โดยการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกให้กับเด็ก ใช้หนังสือนิทาน ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนามาจากนิทานชาดกบางเรื่องที่มีคติสอนใจตรงกับคุณธรรมที่ต้องการพัฒนาเด็ก ดังนั้นจึงเป็นแนวทางสำหรับครูได้เห็นความสำคัญของการใช้หนังสือนิทานเป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัยอีกด้วย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นเด็กชาย – หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี จาก 8 ห้องเรียนจำนวน 280 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดวชิรธรรมสาธิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1 กระทรวงศึกษาธิการ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กชาย – หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี จำนวน 36 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย(Simple Random) โดยจับสลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 8 ห้องเรียน

3. ระยะเวลาในการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โดยมีระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ในแต่ละวันทำการทดลอง 1 ครั้ง ครั้งละ 30 – 40 นาที

4. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรจัดกระทำ คือ การจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดก

ตัวแปรตาม คือ ความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนชายหญิงอายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดวชิรธรรมสาธิต เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

2. ความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย หมายถึง พฤติกรรมของเด็กในการแสดงออกถึงคุณธรรมพื้นฐาน 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านฟังดี ได้แก่ การเข้าใจความหมายของคำ การฟังนิทานแล้วจับใจความ ที่เป็นคติธรรมได้ และการปฏิบัติตามคำสั่ง

2.2 ด้านพูดดี ได้แก่ การใช้คำพูดที่เหมาะสมกับโอกาส การรู้จักกล่าวคำขอบคุณ – คำขอโทษ และการใช้คำสุภาพ

2.3 ด้านมารยาทดี ได้แก่ การไหว้ตามโอกาสที่เหมาะสม การรู้จักรอคอย และ การปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำ กิจกรรม – ไม่พูดหรือเล่นขณะทำกิจกรรม

2.4 ด้านความขยัน ได้แก่ การรู้จักปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างกระตือรือร้น รู้จักเก็บวัสดุอุปกรณ์ทุกครั้งอย่างเป็นระเบียบ และทำงานเสร็จตรงตามที่กำหนด

3. ชุดนิทานชาดก หมายถึง หนังสือนิทานภาพวาดประกอบเนื้อเรื่องที่มีเนื้อหาเป็นนิทานชาดกมีทั้งหมดรวม 4 เล่ม ได้แก่เรื่องกระรอกน้อยห้วยดื้ออวดดี โคนันทวิสาธ การเคารพผู้มีวิทยุสูงกว่า และมดงำทำงาน แต่ละเล่มมีคติธรรมสอนเด็กในด้านฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดีตามลำดับ โดยครุฑานิทานชุดนี้มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมให้กับเด็ก

4. วิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก หมายถึง การจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก โดยจัดประสบการณ์เล่านิทานโดยใช้ชุดนิทานชาดก เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมให้กับเด็กในด้านการฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี เป็นการจัดในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ โดยครูจะใช้นิทานหนึ่งเรื่องตลอดสัปดาห์ แต่กิจกรรมการเล่านิทานจะแตกต่างกันไปในแต่ละวัน โดยวันแรกครูเป็นผู้เล่านิทานให้เด็กฟัง วันที่สองครูเล่านิทานให้เด็กเป็นผู้สมมุติภาพในนิทาน วันที่สามครูให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ วันที่สี่ครูเล่านิทานให้เด็กวาดภาพ และวันที่ห้าให้เด็กเป็นผู้เล่านิทานประกอบภาพ ซึ่งนิทานแต่ละเรื่องจะเน้นคุณธรรมหลักหนึ่งด้านเท่านั้น แต่ทุกครั้งที่จะจัดกิจกรรมครูสอดแทรกคุณธรรมด้านอื่น ๆ เข้าไปด้วย เพื่อให้เป็นการส่งเสริมความมีคุณธรรมให้กับเด็กทุกด้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลบอร์ก (Kohlberg) ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา โดยเพียเจต์ (Piaget) บรูเนอร์ (Bruner) และออสเชล (Ausubel) ได้อธิบายว่า เด็กปฐมวัยอายุในช่วงอายุ 2 ปี - 7 ปี เริ่มมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ถ้าพ่อแม่และครูสั่งสอนว่าสิ่งใดถูกต้องควรทำ สิ่งใดไม่ถูกต้องไม่ควรทำ เด็กจะมีพัฒนาการทางโครงสร้างการรู้คิด (Cognitive Structure) เกิดการเรียนรู้ขึ้นตามพัฒนาการของเด็ก ซึ่งถ้าผู้ใหญ่สั่งสอนหรือสั่งสมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก เด็กเกิดการเรียนรู้มีคุณธรรม ถ้าพิจารณาตามหลักการเรียนรู้แห่งพุทธธรรม ท่านพระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต.(2545) กล่าวว่า สำหรับคุณธรรมที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา ที่ควรฝึกพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรมนั้น ควรปลูกฝังให้เด็กมีมีคุณสมบัติที่เป็นต้นทุน 7 ประการ คือองค์คุณกัลยาณมิตร ผู้วิจัยจึงได้นำหลักคุณธรรมดังกล่าวมาเป็นหลักเป็นแนวทางในการปลูกฝังเด็กเพื่อให้เกิดการปฏิบัติเป็นพฤติกรรมความมีคุณธรรมใน 4 ด้านดังนี้ ฟังดี (โน จฏฐาเน นิโยชเย – ฟังดี, วณกขโม – อดทนต่อถ้อยคำ) พูดดี (วตคา – รู้จักพูด) มารยาทดี (ปิโย – น่ารัก, ครุ – นำเคารพ) ขยันดี (ภาวนีโย – นำขยัน, คมภิรณฺจ กถ กตฺตา)

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กจึงเป็นภารกิจที่สำคัญสำหรับผู้ที่เป็นครูต้องรับผิดชอบพัฒนาเด็กและต้องแสวงหาหลักการ สาระและวิธีการที่เหมาะสมมาพัฒนาให้กับเด็ก วิธีสอนวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณธรรมนำสู่จริยธรรมปฏิบัติให้แก่เด็กปฐมวัย คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยนิทานที่มีภาพประกอบ ซึ่งการเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่ครูปฐมวัยใช้มากเป็นประจำสม่ำเสมอในการถ่ายทอดความรู้ ทศนคติ และแนวคิดไปสู่เด็กปฐมวัย นอกจากนี้พระธรรมปิฎก

(2545) กล่าวว่า การสอนคุณธรรมกับเด็กนั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลวิธีการหนึ่ง คือ การเล่านิทานชาดกเหมาะในการสอนคุณธรรมให้กับเด็ก เพราะเนื้อหาในนิทานชาดกทุกเรื่องทุกตอนมาจากคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาประกอบไปด้วยการยกอุทาหรณ์ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายการเล่าเรื่องนิทานประกอบการสอน ช่วยให้เด็ก เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสอนโดยจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก ซึ่งการสอนโดยใช้นิทานในครั้งนี้ ได้ดำเนินการสร้างนิทานภาพจำนวน 4 เล่ม ในแต่ละเล่มนั้นได้เลือกเนื้อหาจากนิทานชาดกในเรื่องที่มีคุณธรรมเกี่ยวกับองค์คุณกัลยาณมิตร มาปรับสร้างเป็นชุดนิทานชาดกเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กใน 4 ด้าน คือ ฟังดี พูดดี ขยันดี และมารยาทดี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 1.1 ความหมายของคุณธรรม
 - 1.2 ลักษณะคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กในสังคมไทย
 - 1.3 หลักการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่เด็กตามแนวพระธรรมปิฎก
2. ทฤษฎีการเรียนรู้คุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย
 - 2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้คุณธรรมของเพียเจต์
 - 2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้คุณธรรมของโคลเบอร์ก
 - 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา
3. การพัฒนาคุณธรรมด้านการฟังดี พูดดี ขยันดีและมารยาทของเด็กปฐมวัย
 - 3.1 การพัฒนาคุณธรรมด้านการฟังดี
 - 3.2 การพัฒนาคุณธรรมด้านการพูดดี
 - 3.3 การพัฒนาคุณธรรมด้านการมีมารยาทดี
 - 3.4 การพัฒนาคุณธรรมด้านความขยันดี
4. แนวคิดเกี่ยวกับวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก
 - 4.1 ความหมายของนิทานชาดก
 - 4.2 ประวัติความเป็นมาของนิทานชาดก
 - 4.3 จุดมุ่งหมายของการใช้นิทานชาดก
 - 4.4 ประเภทของนิทานชาดก
 - 4.5 ลักษณะ โครงเรื่องและแนวคิดของนิทานชาดก
 - 4.6 การจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 4.7 ประโยชน์และคุณค่าของชาดก
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

สำหรับในเรื่องความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย จะกล่าวใน 3 ประเด็น ได้แก่ความหมายของคุณธรรม ลักษณะคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กในสังคมไทย และหลักการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่เด็กตามแนวพระธรรมปิฎก

ความหมายของคำว่าคุณธรรม

สำหรับคำว่าคุณธรรม (Virtue) มีนักปรัชญา นักการศาสนา และนักการศึกษา ต่างให้ความหมายของคำนี้ไว้ดังนี้ คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน หรือ เป็นคุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิด และมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม (Walters and Other. 1966 : 801, Good.1973 : 641, Longman Dictionary of Contemporary English. 1978 : 1226) คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.2531:190) คุณธรรม หมายถึง ลักษณะนิสัยที่ดีของอุปนิสัย เป็นคุณภาพหรือนิสัยของมนุษย์ซึ่งคนทั่วไปชมเชยและเห็นคุณค่า เป็นการจัดระเบียบจนเป็นนิสัยของแรงกระตุ้นทางจิตใจ เป็นเจตคติ หรือรูปแบบแสดงออกซึ่งคุณค่า ความดีทางศีลธรรม (Titus. 1936 : 200) คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณความดีงามสภาพที่เกื้อกูล (พระราชวรมนี.2527:37) คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี ของบุคคล ที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี หรือ พฤติกรรมที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ ความมีน้ำใจงาม ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความรักเด็กและรักเพื่อนมนุษย์ และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (สงวน สุทธิเลิศอรุณ . 2526 : 9) คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้องซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น หรือ ทั้งตนเองและผู้อื่น (ยงค์ ชุ่มจิต . 2531 : 139) คุณธรรม คือ มโนธรรม อันเป็นสำนึกแห่งความดีเกิดจากการไตร่ตรองด้วยเหตุผล จนสามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดคือสิ่งดีงาม แล้วมุ่งมั่นอยู่กับสิ่งดีงามจนเคยชิน เป็นคนที่มีคุณธรรมเป็นกิจนิสัย และลักษณะนิสัย (เจริญ ไวรวัจนกุล 2531 : 144) คุณธรรมหมายถึง คุณงามความดีที่ตั้งสมอยู่ในจิตใจมาเป็นเวลานาน โดยอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้และความเคยชินซึ่งแสดงออกทางกายวาจาใจเป็นลักษณะที่ดี และเป็นประโยชน์ ต่อตัวบุคคลที่ได้ประพฤติปฏิบัติ และคิดในทางที่ถูกต้องดีงาม (สุวรรณ วชิรปราการสกุล. 2533 : 9)

สรุป คำว่าคุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีทางศีลธรรม ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล และได้แสดงปรากฏออกมาในรูปลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรม รูปแบบการแสดงออก ทางกายวาจา และ ความคิด เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น สำหรับเด็กปฐมวัยการพัฒนาคุณธรรมให้กับเด็กนั้น สามารถพัฒนาได้เนื่องจากเด็กวัยนี้เป็นวัยแห่งช่วงพลังที่พร้อมเติบโตทุกด้าน โดยเฉพาะ

การพัฒนาภายในให้มีความคิด จิตใจ กระทำ การปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กจะช่วยให้เด็กได้รับการขัดเกลา จิตใจ แล้วเด็กแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมและการกระทำ

ลักษณะคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กในสังคมไทย

คนในสังคมจะอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุข นอกจากต้องเคารพกฎหมายและกฎของสังคมแล้ว สิ่งที่สำคัญยิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้คือความมีคุณธรรม ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้แก่เด็กและเยาวชนในสังคมไทยเป็นผู้ที่มีคุณธรรมอันดีงาม คุณธรรมอันดีงามที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กในสังคมควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์ ความเมตตา กรุณา การไม่ถือเอาสิ่งของผู้อื่น มาเป็นของตน (เช่น การขโมย นื้อโกง ฯลฯ) ความเอื้อเฟื้อและเสียสละ การไม่ละเมิดในของรักของผู้อื่น ความไม่โลภ และสันโดษ การไม่พูดให้คนอื่นเดือดร้อนรำคาญ (เช่น พูดปด พูดยุยง พูดคำหยาบ ฯลฯ) การมีสัจจะและความจริงใจ การไม่เสพสิ่งเสพติดให้โทษ ความเป็นผู้มีสติ สัมปชัญญะ และไม่ประมาท ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความละอายและกลัวบาป ความมีสมาธิ ความสงบ และการทำจิตใจให้ผ่องใส ความอดทน อดกลั้น ความรู้จักยับยั้งชั่งใจ ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความเป็นผู้มีเหตุผล ความประณีตละเอียด รอบคอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง การยอมรับความเปลี่ยนแปลง ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง (ความยุติธรรม) ความไม่เห็นแก่ตัว ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา ความสามัคคี การให้อภัย การยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ มารยาทส่วนตัวและมารยาทในสังคม การปฏิบัติตามประเพณีนิยม ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการ อาทิ พนม พงษ์ไพบูลย์ (2543) และพรพิมล สันติหิรัญนาค (2522 : 34 – 35) ได้กล่าวถึงว่าลักษณะของคุณธรรมที่ดีที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชนไทย คือ ต้องสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนดี ซึ่งมีคุณลักษณะทางจิตใจที่แสดงออกถึงพฤติกรรม เช่น ความเป็นคนรู้จักหน้าที่ รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ความเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเสียสละ อดทน ช่วยเหลือผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคี การประหยัดและการออมทรัพย์ ความยุติธรรม และความอดทน

สรุป ลักษณะคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กในสังคมไทยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสังคมต้องการให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี ดังคำกลอนของ ญาดาพนิต ธรรมเกษร(ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า

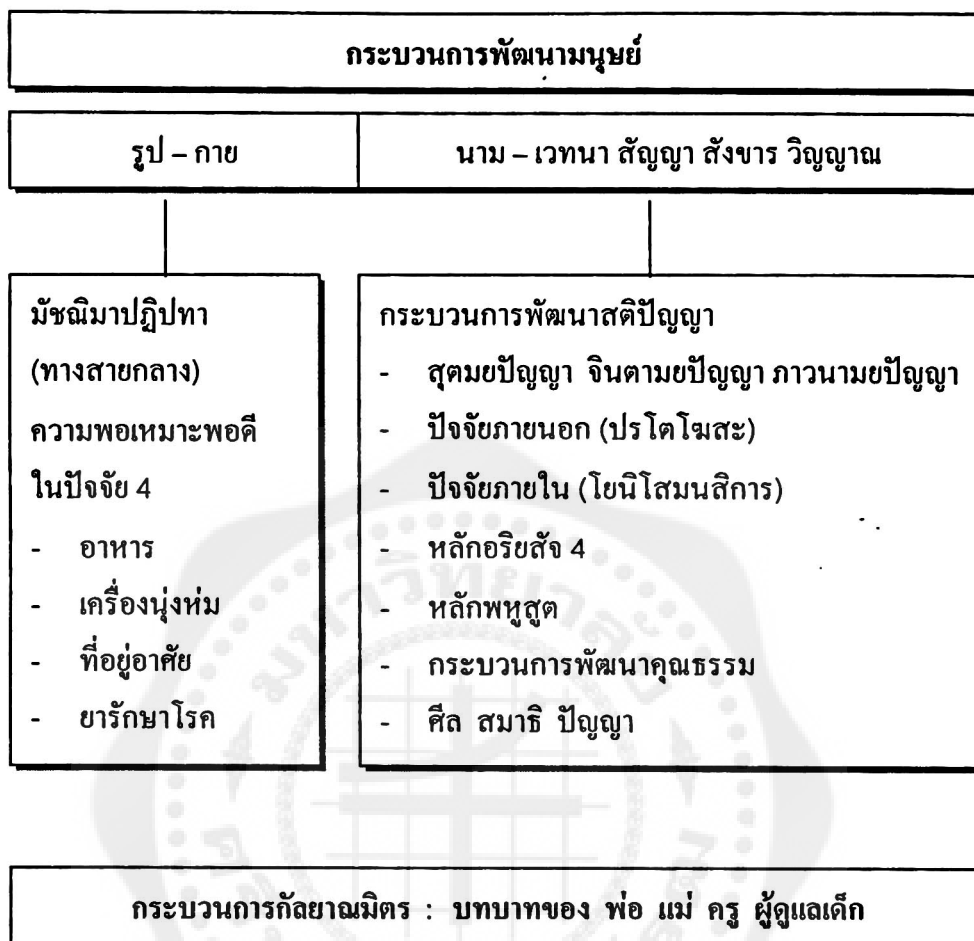
เป็นคนดี	มีน้ำใจ	ใสสะอาด
ทุกหยดหยาด	อาจเกิดได้	ไม่ต้องขอ
คุณค่าสูง	งูคนมี	ดีเพียงพอ
ไม่รังรอ	ขอทำให้	ด้วยใจจริง
มีความรู้	คู่คุณธรรม	นำชีวิต
มุ่งมั่นจิต	คิดทำดี	มีสุขสันต์
ประพาศดี	มีค่าคน	ผลอนันต์
ทุกคืนวัน	หมั่นทำดี	มีสุขเอย

หลักการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่เด็กตามแนวพระธรรมปิฎก

สำหรับหลักการส่งเสริมคุณธรรมตามพระพุทธศาสนานั้น ได้มีพระคุณเจ้าหลายรูปได้เทศนาสั่งสอน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหลักคุณธรรมที่ประเสริฐทั้งสิ้น ในการสอนให้เด็กเป็นคนดีมีคุณธรรม สำหรับในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและหลักการของพระธรรมปิฎก (2545) มาเป็นหลักในการส่งเสริมคุณธรรมให้กับเด็ก หลักการส่งเสริมคุณธรรมให้แก่เด็กตามแนวคิดของพระธรรมปิฎกในที่นี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักคุณธรรมกัลยาณมิตร ส่วน พระธรรมปิฎก (2545 : 26 – 27) กล่าวว่า กัลยาณมิตร หมายถึง หลักธรรมความเป็นกัลยาณมิตรของพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยประกอบด้วย ความน่ารัก (ในฐานะเป็นที่วางใจและสนิทสนม) ความน่ารักพ (ในฐานะให้ความอบอุ่น เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย) ความน่ายกย่อง (ในฐานะที่ทรงคุณ คือ ความรู้ ภูมิปัญญา แท้จริง) ความรู้จักพูด (คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี) อดทนต่อถ้อยคำ (พร้อมที่จะรับฟัง คำซักถามต่าง ๆ อยู่เสมอ ด้วยความอดทนไม่เบื่อง่าย) กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย ดังนั้นกระบวนการกัลยาณมิตร ทางพระพุทธศาสนา ถือว่าบทบาทของผู้เลี้ยงดูมีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นบิดา มารดา หรือครู โดยเฉพาะมารดานั้น ได้มีพุทธภาษิตว่า มารดา คือมิตรในเรือน ในมงคลสูตร คถาที่ 4 ได้กล่าวถึงมงคลของผู้ที่บำรุงบิดา มารดา (มาตา ปิตุอุปภูฐาน) และการสงเคราะห์บุตรภรรยา (ปุตตการุสส สงคโห) คำว่าสงเคราะห์บุตรนี้ พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต) ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า “Cherishing of children” ซึ่งแสดงว่า การเลี้ยงดูบุตรตามนัยแห่งพระพุทธศาสนานั้นมิใช่เป็นเพียงการเลี้ยงดูให้เติบโตเท่านั้น แต่พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูด้วยรักถนอม ชี้อเนาะและช่วยเหลือด้วย

องค์คุณของกัลยาณมิตร 7 ประการซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกายสัตตกนิบาติ อธิบายไว้ดังนี้ 1) ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา

ใต้ตาม 2) ครู นำเคารพ ในฐานะประพตีสถิตสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย 3) กาวนิโย นายกอง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาอย่างแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ 4) วตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้เหตุผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนกขโม อคทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟัง คำปรึกษาซักถาม เสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ อคทน ฟังได้ไม่เบื้อ ไม่นุนเฉียว 6) คมกิริญจ กถ กตฺตา แดลงเรื่องเล่าได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป 7) โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในเรื่องเสื่อมเสีย (พระเทพเวที. 2532) ความเป็นกัลยาณมิตร เป็นกุญแจทองที่จะไขประตูแห่งความเป็นมิตร ความอ่อนน้อมถ่อมตน ยังเป็นคุณสมบัติที่คนไทยทุกคนให้การต้อนรับ ความจริงใจ และความนุ่มนวล จะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง สัมพันธภาพให้เลื้อนไหลสอดคล้องกันไปสู่จุดหมายปลายทาง ความมีน้ำใจ เป็นหยดทิพย์ที่ทำให้จิตใจชุ่มชื้นเบิกบาน และท้ายที่สุด การใช้คำพูดที่สุภาพ แต่จริงใจและความสม่ำเสมอ จะเป็นเครื่องส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อกัน และพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจ ขจัดปัญหา ต่าง ๆ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่เด็ก เพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม (กิตติวิทย์ บุญซื่อ และวิภา ตันจุลพงษ์. 2544 : 95) แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ซึ่งประกอบด้วย 1) กระบวนการ พัฒนามนุษย์ 2) กระบวนการพัฒนาปัญญา 3) กระบวนการพัฒนาคุณธรรม และ 4) กระบวนการกัลยาณมิตร สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กระบวนการพัฒนามนุษย์ทางพระพุทธศาสนา

นอกจากนั้น นักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศมีความเห็นว่า กัลยาณมิตรตามแนวพระธรรมปิฎก ในการพัฒนาคุณธรรมนั้นนอกจากกำหนดคน โขบายแล้วยังต้องมีแนวทางและวิธีการที่ดี นักการศึกษาตะวันตกได้เสนอแนวทางต่าง ๆ ไว้ อาทิ การใช้สื่อद्यคำ สุภาษิต คำคม การท่องอาขยาน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณธรรมให้บรรลุคุณธรรม การจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์พิเศษให้สัมพันธ์กับการสอนโดยตรง และไม่จำเพาะว่าต้องเป็นการบอกโดยครู พ่อแม่ หรือ ผู้ใหญ่ แต่ปล่อยให้เรียนรู้เองตามธรรมชาติให้ค้นหาตนเอง เพียงแต่แนะให้ใช้กระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และ คุณธรรม สอนชุดของค่านิยม และให้การปฏิบัติควบคู่กันไปกับสิ่งที่สอน เป็นต้น

ในส่วนของประเทศไทย ได้มีการรวบรวมความคิดเห็นของนักปราชญ์ไทยหลายท่าน อาทิ ท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านพระธรรมปิฎก อาจารย์นิติ เอื้อวงศ์ อาจารย์ สุลักษณ์

ศิวรักษ์ และอาจารย์เสน่ห์ จามริก เป็นต้น มีความเห็นโดยสรุปว่า การพัฒนาตามแนวพุทธวิธีควรเป็นวิธีที่นำมาประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาสมัยใหม่อย่างได้ผลดี เนื่องจากการเรียนรู้ทั้ง 3 ส่วนคือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนและจากการสังเกตแบบสอบถามไปยังนักการศึกษา และ นักพัฒนาคุณธรรม ได้ผลการสำรวจความเห็นว่าการเน้นให้เยาวชนไทยได้ฝึก คีล สมาธิ และปัญญา คีล คือ ฝึกให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม สมาธิ คือ ฝึกใจให้บริสุทธิ์สะอาด และปัญญา คือ วิจารณ์ญาณรู้ผิดชอบชั่วดี

สรุป กัลยาณมิตรตามแนวพระธรรมปิฎกเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญในการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของผู้เรียน สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ ได้นำองค์คุณกัลยาณมิตรทั้ง 7 ประการนี้มาเป็นหัวใจสำคัญและหลักการที่จะพัฒนาคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัย โดยได้นำหลักพุทธธรรมนี้มาปรับใช้เพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติสำหรับเด็กปฐมวัยให้เกิดการเรียนรู้และมีคุณธรรมใน 4 ข้อดังนี้ 1) พุคฺคิ (วตฺตา – ฐักฺกพฺพ, หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยคำพูดไพเราะ บอกเพื่อนในทางที่ดี 2) ฟังคิ (โน จญฺฐาน นโฆชฺช – ฟังคิ , วจนกฺขโม – อดทนต่อถ้อยคำ) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยการเป็นผู้ฟัง แสดงความอดทน ไม่เบียดเบียน รอคอย 3) มารยาทคิ (ปิโย – นารัก, ทรุ – นำเคารพ) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยท่าทางที่น่ารัก มีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่อวดเก่งและก้าวร้าว 4) ขันติ (ภาวนีโย – น่ายกย่อง, คมฺภีรญฺญ กถ กตฺตา) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยท่าทางที่เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายทุกชนิด มีความเข้าใจในงานที่ทำ

ทฤษฎีการเรียนรู้คุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย

ทฤษฎีการเรียนรู้คุณธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขยับขึ้น กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ และลักษณะต่าง ๆ ทั้งสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น เพียเจต์ ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปิจนิก. 2520 : 39 – 40) คือ ก) ขั้นก่อนจริยธรรม (Premoral stage) จะเริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสองขวบ ในขั้นนี้เด็กยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดลอมอย่างละเอียด มีแต่ความอยาก ความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการบำบัด โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อเด็กมีความสามารถในการพูด ก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อม และบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น ๆ เป็นขั้นที่เรียกว่า “ไร้เดียงสา” ข) ขั้นยึดคำสั่ง (Heteronomous stage) จะเริ่มตั้งแต่อายุ 2 – 8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่คือประกาศิตที่ตนต้องกระทำตาม และ ค) ขั้นยึดหลักแห่งตน (Autonomous stage) เริ่มตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป ขั้นนี้เพียเจต์เชื่อว่าเกิดขึ้นจากการพัฒนาทาง

สติ ปัญญา และประสบการณ์ ในการมีบทบาท ในกลุ่มเพื่อนเด็ก ด้วยกัน รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยใช้หลักความยุติธรรม มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของบุคคล ในช่วงอายุ 7 – 10 ปี เด็กที่อยู่ในสังคมปกติจะพัฒนามาถึงขั้นนี้แต่มีเด็กบางคนที่พัฒนาการอาจหยุดชะงักในขั้นที่สอง อาจเนื่องด้วยการอบรมเลี้ยงดู การสังคม หรือขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้

ทฤษฎีการเรียนรู้คุณธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

ในระหว่างที่ โคลเบอร์ก (Kohlberg) กำลังศึกษาปริญญาเอกอยู่นั้นได้สนใจทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของเพียเจต์ และได้ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีของเพียเจต์อย่างรอบคอบจากบุคคลทั่วโลก แล้ว เห็นได้ว่ายังไม่สมบูรณ์ จึงได้ขยายออกเป็น 6 ขั้นดังนี้ (สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2529 : 28 – 29)

ขั้นที่ 1 หลักการเชื่อฟังและหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงอายุประมาณ 7 ปี ซึ่งชอบใช้หลักการเชื่อฟังและหลีกเลี่ยงมิให้ได้รับโทษและจะเลือกกระทำในทางที่จะเกิดประโยชน์แก่ตัวเองมากกว่า เด็กระยะนี้เข้าใจความดีว่าหมายถึงสิ่งที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษหรือถูกตำหนิ เช่น เด็กยอมทำการบ้านเพราะกลัวครูทำโทษ เป็นต้น ถ้าเด็กทำการบ้านเองโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของนักเรียน ย่อมเห็นว่าเด็กดังกล่าวมีจริยธรรมสูงกว่าขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Naively egoistic Orientation) อายุ 7 – 10 ปี ขั้นนี้เด็กจะค่อย ๆ เน้นความสำคัญของการได้รับรางวัลและคำชมเชย การสัญญาว่าจะให้รางวัลจึงเป็นแรงจูงใจให้เด็กกระทำความดีได้มากกว่าการกลัวหรือขู่ว่าจะลงโทษ เช่น เด็กจะช่วยพ่อแม่ทำงานก็เพื่อได้รับคำชมเชย ถ้าเด็กช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยมิได้หวังรางวัลแสดงว่าเด็กมีจริยธรรมสูงกว่าขั้นที่ 2 จริยธรรมของบุคคลในขั้นนี้จะเน้นในด้านการรับคำชมเชยและรางวัลมากกว่าในการถูกลงโทษ ขั้นที่ 3 หลักการกระทำตามเพื่อน (Good boy Orientation) อายุ 10 – 13 ปี ขั้นนี้เด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น จะให้ความสำคัญแก่กลุ่มเพื่อนมาก ต้องการให้กลุ่มยอมรับจึงทำตามบุคคลที่ตนเห็นว่าดีงาม คือ เอาอย่าง Good boy , nice girl เด็กวัยนี้ส่วนมากจะทำตามในสิ่งที่ตนตัดสินใจว่าคนอื่นจะเห็นด้วย เพื่อให้เป็นที่ชอบพอของเพื่อนฝูงและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน เช่น เพื่อนชวนหนีโรงเรียนก็ไปกับเขา มิได้มีความคิดเป็นของตัวเอง จริยธรรมของบุคคลในขั้นนี้เน้นหนักด้านการทำตามคนอื่นมากกว่าคำนึงถึงเรื่องการถูกลงโทษและรางวัล ขั้นที่ 4 หลักการกระทำตามหน้าที่ (Authority and Social order maintaining Orientation) อายุ 13 – 16 ปี เด็กวัยนี้จะมีความรู้และประสบการณ์ว่าแต่ละกลุ่มจะมีกฎเกณฑ์ ให้สมาชิกยึดถือ และเขาก็มีความเข้าใจในหน้าที่ของตนในกลุ่ม มีศรัทธาต่อกฎเกณฑ์ของกลุ่มมากพอสมควร เข้าใจบทบาทของผู้อื่น การกระทำที่ถูกต้องจะพิจารณาเพื่อกลุ่มและส่วนรวม เช่น นักเรียนทำเวรในวันที่ได้รับมอบหมายโดยมิ

ความรับผิดชอบอย่างสูงยิ่ง จริยธรรมขั้นนี้เน้นเรื่องการกระทำตามหน้าที่ในหมู่คณะ ทำตาม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมมากกว่าการลงโทษรางวัลและการทำงานตามเพื่อน ขั้นที่ 5 หลักการกระทำตามสัญญา (Contractual legalistic Orientation) อายุ 16 ปีขึ้นไป ขั้นนี้ บุคคลจะ พยายามกระทำเพื่อหลบหลีกมิให้ถูกตราหน้าว่าเป็นคนขาดเหตุผล เป็นคน ไม่แน่นอน คำว่า หน้าที่ของบุคคลในขั้นนี้ หมายถึงการทำตามตกลงหรือให้สัญญาไว้กับผู้อื่น ไม่พยายามจะฉ้อโกง สิทธิของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีความเคารพตนเอง และต้องการให้ผู้อื่น เคารพตนเองด้วย ถือว่าสิ่งหรือวาจาเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การรักษาสัจจะไว้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ เสียชีพอ้ายเสียสัตย์ ” จะเป็นการเพิ่มคุณค่าของบุคคลยิ่งขึ้นและ ขั้นที่ 6 หลักอุดมคติสากล (Conscience or principle Orientation) ขั้นนี้เกิดกับวัยผู้ใหญ่ บุคคลในขั้นนี้จะมีอุดมคติหรือ คุณธรรมประจำใจ เช่น ยึดหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งมีความละเอียดรอบคอบใจตนเอง ในการที่จะกระทำชั่ว และเกรงกลัวต่อบาป และเป็นบุคคลที่เสียสละเพื่อสังคมอย่างแท้จริง เป็นตัวอย่างที่ดีในสังคมได้

สำหรับการตัดสินใจจริยธรรมของเด็กนั้น เพียเจต์จะศึกษาว่าเด็กมองที่เจตนาของการ กระทำหรือผลของการกระทำ ถ้าเด็กดูที่เจตนาแสดงว่า เด็กมีจริยธรรม เช่น เปรียบเทียบเด็กสอง คน คนหนึ่งช่วยแม่ถือแก้วน้ำไปให้แขกและทำแก้วน้ำแตกหลายใบ เด็กอีกคนหนึ่งขโมยขนมกิน แล้วทำแก้วแตกหนึ่งใบ ถ้าให้เด็กตัดสิน เด็กจะดูผลว่าแก้วแตกมากหรือน้อย แต่ถ้าเด็กที่มีจริยธรรม จะตัดสิน ชาติที่เจตนาว่าเด็กทั้งสองมีเจตนาเป็นอย่างไร เป็นต้น

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของของแบนดูรา (Bandura)

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura. 1977 : 22-27) กล่าวว่าพฤติกรรม ของมนุษย์มีการเรียนรู้พฤติกรรมจากประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรง (Direct Experience) คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และโดยอ้อม (Indirect Experience) คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับ บุคคลอื่น หรือการเรียนรู้จากตัวแบบ (Learning Thought Modeling) ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยอาศัย กระบวนการสังเกต (Observational Learning Process) การเรียนรู้ส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันเป็น การเรียนรู้ด้วยกระบวนการสังเกตตัวแบบซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) กระบวนการ สนใจ (Attentional Process) เป็นกระบวนการเลือก และรับรู้ลักษณะพฤติกรรมของตัวแบบ โดยผู้ สังเกตจะต้องให้ความสนใจ และรับรู้ลักษณะที่สำคัญให้ถูกต้องแล้วนำสิ่งที่ได้จากการสังเกตมา สรุปรวบรวมไว้เป็นขั้นตอน เพื่อให้ง่ายต่อการจำ ซึ่งความสนใจนี้ จะสามารถจำแนกพฤติกรรม ที่สำคัญออกจากพฤติกรรมอื่นของตัวแบบ การรับรู้จะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสนใจจากตัวผู้สังเกต ได้แก่ ความสามารถในการสังเกต การรับรู้ การ แปลความ การรวบรวมสิ่งต่างๆ ที่ได้จากการสังเกตหรือจากโครงสร้างและลักษณะของตัวแบบ

ได้แก่ความซับซ้อน ความน่าสนใจของตัวแบบรวมทั้งองค์ประกอบ ด้านสัมพันธภาพระหว่างตัวแบบกับผู้สังเกต 2) กระบวนการคงไว้(Retention Process) เป็นกระบวนการของการจำ เป็นการรวบรวมลักษณะพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตไว้ในระบบความจำในรูปของสัญลักษณ์(Symbolic Forms) อันได้แก่ จินตภาพ (Image) และภาษา (Verbal) เมื่อบุคคลได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนสนใจ การรับรู้จะเกิดขึ้นและเมื่อพฤติกรรมสิ้นสุดลงโมโนภาพและพฤติกรรมดังกล่าวจะยังคงอยู่ในความจำ และถูกดัดแปลงเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา ซึ่งสามารถจำได้ง่ายและนานกว่า 3) กระบวนการแสดงออก (Motor Reproduction Process) เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ในระบบความจำออกมาเป็นพฤติกรรม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะถูกต้องหรือใกล้เคียงกับตัวแบบหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปริมาณการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกต และความสามารถที่มีอยู่ในตัวของบุคคลนั้น และ 4) กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) การเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ ในสังคมนั้นมนุษย์ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนรับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่ก่อให้เกิดผลดีตอบแทนมากกว่ากระทำมากกว่าพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสีย การประเมินพฤติกรรมของตัวแบบจึงเป็นไปในรูปของการรับเอาสิ่งที่ตนพึงพอใจและปฏิเสธสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย หรือไม่พึงพอใจ

แบนดูรา ได้กล่าวถึงอิทธิพลของตัวแบบไว้ว่า การเรียนรู้ด้วยการสังเกตจากตัวแบบมีผลทำให้ผู้สังเกตเกิดการตอบสนอง 3 ประการคือ (Bandura. 1969 : 120) 1) การได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบ ทำให้ผู้สังเกตสามารถแสดงพฤติกรรมใหม่ๆ ที่ไม่เคยแสดงมาก่อนได้ 2) พฤติกรรมของตัวแบบ อาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สังเกตที่มีอยู่ก่อนให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับผลของพฤติกรรมที่ตัวแบบได้รับและ 3) การได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบ ช่วยให้ผู้สังเกตสามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนมีแนวโน้มที่จะแสดงออกให้แสดงออกได้ง่ายขึ้น การเลียนแบบเกิดขึ้นได้ทั่วไปในทุกวัฒนธรรมทุกเพศทุกวัยและทุกอาชีพ แม้แบบ ที่ก่อให้เกิดการเลียนแบบนั้นอาจเป็นชีวิตในสังคมหรือเป็นสัญลักษณ์ก็ได้ และสามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบเช่น ทางคำพูด การเขียนรูปภาพหรือหลายๆรูปแบบของสัญลักษณ์ ร่วมกันเป็น แม่แบบอันหนึ่ง การเสนอในลักษณะของรูปภาพ อาจเสนอในลักษณะต่างๆ ขึ้นอยู่กับผู้เรียนและความเหมาะสมในเนื้อหา (วาริ นิยมธรรม.) 2535 : 18 ; อ้างอิงจาก Bandura. Social Learning and Personality Development. p. 60)

กล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมตามหลักทฤษฎี 3 ทฤษฎี ดังกล่าวเป็นแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กจะดำเนินไปตามขั้นตอน จากขั้นตอนตามลำดับ ดังนั้นพ่อแม่ครูผู้สอน ควรคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ของเด็กตามหลักทฤษฎีดังกล่าวแล้วข้างต้น การให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่พ่อแม่และครู ต้องรู้จักปลูกฝังคุณธรรมที่ดี

งามและทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อเด็กจะได้ยึดถือปฏิบัติตาม สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ได้เลือกตัวอย่างแบบแผนที่ดีของการพัฒนาคุณธรรมให้กับเด็ก ด้วยการให้ครูใช้วิธีสอน โดยจัดกิจกรรมเล่านิทานชาดกให้กับเด็กปฐมวัย

การพัฒนาคุณธรรมด้านการฟังดี พุทธิ ขันดีและมารยาทของเด็กปฐมวัย

การพัฒนาคุณธรรมด้านการฟังดี

ความหมายของการฟัง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 608) ได้ให้ความหมายของการฟังไว้ว่า การฟัง หมายถึง ตั้งใจ สดับฟัง คอยรับเสียงด้วยหู ได้ยิน ส่วนนักการศึกษาท่านอื่นๆ หลายท่านได้ให้ความหมายของการฟัง ไว้ดังนี้

การฟังมีความหมายแตกต่างไปจากการได้ยิน การได้ยินเกิดขึ้นเนื่องจากมีเสียงมากระทบหูเองโดยไม่ได้ตั้งใจฟัง คนหลายคนจึงได้ยินโดยที่มิได้ฟัง การได้ยิน หมายถึง การรู้จักเสียงที่ได้ยิน ได้ความหมายและกลมกลืนเข้ากับความรู้และประสบการณ์ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ . 2521 : 100) และเป็นการใช้สมาธิและความตั้งใจที่จะจำประเด็นของของสิ่งที่ได้ยิน (กิตติวดี บุญเชื้อ. 2520 : 70) การฟังเป็นการได้ยินโดยมีความตั้งใจ จะรับและเกิดความเข้าใจตามเจตนาที่อีกฝ่ายหนึ่งสื่อมา ส่วนการได้ยินนั้นไม่ได้มีความตั้งใจหรือสนใจ การฟังจึงลึกซึ้งมากกว่า เพราะการฟังเกิดจากการตั้งใจการได้ยิน และความเข้าใจสิ่งที่ได้ยินนั้น (บันลือ พุกกะวัน . 2520 : 39) การฟังเป็นการแปลความหมายของเสียงที่ได้ยิน โดยใช้สมาธิหรือความตั้งใจอย่างจริงจัง จนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินนั้น เพราะการฟังเป็นทักษะการรับเข้าตามหลักของ (ภาษาศิลป์ วรรณ โสม ประยูร. 2537 : 83) และ การฟังเป็นการฝึกการฟังเสียงธรรมชาติ จังหวะดนตรี เพื่อเตรียมให้พร้อมในการฟังเรื่องราวต่างๆ และสามารถถ่ายทอดไปเป็นประโยชน์ที่เหมาะสม มีมารยาทในการฟัง และมีสมาธิในการฟัง (วราภรณ์ รักวิชัย. 2528 : 44)

สรุปได้ว่า การฟังนั้นเริ่มต้นจากการได้ยินเสียง (Hearing) จึงรับรู้ (Listening) เข้าใจ คิดและนำไปใช้ประโยชน์ (Auding) เป็นกระบวนการที่เป็นขั้นเป็นตอนและเป็นไปตามลำดับ พัฒนาการของผู้ฟังและสามารถนำกระบวนการของการฟังไปสร้างเสริมบรรยากาศในการฝึกฝน ทักษะการฟังให้เกิดผลได้ ทักษะการฟังเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมแก่เด็ก และควรจะเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่า การคิดค้นหาเครื่องมือใหม่ๆ มาให้เด็กใช้เสียอีก การฟังสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นตามลำดับ โดยอาศัยวุฒิภาวะ เวลา ความพากเพียร และแรงจูงใจ สำหรับการฟังในเด็กปฐมวัยนั้นส่วนใหญ่เป็นการฟังเสียงธรรมชาติ จังหวะดนตรี และเพลง ซึ่งขอบข่ายการฟังของเด็กปฐมวัยในการวิจัยครั้งนี้เป็นการจำแนกเสียงที่ได้ยิน การเข้าใจความหมายของคำ และการปฏิบัติตามคำสั่งได้ถูกต้อง

ความสำคัญของการฟัง

การฟัง มีความสำคัญ เนื่องจากการฟังเป็นทักษะทางภาษาที่ใช้มากที่สุด การฟังช่วยให้เกิดปัญญาและความรู้ การฟังเป็นส่วนสำคัญของการพูด การอ่าน และการเขียน การฟังช่วยให้เกิดการสนุกสนานเพลิดเพลิน การฟังช่วยขยายความรู้ ความคิด และประสบการณ์ รวมทั้งการคิดค้นงานใหม่ ๆ การฟังช่วยในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของสังคม การฟังช่วยในการเลือกประเมินและตัดสินใจต่าง ๆ (วรรณ โสมประยูร. 2537 : 89) นอกจากนี้ การฟังยังมีส่วนสัมพันธ์กับความเจริญทางเทคโนโลยีและสื่อสารมวลชน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เยาวชนต้องใช้ทักษะในการฟังเป็นอย่างมาก ถ้านักเรียนได้รับการฝึกฝนและการแนะนำทางด้านการฟังอย่างเหมาะสม นักเรียนก็จะมีความสามารถในการฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ในการฟังเท่าที่ควร และอาจก่อให้เกิดผลร้ายต่อนักเรียนได้ (สุจิต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์ทรัพย์. 2520 : 62) และการฟังยังมีผลต่อความคิด การแสดงออก การพูด และบุคลิกภาพ (วิจิตร อาวะกุล. 2524 : 72)

องค์ประกอบของการฟัง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 2) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการฟังคือ การจำแนกเสียง การฟังคำพูด คำสั่ง เข้าใจและปฏิบัติตามได้ถูกต้อง มารยาทในการฟัง การฟังนิทานหรือเรื่องราว แล้วจับใจความได้ และการฟังเพลง คำคล้องจอง และการเล่นที่สร้างเสริมประสบการณ์ทางภาษา สำหรับองค์ประกอบของการฟังที่ควรฝึกทักษะให้กับเด็กปฐมวัยนั้น คือ การเข้าใจความหมายของคำ การฟังนิทานแล้วจับใจความที่เป็นคติธรรมได้ และการปฏิบัติตาม

ประเภทของการฟัง

ทักษะการฟังสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ (วรรณพร ภิรมย์รัตน์. 2522 : 7-16) 1) การฟังเพื่อให้ได้รายละเอียด ครูอ่านหรือเล่านิทานให้ฟัง และให้นักเรียนสรุปและเลือกประโยค ที่เป็นใจความของเนื้อเรื่อง 2) การฟังอย่างตั้งใจ การฟังชนิดนี้จะต้องขจัดสิ่งรบกวนภายนอกให้หมด ผู้ฟังจะต้องมีความสนใจในสิ่งที่ฟังเพียงจุดเดียว กิจกรรมที่สอนฟัง เช่น ฟังเสียงจากเครื่องบันทึกเสียง ฟังการเล่านิทาน ฟังวิทยากร และอภิปรายซักถามเนื้อเรื่อง 3) การฟังแบบเน้นทนาการ เป็นการฟังเพื่อสนุกสนาน เพลิดเพลิน ไม่ต้องใจจดใจจ่อเหมือนการฟังแบบแรกได้แก่ การฟังนิทาน 4) การฟังแบบวิเคราะห์ การฟังแบบนี้จะต้องตั้งใจฟังด้วยใจจดจ่อ และคิดไปด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมการฟังแบบนี้ คือ การฟังนิทาน การฟังเรื่องสั้น การฟังคำบรรยาย แล้วให้ผู้ฟังแสดงทัศนะหรือปฏิบัติตอบสนองต่อสิ่งที่ได้ฟัง โดยการลำดับเหตุการณ์ และสังเกตประโยค และ 5) การฟังในขณะที่ทำกิจกรรมอื่นๆ เป็นการฟังเมื่อมีสิ่งรบกวนในขณะที่

ฟัง ไม่ทำให้เสียสมาธิในการทำงาน กิจกรรมที่ส่งเสริมการฟัง คือ ฟังนิทานจากแถบบันทึกเสียง แล้วให้แสดงท่าทางประกอบ หรือวาดภาพจากจินตนาการ ส่วนประเภทของทักษะการฟังแบ่งได้ ดังนี้คือ การฟังเพื่อความรู้ความเข้าใจ การฟังเพื่อความบันเทิง การฟังเพื่อความเข้าใจและปฏิบัติ ตาม การฟังเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ จันทรศรี นิตยฤกษ์ (มุสดี กุญอินทร์. 2536 : 182 : อ้างอิง จาก จันทรศรี นิตยฤกษ์. 2526 : 204)

พัฒนาการความสามารถด้านการฟัง

เด็กทารกจะสามารถเรียนรู้ภาษาด้วยการฟังผู้อื่นพูดก่อนแล้วจึงจดจำทำเลียนแบบ เป็น ภาษาพูด อันเป็นผลทำให้การติดต่อหรือสื่อความหมายกับบุคคลรอบข้างเป็นไปได้มากขึ้นตาม ลำดับ นิตยา ประพฤติกิจ (2536 : 178-179) และहरषा निलिखिर (2535 : 198-199) ได้ กล่าวถึงความสามารถทางภาษาด้านการฟังของเด็กในแต่ละช่วงอายุไว้ดังนี้ อายุ 0-2 ปี พยายาม เลียนเสียงที่ได้ยิน เข้าใจคำและประโยคง่ายๆ ชอบฟังโฆษณาทางโทรทัศน์ และเสียงที่สะกิดใจ ชอบฟังเรื่องสั้นๆ และเพลงกล่อมเด็ก อายุ 3 ปี ชอบฟังเสียงต่างที่ได้ยินคุ้นหูอยู่ เช่น เสียง สัตว์ ยานพาหนะ เครื่องใช้ในครัว ชอบฟังนิทานที่ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังแบบสองต่อสอง ฟังไม่ได้ นาน และฟังอย่างตั้งใจ สามารถเข้าใจภาษาพูดง่ายๆของผู้ใหญ่ เช่น อย่า ไม่ การปฏิบัติตาม คำสั่งของผู้ใหญ่ยังไม่สม่ำเสมอ สามารถเชื่อมโยงเสียงกับวัตถุที่ใช้ทำเสียงได้ อายุ 4 ปี ฟังเรื่อง ได้นานขึ้น อาจเลือกหนังสือให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง สามารถปฏิบัติตามคำสั่งง่ายๆได้ บางครั้งจะ แกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน หรือไม่สนใจคำสั่งหรือเสียงเรียก ชอบฟังเรื่อง ซ้ำๆ และสามารถจำแนก ความแตกต่างของเสียงได้ อายุ 5 ปี ตั้งใจฟังนานขึ้น ชอบฟังนิทาน เพลง คำคล้องจอง สามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้มากขึ้น เข้าใจคำพูดข้อความยาวๆของผู้ใหญ่ และ อายุ 6 ปี ชอบฟัง เรื่องราวต่างๆโดยเฉพาะเกี่ยวกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ สรุปได้ว่า เด็กจะมีพัฒนาการ ทางภาษาด้านการฟังก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงจดจำทำเลียนแบบเป็นภาษาพูด แลพัฒนาไปสู่ การเขียนการอ่านต่อไป

แนวทางในการส่งเสริมการฟัง

การสอนทักษะการฟังว่า ครูควรเตรียมกิจกรรมเรื่องการฟังแก่เด็กดังนี้ (ภาณี กุรุรัตนะ. 2523 : 93-94) 1) ครูต้องพยายามจัดกิจกรรมที่น่าสนใจและสนุกสนานโดยวางแผนการจัด กิจกรรมแต่ละช่วงเวลาตามความสนใจของเด็ก เช่น ความยาวของนิทาน เพลง จัดกิจกรรมที่ แตกต่างกัน ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก และจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการฟัง 2) กระตุ้นให้นักเรียนทราบว่าฟังเป็นเรื่องจำเป็น 3) การสอนฟังให้เด็ก โดยวิธีการที่ครูพูดให้ ชัดแต่เบาพอที่จะทำให้เด็กสนใจฟัง และควรใช้เวลาเด็กในการรับฟังหรือเตรียมตัวฟังให้มากพอ

เพื่อให้เด็กหยุดกิจกรรมอื่น แล้วหันมาสนใจฟังครู และที่สำคัญครูควรใช้คำอธิบายง่าย ๆ 4) ครูต้องเป็นผู้ฟังที่ดี โดยทำตัวอย่างให้เด็กเห็นได้ชัดเจน เช่น การหันหน้าไปทางผู้พูดเป็นต้น 5) สร้างบรรยากาศที่ดีสำหรับเด็กและครู 6) ช่วยให้เด็กพัฒนาการรับรู้เสียง ให้รู้จักแยกเสียงที่ได้ยินในชีวิตประจำวันได้และ 7) เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ ให้เด็กได้ฟังเรื่อง หรือประสบการณ์ที่มีความหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ นอกจากนั้น การจัดประสบการณ์ในการฟังไว้ว่า ครูควรมีวิธีการดังนี้ 1) ให้เด็กรับฟังอย่างสบาย 2) ให้เด็กเข้าใจว่าการฟังเป็นสิ่งสำคัญ ควรตั้งใจฟังผู้อื่นพูด และฝึกมารยาทในการรับฟังด้วย 3) ครูพูดด้วยน้ำเสียงปานกลางพอที่เด็กจะได้ยิน ไม่ควรตะเบ็ง ตะโกน หรือพูดบ่อยจนเกินไป อย่าพูดมากจนเกินไป จนเด็กหมดความสนใจ และไม่ตั้งใจฟัง ให้เวลาเด็กเตรียมพร้อมที่จะรับฟัง เช่น ให้เด็กเตรียมตัวให้พร้อมก่อนที่จะพูดกับเด็ก และอธิบายให้เด็กฟังโดยใช้คำพูดง่าย ๆ และมีการเตรียมตัวล่วงหน้า 4. กิจกรรมที่ควรจัดให้เด็กได้ฝึกทักษะการฟัง เช่น การเล่านิทาน การฟังเพลง ฯลฯ ดังนั้น การฟังเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัย ในการสอนฟังให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น ครูควรพูดให้ชัดเจน ไม่ดังหรือค่อยเกินไป และไม่ควรรู้ออกมาจนเกินไป จะทำให้เด็กหมดความสนใจที่จะรับฟัง รวมทั้งให้โอกาสและให้เวลาเด็กเตรียมพร้อมที่จะรับฟัง คำพูดที่ครูใช้ควรเป็นคำพูดง่ายๆ สำหรับการสอนฟังแก่เด็กปฐมวัยนั้นสามารถจัดกิจกรรมได้หลายอย่างเช่น การฟังเพลง คนตรี นิทาน และเสียงต่าง เป็นต้น แต่วิธีที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กปฐมวัยมากที่สุดก็คือ การฟังเพลง หรือคนตรี

การเรียนรู้คุณธรรมด้านการพูดดี

ความหมายของการพูดดี

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 599) การพูด หมายถึง การเปล่งเสียงออกมาเป็นถ้อยคำ นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพูดไว้ ดังนี้ การพูดเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดสอบความคิดของตนเอง แสดงความรู้สึก เพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาความสามารถในด้านการฟัง สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ฝึกฝนการใช้คำและโครงสร้างภาษา และให้ความสนุกสนาน ยิ่งเด็กอายุน้อยเท่าไรก็ยิ่งพูดน้อยลงเท่านั้นเพราะเด็ก ๆ จะใช้พลังงานทางกายเพื่อให้ได้สิ่งที่เขาต้องการ เช่น เด็กจะหยิบหรือกระซอกของจากผู้อื่น เดินข้าม กัด ข่วน ร้องไห้ และตะเบ็งเสียง โดยไม่ต้องใช้คำพูดเหมือนเด็กที่โตแล้ว แต่เมื่อเด็กพัฒนาทางด้านวุฒิภาวะแล้ว เด็กจะพัฒนาทางด้านการใช้ภาษาและคำพูดด้วย (นิศยา ประพุดกิจ, 2536 : 151) การพูดเป็นการสื่อความหมายอย่างหนึ่งโดยใช้น้ำเสียงภาษา กิริยาท่าทาง เพื่อดำเนินความในใจไปให้ผู้ฟังรู้หรือเข้าใจความต้องการ เพราะการพูดเป็นทักษะการส่งออกตามหลักของภาษาศิลป์ (วรรณิ์ โสมประยูร, 2542 : 99) การพูดเป็นการสื่อสารความคิด ความรู้สึก ความรู้ ประสบการณ์ และความต้องการของผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ โดย

ใช้ภาษาน้ำเสียง และอากัปกิริยาเป็นสื่อ (กรณีการ์ วาจาบัณฑิตย์. 2536 : 12) การพูดเป็นวิธีการสื่อสารที่มนุษย์นิยมใช้ในการ แสดงออกทางภาษาเพื่อแสดงความรู้สึก ความต้องการ ความรู้ และประสบการณ์ในการติดต่อกับผู้อื่น การพูดต้องอาศัยกระบวนการต่าง ๆ ทำงานอย่างต่อเนื่องประสานกัน คือ ขบวนการหายใจ ขบวนการเปล่งเสียง ขบวนการแปรเสียง (เบจมาศ พระธานี. 2538 : 17) การพูดเป็นกระบวนการสื่อสารความคิดของคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง หรือ กลุ่มหนึ่งโดยภาษา น้ำเสียง และอากัปกิริยาเป็นสื่อสารความคิด (ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. 2526 : 226) การพูดเป็นการสื่อความหมายของมนุษย์ในการใช้เสียง และกิริยาท่าทางเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความรู้สึกจากผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง (สนิท ตั้งทวี. 2529 : 3) การพูดเป็นการใช้น้ำเสียงรวมทั้งกิริยาที่ถ่ายทอด ความคิดและความรู้สึก และความต้องการของผู้พูดให้ผู้อื่นรับฟัง และเกิดการตอบสนอง (อำไพ สุจริตกุล และธิดา โมสิกรัตน์. 2534 : 397) การพูดเป็นกระบวนการหนึ่งในการสื่อสารของมนุษย์ ผู้พูดจะเป็นผู้ส่งสารอันเป็นเนื้อหาสาระข้อมูล ความรู้ กับอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการและความคิดเห็นของตนเองประกอบกับกิริยาท่าทางต่าง ๆ ส่งไปยังไปสู่ผู้ฟังหรือผู้รับสาร เพื่อให้ทราบและเกิดการตอบสนองในขั้นสุดท้าย (รังสรรค์ จันต๊ะ. 2541 : 21)

ดังนั้น การพูดเป็นการใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง เป็นเครื่องมือสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ความรู้และประสบการณ์ ความต้องการ สำหรับเด็กปฐมวัยการพูดเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งในการสื่อความหมาย ความต้องการของตนเองออกมาให้ผู้อื่นได้ทราบและเข้าใจและเกิดการตอบสนองตามผู้พูดคาดหวัง ซึ่งการพูดของเด็กปฐมวัยในงานวิจัยครั้งนี้เป็นทักษะการใช้คำพูดที่เหมาะสมกับโอกาส การรู้จักกล่าวคำขอบคุณ – ขอโทษ และการใช้คำสุภาพ

ความสำคัญของการพูด

ภาษาและการพูด เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัย ตามทฤษฎีและแนวคิดของการ์คเนอร์ ในทฤษฎีพัฒนาการ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 138) ที่กล่าวถึงสติปัญญาทางด้านภาษา ว่าทักษะทางภาษาเป็นส่วนหนึ่งของสติปัญญามาโดยตลอด ดังนั้นพัฒนาการทางการพูด จึงมีความสำคัญอย่างมากสำหรับเด็กปฐมวัยที่จะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต นอกจากนี้การพูดยังมีความสำคัญต่อลักษณะการถ่ายทอดความคิดจินตนาการ ความรู้สึกออกมาเป็นคำพูด เด็กได้รับประสบการณ์ในการใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ได้พูดคำศัพท์ใหม่ ๆ พูดชัดเจน เรียนรู้การใช้น้ำเสียงที่รื่นหู พูดสุภาพ เช่น คำว่า ขอโทษ ขอขอบคุณ ขอบใจ เกิดการเรียนรู้ที่จะเรียงถ้อยคำให้เป็นคำพูดประโยคที่มีความสำคัญกำหนดอย่างยิ่ง เด็กได้รับฝึกฝนให้เกิดความกล้าแสดงออกในการที่จะคิดหรือสื่อสารผู้อื่นฟัง และใช้การพูดเป็นเครื่องมือติดต่อสัมกับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่น ๆ การพูดเป็นการสื่อความหมายที่สำคัญที่สุดทุกชาติทุกภาษาต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า การพูดนั้นเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายที่ดีที่สุดกว่า

วิธีอื่น ๆ ถือได้ว่าเป็นแกนกลางสำคัญในการสร้างความเข้าใจของมนุษย์ด้วยกัน (พิสมัย ตะแก้ว, 2524 : 4)

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัยแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านตามที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้ บันลือ พลฤกษ์วัน (2518 : 26) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบความพร้อมทางภาษาไว้ดังนี้ 1) ความพร้อมทางกาย ได้แก่ สุขภาพของเด็ก การใช้สายตา การฟัง และการพูดตลอดจนความสัมพันธ์ด้านกล้ามเนื้อกับสายตา 2) ความพร้อมทางสมอง ได้แก่ ความสนใจในลำดับเหตุการณ์ จากนิทานที่ตนฟัง หรือ ดูจากภาพและลำดับภาพได้ สถิติปัญญาจำได้แม่นยำ สามารถเข้าใจคำสั่งได้ง่าย 3) ความพร้อมในด้านอารมณ์ ได้แก่ ความรู้จักการควบคุมอารมณ์ สามารถทำงานเป็นหมู่ เล่นเป็นหมู่ไม่แย่งสิ่งของกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกันบ่อย ๆ 4) ความพร้อมทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ มีความสนใจในด้านการอ่านภาพและหนังสือ มีช่วงความสนใจยาว รู้จักฟังอย่างตั้งใจ ใช้ภาษาได้ดีพอสมควร

พัฒนาการทางภาษาและการพูดมีความก้าวหน้าได้ตามปกติหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัย

หลายประการ ได้แก่ (เบญจมาศ พระธานี, 2538 : 15-16) 1) พัฒนาการทางด้านร่างกาย เด็กที่มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่มีความพิการทางด้านร่างกาย สามารถเคลื่อนไหวร่างกายในสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง จะมีโอกาสพบปะพูดคุย เพิ่มพูนประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันมาก 2) เพศ มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างเพศ กับการพัฒนาภาษาหลายด้าน ซึ่งผลการศึกษา ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่พบว่าเด็กหญิงมีพัฒนาภาษาดีกว่าเด็กชายอาจเป็นเพราะว่าเด็กหญิงจะเลียนแบบท่าทางบทบาทต่าง ๆ รวมทั้งการพูดจากแม่ ซึ่งส่วนใหญ่แม่จะเป็นผู้ที่มีการบทบาทในการเลี้ยงดูหรือคลุกคลีกับลูกมากกว่าพ่อ และแม่จะพูดอธิบายสิ่งต่าง ๆ ขณะที่ทำอยู่ตลอดเวลา เด็กหญิงจึงมีโอกาสในการเลียนแบบบทบาทต่าง ๆ และการพูดจากแม่มากกว่าเด็กชาย ซึ่งเลียนแบบบทบาทต่าง ๆ ของพ่อ นอกจากนี้ของเล่นของเด็กหญิงมีส่วนช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าทางภาษาอีกด้วย เช่น ตุ๊กตา อุปกรณ์การประกอบอาหาร เป็นต้น ส่วนของเล่นของเด็กชายเด็กชายมักเป็นพวกที่ไม่ส่งเสริมการพูด เช่น รถยนต์ หุ่นยนต์ เป็นต้น ซึ่งเด็กชายจะส่งเสริมตามเสียงของเล่นมากกว่าเสียงพูด เช่น บินบิน เป็นแป้น เป็นต้น 3) อายุ การพัฒนาการทางภาษาและการพูดเริ่มต้นที่อายุใกล้เคียงกัน ซึ่งพัฒนาภาษาจะมีมากขึ้นตามอายุ เพราะเมื่อเด็กอายุมากขึ้น จะมีโอกาสพบปะพูดคุยและเพิ่มประสบการณ์เพิ่มพูนมากขึ้น จึงทำให้มีการพัฒนาภาษาและการเพิ่มขึ้นไปด้วย โดยเฉพาะช่วงที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียนจะมีความก้าวหน้าทางภาษาและการพูดมากขึ้น เพราะเด็กได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม 4) สถิติปัญญา ความสามารถทางด้านสติปัญญาและพัฒนาการทางภาษาและการพูดเป็นเครื่องเล่นบ่งชี้ซึ่งกันและกันหรือกล่าว

อีกนัยหนึ่งก็คือการพัฒนาภาษาและการพูดจะเพิ่มขึ้นตามอายุสมองเพราะว่าสมองเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการสื่อภาษาและสติปัญญาคือสมองส่วนเดียวกัน เด็กที่มีความจำกัดในด้านสติปัญญาจึงมีความบกพร่องทางภาษาและการพูดด้วยเสมอ

ดาวนิง และแรคเคอร์ (1975 : 14-15) ได้แบ่งองค์ประกอบของความพร้อมไว้ดังนี้

- 1) องค์ประกอบทางกาย ได้แก่ การบรรลุวุฒิภาวะด้านร่างกายทั่วไป เช่น การมองเห็น การได้ยิน อวัยวะที่ใช้พูด
- 2) องค์ประกอบทางสติปัญญา ได้แก่ ความพร้อมด้านสติปัญญา โดยทั่วไป ความสามารถในการรับรู้ ความสามารถในการจำแนกภาพ และเสียง
- 3) องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถทางภาษาที่ได้รับจากทางบ้านและประสบการณ์ทางสังคม
- 4) องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ แรงจูงใจ และบุคลิกภาพ ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์และความต้องการที่จะเรียนรู้ภาษา

สรุป องค์ประกอบที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัยในแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน เด็กบางคนก็พูดช้า เด็กบางคนก็พูดได้เร็ว ทั้งนี้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในตัวของเด็กเองที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และ ด้านสังคม และปัจจัยภายนอกคือด้านสิ่งแวดล้อมตัวเด็ก เช่น พ่อ แม่ ครู และเพื่อน ก็มีส่วนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางการพูดที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ่อ แม่ เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดย่อมจะต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการทางการพูดให้มีความเหมาะสมตามวัย

พัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัยนั้นมีขั้นของพัฒนาการทางภาษาและการพูด โดยเริ่มต้นจากที่เด็กรับรู้ภาษาและคำพูดจากการได้ยิน เด็กสามารถฟังเข้าใจสิ่งที่จะได้ยินก่อนที่จะพูดได้ ทักษะในการฟัง รับรู้ และเข้าใจในการพูดของเด็กเกิดก่อนทักษะในการพูดสื่อภาษา พัฒนาการทางภาษาและการพูดจึงเริ่มจากพัฒนาการทางการฟัง โดยเริ่มการรับรู้ผ่านประสาทหูส่งไปยังสมอง เพื่อแปลความหมาย ทำให้เข้าใจคำพูดนั้นได้แล้วเด็กจึงเริ่มพูดได้ในภายหลัง พัฒนาการทางภาษา ของเด็กเริ่มตั้งแต่แรกเกิด ตามที่เมเยอร์ กล่าวว่า เด็กสามารถพูดคำแรกได้เมื่ออายุประมาณ 12 เดือน พูดและออกเสียงได้ประมาณ 270 คำ เมื่ออายุ 2 ปี และเมื่ออายุ 6 ปี สามารถพูดได้ประมาณ 2,600 คำ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านการพูดของเด็ก ดังนี้

เพ็ญแข ประจันปัจจนิก (ม.ป.ป. : 19) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางการพูดของเด็กวัย 1-5 ปี มีดังนี้

- 1) ระยะอ้อแอ้ จะเริ่มเมื่อเด็กมีอายุ 3 เดือน และจะเห็นชัดเมื่อเด็กอายุ 6 เดือนไปแล้ว เด็กจะเริ่มอ้อแอ้ทั้งเวลามีคนอื่นอยู่ด้วยและเวลาที่เด็กอยู่คนเดียว
- 2) ระยะเล่นเสียง คือการที่เด็กทำเสียงสูงต่ำประกอบไปด้วย พบในระยะเวลาประมาณ 6-8 เดือน
- 3) ระยะเล่นเสียง เป็นลักษณะการพูดของเด็กระยะก่อน 2 ขวบ คือการที่เด็กเลียนแบบเสียงพูดของผู้ใหญ่ ถ้าฟังเดิน ๆ คิดว่าเด็ก

พูดได้เป็นประโยคยาว ๆ แต่ที่จริงแล้วไม่มีความหมาย 4) ระยะการพูดย่อ ๆ หรือ การพูดคลุมความหมาย เกิดขึ้นระยะอายุ 2 ขวบขึ้นไป เด็กจะนำคำมารวมกันพูดสั้น ๆ การเรียงคำอาจสับสน และส่วนใหญ่จะมีเสียง 2 หรือ 3 คำ เท่านั้น 5) การใช้ท่าทาง เกิดในช่วงที่เด็กยังไม่สามารถใช้คำพูดบอกความต้องการได้จึงใช้ท่าทางเพื่อทดแทนภาษา แต่หลังจาก 2 ขวบไปแล้ว เด็กจะใช้ท่าทางน้อยลงตามลำดับ

สำหรับ พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2521 : 96-98) แบ่งขั้นตอนของพัฒนาการทางการพูด ดังนี้ 1) การเปล่งเสียงก่อนการพูดภาษาดั้งแต่แรกเกิดถึง 1 ปี ในระยะนี้เด็กเริ่มส่งเสียงร้องการโต้ตอบอาจมีความหมายหรือไม่มีความหมาย แต่ส่วนมากเป็นการสื่อความรู้สึก คือเด็กจะเริ่มส่งเสียงที่ไม่มีมีความหมายเป็นพื้นเสียงธรรมชาติ ไม่มีเสียงสูงต่ำ เริ่มเล่นเสียง เริ่มเรียนคำง่าย ๆ โกลัตุว และบางครั้งเพื่อเข้าใจของตนเองเท่านั้น 2) การพัฒนาการพูดภาษาไทยในระยะเริ่มแรก เด็ก 1-5 ปี เด็กเริ่มใช้ภาษาพูดเป็นประโยคง่าย ๆ ระยะแรกเด็กส่วนมากจะพูดคำเดียวมากกว่าคำหลายพยางค์ ในการวิจัยปรากฏว่า เด็กเริ่มพูดนั้นจะพูดคำนามมาก่อน ต่อมาจะเป็นคำกริยาที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว และต่อมาจะเป็นคำศัพท์พิเศษณ์ สรรพนาม สันธาน นุพบท ปรากฏระยะหลังและเมื่อเข้าโรงเรียน ภาษาของเด็กวัยเริ่มเรียน เริ่มเป็นประโยคแต่จะฝึกทักษะในการออกเสียงมากกว่าอย่างอื่น 3) การพัฒนาการพูดในระยะหลัง ระยะ 3-11 ปี ระยะนี้เด็กเริ่มเข้าโรงเรียนแล้ว ในระยะ 5-8 ปี เด็กมีพัฒนาการทางภาษามากขึ้น เด็กเริ่มเรียนคำศัพท์ การอ่าน ความหมายเริ่มสนใจในไวยากรณ์ เริ่มใช้ภาษาพูดในลักษณะรูปประโยคที่สมบูรณ์ และในระยะหลังเริ่มศึกษาคำศัพท์ต่าง ๆ เริ่มเข้าใจความหมายนามธรรมของคำศัพท์มากขึ้น 4) การพัฒนาการสร้างประโยคระยะตั้งแต่ 11 ปี ขึ้นไป เด็กจะเริ่มศึกษาไวยากรณ์อย่างแท้จริงและสามารถใช้ภาษาได้ดีขึ้น

ส่วนกิตติวดี บุญเชื้อ (2527 : 86 – 87) กล่าวถึงขั้นตอนการพูด ดังนี้ 1) ระยะตาม เป็นระยะที่เด็กอายุระหว่าง 1 – 2 ขวบ เป็นการพูดเลียนแบบโดยไม่ต้องเข้าใจความหมายและจะค่อย ๆ พัฒนาคำศัพท์ที่เป็นประโยคของตนเอง คำแรกของเขาจะเป็นคำนามที่ใช้ในความหมายทั่ว ๆ ไป 2) ระยะติด เป็นระยะที่เด็กอายุระหว่าง 2 – 3 ขวบ เด็กเริ่มเข้าใจความหมายมากขึ้น และสามารถพูดเป็นประโยคได้แม้ยังไม่มีรูปไวยากรณ์แต่อย่างใดส่วนคำที่เด็กใช้พูด ในระยะแรกนี้ประกอบด้วย คำนาม สรรพนาม กริยา แต่อยู่ในขอบเขตที่จำกัด 3) ระยะคิด เป็นระยะที่เด็กมีอายุระหว่าง 3-5 ขวบ เด็กเริ่มที่จะคิดที่จะรองพูดคำที่รู้จัก คำศัพท์ของเด็กขยายมากขึ้น ซึ่งมีผลให้เด็กสามารถพูดได้ตอบเข้าใจได้ ขั้นนี้เด็กสามารถใช้คำคุณศัพท์ที่บอกลักษณะได้ 4) ระยะคนเป็นระยะที่เด็กอายุระหว่าง 5-6 ขวบ เด็กในวัยนี้สามารถค้นคิดคำที่ตนรู้จักมาผูกพันเป็นประโยคยาว ๆ ได้ โดยเด็กที่เด็กเองเข้าใจในสิ่งที่ตนพูดประโยคจะประกอบด้วย คำประมาณ 6-8 คำ ลักษณะของประโยคที่ถูกต้องตามรูปแบบไวยากรณ์ที่ใช้อยู่ในชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ในประโยคจะพบคำสรรพนาม นุพบท

สันธาน และคำนำหน้านาม 5) ระยะปน เป็นระยะที่เด็กอายุ 6-8 ขวบ ความคิดของเด็กจะขยายออกไปซึ่งทำให้การพูดของเด็กสับสนในบางครั้ง 6) ระยะโปร่ง เป็นระยะที่เด็กอายุ 9 ขวบขึ้นไป ความรู้เกี่ยวกับศัพท์ของเด็กขยายกว้างออกไป ทำสามารถคิดและเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น และกว้างขึ้น

ดังนั้นพัฒนาการด้านการพูดของเด็กปฐมวัยต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจาก การส่งเสียงที่ไม่มีความหมาย จนเป็นเสียงที่มีความหมาย การเลียนแบบเสียงที่ได้ยินและท้ายสุดก็พัฒนาเป็นคำและเป็นประโยคในที่สุด สามารถพูด ได้คล่องแคล่วโดยที่มีประโยคที่ซับซ้อนและมีความหมายอย่างกว้างต่อไปจนในที่สุดเด็กสามารถเรียนรู้การผูกประโยคต่าง ๆ เป็นสื่อความหมาย ความคิด ความต้องการและเสนอความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้

กระบวนการพูด

กระบวนการในการพูดของเด็กปฐมวัยประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้น คือ 1) การออกเสียง 2) การสร้างคำ และ 3) การสร้างประโยค (สุภาวดี ศรบรรณนะ. 2542 : 68-70) ทั้งสามขั้นตอนนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ขั้นตอนที่ใดเป็นไปไม่ได้จะมีผลเสียต่อขั้นตอนอื่น 1) การออกเสียงทำได้โดยการเลียนแบบ เด็กเลียนแบบเสียงคำและสำเนียงจากบุคคลที่เด็กติดต่อกี่ยวข้องด้วย เด็กจะเปลี่ยนภาษาพูดไปตามสิ่งแวดล้อมใหม่นั้น เพราะกลไกการออกเสียงและนิสัยการพูดยังไม่ลงรูปแบบแน่นอน ด้วยเหตุนี้พ่อแม่และนักการศึกษาบางคนจึงเห็นว่า วัยเด็กเป็นช่วงที่ดีที่สุดในการเรียนรู้ภาษา 2) การสร้างคำ คือ การเชื่อมโยงกับความหมาย คำหลาย ๆ คำ มีเสียงเหมือนกันแต่ความหมายต่างกัน เช่น สาด สราท ศาสตร์ การสร้างคำจึงยากกว่าการออกเสียง ทั้งที่การเชื่อมโยงเสียงกับความหมายมีโอกาสดังง่าย เมื่อเด็กไปโรงเรียนเด็กจะทราบศัพท์ใหม่และความหมายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะครูสอนได้โดยตรง และจากประสบการณ์ของเด็กเอง 3) การสร้างประโยค ระยะแรกเด็กอายุ 12-18 เดือน พูดประโยคที่มีเพียงคำเดียว ใช้ทำทางประกอบ เช่น ขอ และชี้ไปที่ตุ๊กตา หมายความว่า ขอตุ๊กตาให้หนู อายุ 2 ปี เด็กใช้ประโยคสั้น ๆ ได้แล้ว อายุ 4 ปี เด็กจะพูดประโยคต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เด็กชอบใช้ประโยคคำถามมาก พ่อเด็กพูดได้ไม่หยุดเหมือนกับตอนที่เด็กเดินได้เด็กจะเดินไม่หยุดเช่นเดียวกัน สรุปได้ว่า กระบวนการทางด้านการพูดของเด็กปฐมวัยจะประกอบไปด้วยกระบวนการทั้ง 3 ขั้น ตอน คือ การออกเสียง การสร้างคำ และการสร้างประโยค ดังนั้นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพูดที่เหมาะสมและการสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางการพูดได้ดี

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการพูดให้กับเด็กปฐมวัย

สำหรับกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัยนั้น มีกิจกรรมที่หลากหลายหลายรูปแบบเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พูดคุย ชักถาม และแสดงความคิดเห็นอย่าง

อิสระ เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ ได้พัฒนาครบทุกด้าน (กรมวิชาการ. 2540 : 36-37) ตามแนวการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ที่สามารถจัดได้หลายวิธี เช่น 1) การสนทนา อภิปราย เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในการพูด การฟัง รู้จักแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นของจริง ของจำลอง รูปภาพ สถานการณ์จำลอง ฯลฯ 2) การเล่านิทาน เป็นการเล่าเรื่องต่าง ๆ ส่วนมากเป็นเรื่องที่ปลูกฝังให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม วิธีการนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจมากขึ้น ในการเล่านิทานสื่อที่ใช้อาจเป็นรูปภาพ หนังสือ นิทาน หุ่น การแสดงท่าทางการประกอบการเล่าเรื่อง 3) การสาธิต เป็นกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กสังเกตและได้เรียนรู้ ตามขั้นตอนของกิจกรรมนั้น ๆ ในบางครั้งครูอาจให้เด็กอาสาสมัครเป็นผู้สาธิตร่วมกับครู เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ด การเป่าลูกโป่ง การเล่นเกม การศึกษา 4) การทดลอง/ การปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่让孩子ได้รับประสบการณ์ตรง เพราะได้ทดลองและได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สังเกตการเปลี่ยนแปลง ฝึกการสังเกต การคิดการแก้ปัญหา และส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น และค้นพบด้วยตนเอง เช่น การประกอบอาหาร การทดลองวิทยาศาสตร์อย่างง่าย ๆ การเลี้ยงหนอนผีเสื้อ การปลูกพืช ฯลฯ 5) การศึกษานอกสถานที่ เป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอีกรูปแบบหนึ่งด้วยการพาเด็กไปทัศนศึกษา สถานที่ต่าง ๆ รอบโรงเรียน หรือสถานที่นอกโรงเรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์เด็ก 6) การเล่นเกม บันทึบทักษะ เป็นตัวละครต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ อาจใช้สื่อประกอบการเล่นเกม บันทึบทักษะเพื่อสร้างความสนใจ และก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น หุ่นสวมศีรษะ ที่คาดศีรษะรูปคน และสัตว์รูปแบบต่าง ๆ เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ของจริงชนิดต่าง ๆ 7) การร้องเพลง เล่นเกม วาดรูป ท่องคำคล้องจอง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กแสดงออกเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับทางด้านภาษา

นอกจากกิจกรรมดังกล่าวที่จัดข้างต้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการการพูดที่ดี ควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่เคร่งเครียด ให้เด็กมีความสบายใจและมั่นใจ ครูควรสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความไว้วางใจในตัวครูและเพื่อน ๆ เพื่อให้เด็กกล้าพูด กล้าแสดงออก กระตุ้นให้เด็กพูดโดยวิธีสนทนาตั้งคำถามให้เด็กตอบโดยไม่บีบบังคับแต่ช่วยให้เด็กรู้สึกเหมือนพูดขบขัน เมื่อเด็กมีความมั่นใจแล้วควรกระตุ้นให้เด็กเล่าเรื่องที่เด็กมีประสบการณ์และเรื่องที่ใกล้ตัว เมื่อเด็กกล้าพูดมากขึ้นและอยู่ในขั้นสูงขึ้น ควรให้เด็กพูดแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

การพัฒนาคุณธรรมด้านการมีมารยาท

ความหมายของมารยาท

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำนิยาม มารยาท หมายถึง กิริยาวาจาที่ถือว่าเรียบร้อย นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีมารยาทไว้ ดังนี้ มารยาทเป็นระเบียบของสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งทุกชาติกำหนดระเบียบตามสภาพของสังคมตน ซึ่งรวมไปถึงการแสดงออกทุกอย่างของมนุษย์ ที่ปรากฏออกมาให้ผู้อื่นเห็น เช่น กิริยาท่าทาง สีหน้า คำพูด การแต่งกาย เป็นต้น (พะอบ โปษะกฤษณะ. 2530) มารยาท เป็นระเบียบแบบแผนการปฏิบัติที่แสดงออกทางกิริยาวาจาที่คนไทยเห็นว่าเรียบร้อย ถูกลักษณะนิสัยของคนไทย ที่เป็นคนอ่อนโยน มีความสงบเสงี่ยมทั้งกาย วาจา เป็นการควบคุมกาย วาจา ให้อยู่ในกรอบที่สังคมยอมรับและต้องการ (สมจินตนา ภักดิ์ศรีวงศ์. 2538) มารยาท เป็นการประพฤติปฏิบัติ พฤติกรรมการแสดงออกด้วยท่าทางที่น่ารัก มีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่อวด และไม้อวดรู้ว่าเป็นบุคคลที่น่ารักของคนไทย บุคคลที่ได้ชื่อว่ามีมารยาทดีหรือมีความน่ารัก มีคุณลักษณะ ดังนี้คือ 1) การมีบุคลิกที่ดี หมายถึง เป็นบุคลิกดั้งเดิมของคนไทย เป็นบุคลิกที่ติดตัวคนไทยมาตั้งแต่เกิด ซึ่งใช้คำว่า " 3 อ่อน " คือ อ่อนโยน – ผู้ใหญ่มีความอ่อนโยน อ่อนน้อม – เด็กมีความอ่อนน้อม และ อ่อนหวาน – ผู้หญิงมีความอ่อนหวาน ซึ่งเป็น 3 ข้อพื้นฐานที่สำคัญของความเป็นคนไทยที่พึงประสงค์ 2) การยิ้ม สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร และทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การยิ้มง่ายของคนไทยจึงเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยฝึกให้เป็นคนที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ยิ้มโดยอัตโนมัติ ไม่เสแสร้ง 3) กริยามารยาทที่อ่อนน้อมของคนไทย เราถูกฝึกอบรมปฏิบัติกันมาตั้งแต่จำความได้ เช่น การอยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่ต้องสำรวม ไม่หันเท้าไปทางผู้ใหญ่ การรับประทานอาหาร การเดิน การมีสัมมาคารวะ การไหว้ การกราบ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย 4) ปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ได้แก่ การมีความเมตตา (ให้ความรัก) กรุณา (ให้ความสงสาร) มุทิตา (ดีใจเมื่อผู้อื่นได้ดี ไม่อิจฉาริษยา ซึ่งจะทำให้สังคมไม่มีการแก่งแย่งกัน) และอุเบกขา (การมีความแน่วแน่เป็นธรรม) ผู้ที่มีมารยาทดี จึงเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ อ่อนโยน – ผู้ใหญ่มีความอ่อนโยน อ่อนน้อม – เด็กมีความอ่อนน้อม และ อ่อนหวาน – ผู้หญิงมีความอ่อนหวาน มีความเป็นมิตร มีกริยามารยาทที่อ่อนน้อม และประพฤติปฏิบัติตามพรหมวิหาร 4

สรุปได้ว่า มารยาทเป็นระเบียบแบบแผนแห่งการประพฤติปฏิบัติให้ที่แสดงออกทางกิริยา วาจา การแต่งกายและอื่น ๆ ที่ถูกตามกาลเทศะและความเหมาะสมกับวัย สำหรับการพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยของงานวิจัยฉบับนี้ มารยาทของเด็กปฐมวัยจะเน้นในด้านการไหว้ตามโอกาสที่เหมาะสม การรู้จักรอคอย และการปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรม ไม่พูดหรือเล่นขณะทำกิจกรรม

ประเภทของมารยาท

มารยาทแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ มารยาททางใจและมารยาททางกาย 1) มารยาททางใจ คือ การปฏิบัติ การปรับปรุงจิตใจให้ฝึกฝนในศีลธรรม คุณงามความดีให้คนมีธรรมประจำใจ บุคคลผู้ประเสริฐ หรือ ผู้มีมารยาททางใจมีลักษณะดังนี้ มีความเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และ ความสุข มีความกรุณา ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ ใจที่จะปลดปล่อยความทุกข์จากความเดือดร้อนของผู้อื่น มีมุทิตา ความเบิกบานยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข ก็มีจิตใจแจ่มชื่นเบิกบาน และมีอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง มีจิตราบเรียบ ไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชังเมื่อมีคุณธรรมภายในเป็นพื้นฐาน จิตใจเช่นนี้แล้วย่อมทำให้การแสดงออกภายนอกเป็นไปอย่างบริสุทธิ์หนักแน่น และจริงใจฉะนั้นบุคคลพึงระวังสำรวมความคิดจิตใจที่มักจะแสดงออกมาให้เห็นทางกิริยาและวาจาให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและแก่บุคคลเวลาอยู่ในสมาคม หรือในที่สาธารณะ 2) มารยาททางกาย คือ ความประพฤติที่เรียบร้อยทางการแสดงออกทางกายแบบไทย ได้แก่ การมีกิริยาสุภาพเรียบร้อย สงบเสงี่ยม อ่อนโยน อ่อนน้อม มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ (อธิษฐาน อนุรักษิตินธุ์. อ้างอิงจาก ชำนาญ นิสารัตน์. 2521 : 86 – 87) สำหรับมารยาทที่ควรฝึกให้เด็กไทยมีดังนี้คือ มารยาทการเดิน การนั่ง การพูด การรับประทานอาหาร และการแสดงความเคารพ เป็นต้น

มารยาทที่ควรฝึกให้เด็กปฐมวัย มีดังนี้ 1) มารยาทในการไหว้ การไหว้เป็นประเพณีไทยโบราณ เป็นวิธีกาพแก่ผู้ควรเคารพ จึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ การไหว้มีหลายวิธี มีทั้งนั่งไหว้นั่งไหว้ เพื่อเคารพบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้ใหญ่กว่าตน ลักษณะของวิธีการไหว้มีดังนี้ 1.1) วิธีนั่งไหว้ นั่งพับเพียบพนมมือทั้งสองข้างขึ้นไว้ระดับอก ก้มศีรษะลงให้หัวแม่มือจรดกันที่หว่างคิ้วและ 1.2) วิธียืนไหว้ ถ้าจำเป็นต้องไหว้เพราะอยู่นอกสถานบ้านเรือน เมื่อพบคนที่ต้องเคารพตามหนทางก็ให้พนมมือทั้งสองยกขึ้นระดับอก ก้มศีรษะลงจนหัวแม่มือจรดกันหว่างคิ้ว 2) มารยาทในการขึ้น การขึ้นเป็นอริยาบทที่ใช้กระดูกส่วนยาวของขาแลหัวเข่าทุกส่วนช่วยกระดูกเชิงกราน กระดูกสันหลังพร้อมด้วยศีรษะขึ้นให้ตรงเพื่อให้น้ำหนักลงมาอยู่ที่ปลายเท้าสองข้างในเวลาตั้งตัวขึ้นตรง การเคารพในท่ายืน มีดังนี้ 2.1) ขึ้นเคารพธงชาติ เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติซึ่งเป็นที่รักแลหวงแหน ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของชาตินั้น ๆ ทั่วโลก ฉะนั้นเวลาเชิญธงชาติขึ้นเสาแลลงจากเสาทุกวัน เราจึงหยุดเคารพเป็นกิจวัตรประจำวันของประชาชนที่ได้เห็นแลได้ยินเพลงชาติบรรเลงตามเวลาที่เชิญธงชาติขึ้นหรือลง 2.2) ทุกครั้งที่ได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมีต้องหยุดยืนตรงนิ่งอยู่กับที่จนกว่า จะจบเพลงเพื่อถวายความเคารพ แลต้องถวายคำนับหรือยกมือไหว้

เคารพเมื่อเพลงจบ 2.3) ผู้มีมารยาทจะยืนตรงทักทายและขานตามธรรมชาติเพื่อเคารพผู้ใหญ่ แต่ ถ้าประสานมือไว้ข้างหน้าด้วยเป็นการแสดงความเคารพยิ่งขึ้น 3) มารยาทในการเดิน การเดิน เป็นการอยู่ในท่าขึ้น ก้าวขาตรงออกทีละข้างสลับกัน เงยหน้า แล้ววางเท้าให้ตรงประคองคางเดินบน กระดานแผ่นเดียว ควรเดินให้เรียบร้อย ไม่หัวเราะดังหรือสัพยอกกันเอะอะ ไม่ส่ายตัว ตั้งศีรษะตรง แขนแกว่งพองามไม่สูงจนน่าเกลียด ถ้าเดินเป็นหมู่ควรจะให้หลังชิดเพื่อนที่ตามมาข้างหลัง ไม่เดิน เร็วหรือช้าจนเกินไป 4) มารยาทในการรับประทานอาหาร ผู้มีมารยาทดีในการรับประทานอาหาร ควรประพฤติปฏิบัติดังนี้ 4.1) เวลารับประทานอาหารต้องรับประทานอาหารโดยระมัดระวัง ไม่ทำให้ เลอะเทอะมูมมาม ควรหุบปากเวลาเคี้ยวอาหารเพื่อระวังมิให้มีเสียงดัง 4.2) ไม่ใช้มือของตนเอง แตะต้องหรือหยิบอาหารที่ผู้อื่นจะบริโภค หรืออาหารที่เป็นของกลาง ในการรับประทานอาหาร ร่วมกับผู้อื่นต้องรอให้ผู้มีอาวุโสกว่านั่งก่อนจึงนั่ง และผู้อาวุโสเริ่มรับประทานอาหารก่อนจึงรับประทานอาหาร

สรุป มารยาทของคนไทยที่ควรปลูกฝังให้เด็กปฐมวัย ควรเป็นมารยาทในด้านการไหว้ การเดิน การยืน และการรับประทานอาหาร

การพัฒนาคุณธรรมด้านความขยันดี

ความหมายของขยัน

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำนิยาม ขยัน หมายถึง การทำงานอย่าง แข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน แข็งแรง เข้าที่ เช่น เนื้อหนังขยันมั่งคั่งนัก นอกจากนี้พระธรรมโกศาจารย์ (2545) ได้กล่าวถึงคำว่า ขยัน ใน พุทธศาสนสุภาษิตว่า “โย จ วสุสสดี ชีเว กุสโล หินวิโร เอกาหิ ชีวติ เสโย วิริย อารกโต ทพฺพ” หรือผู้เกียจคร้าน มีความเพียรแล้ว พึงเป็นอยู่ดังร้อยปี ส่วนผู้ปรารถนาความเพียรมั่นคง มี ชีวิตอยู่เพียงวันเดียวก็ประเสริฐ ดังนั้นความขยันจึงเป็นคุณธรรมที่ควรพัฒนา สำหรับการพัฒนา คุณธรรมของเด็กปฐมวัยของงานวิจัยฉบับนี้ ความขยัน ของเด็กปฐมวัยจะเน้นในด้านการรู้จัก ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างกระตือรือร้น รู้จักเก็บวัสดุอุปกรณ์ทุกครั้งอย่างเป็นระเบียบ และ ทำงานเสร็จตรงตามที่กำหนด

ความสำคัญของการปลูกฝัง คุณธรรมด้านความขยันให้กับเด็ก

คุณธรรมด้านความขยัน ซึ่งถ้าได้ปลูกฝังให้กับเด็กตั้งแต่เด็กปฐมวัยแล้ว จะเป็นการพัฒนา ให้เด็กเติบโตมีคุณธรรมที่ดีของตนเอง ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต. 2542 : 120 - 124) ได้ กล่าวถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัย ควรปลูกฝังใน 3 ด้านให้กับเด็ก ซึ่งคุณธรรมด้านความขยันเป็นคุณธรรมหนึ่งที่สอดคล้องอยู่ด้วย คือ 1) ด้านพฤติกรรม (ศีล) ได้แก่ การอยู่ร่วมกันในสังคม การรักษากฎกติกาสังคม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการช่วยเหลือ เป็นต้น 2) ด้านจิตใจ (สมาธิ) ได้แก่ การมีคุณภาพจิตใจ หมายถึง มีคุณธรรมความดีงามต่าง ๆ เช่น มี

เมตตา กรุณา กตัญญูทเวทิตา คารวะ หิริโอตตัปปะ ฯลฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้งดงาม และเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่ค้ำจุน และสมรรถภาพทางจิต หมายถึง ความสามารถ เข้มแข็ง มั่นคง มีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความไม่โลภ ไม่ดี ไม่ทำ) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ความระลึก นึกทัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) ความตั้งมั่น แน่วแน่ ใส สงบ อยู่ตัวของจิต ที่ทำให้ก้าวหน้านั้นคงในพฤติกรรมที่ค้ำจุนและพร้อมที่จะใช้ปัญญา 3) ด้านปัญญา (ปัญญา) ได้แก่ การรับรู้ประสบการณ์และการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียง ด้วยความชอบชั่ง หรืออคติทั้งหลาย เป็นต้น สำหรับคุณธรรมด้านความขยัน เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้เด็กหรือมนุษย์ได้รับผลประโยชน์มากมายจากการที่มีความขยันอยู่ในตัว ส่วนพระธรรมโกศาจารย์ ได้กล่าวเกี่ยวกับถึงคำสอนของแม่ของพระคุณท่านที่ได้อบรมปลูกฝังด้านความขยันให้กับท่านเมื่อท่านอยู่ในวัยเด็กไว้ว่า “แม่สอนให้ช่วยตัวเอง อบรมบ่มนิสัยตัวเองนี้มากที่สุด แม่ไม่ใช่อะไรง่าย ๆ แม่ว่า แม่ไม่มีหน้าที่จะซื้อรถจักรยานให้ต้องทำเอง ต้องเย็บผ้าด้วยจักรเย็บผ้าแล้วคิดค่าแรงไว้ให้ หลายเดือนเข้าก็พอซื้อรถจักรยานได้” (พจน์ ยังพลจันทร์. 2546 , อ้างอิงจากพระธรรมโกศาจารย์. 2545) นอกจากนั้นพระธรรมโกศาจารย์ ได้ให้คติสอนใจกล่าวเกี่ยวกับการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรวมทั้งพ่อแม่เห็นความสำคัญของขยันควรมีในบุคคลทุกคน ดังนี้ “ชาติใดมีความขยันขันแข็ง ชาตินั้นจักก้าวหน้า เราเป็นหน่วยหนึ่งของชาติอย่าได้อยู่อย่างถ่วงความเจริญของชาติเป็นอันขาด” “จงเพาะนิสัยตั้งแต่เข้าก้าวไปข้างหน้า ทำงานแข่งเวลา เพื่อพัฒนาตนเองให้เจริญไวเสมอเถิด” “การทำงานตามหน้าที่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิต เพราะงานคือชีวิต” “งานทำคนให้เป็นคนอย่างแท้จริง” “คนจกมีค่ามีเวลาก็เพราะการทำงาน” “คนไม่ทำงาน คือคนรกรแผ่นดิน” “ประเทศไทยต้องการคนรักงาน สร้างงานให้ก้าวหน้า” “การฝึกฝนตนเองให้ทำงานนั้นต้องฝึกไปตั้งแต่เยาว์วัย จักได้ทำงานให้เคยชินกับงานนั้น ๆ” “ถ้าไม่ฝึกฝนทำงาน ก็จักกลายเป็นคนเกียจคร้านไป” และ “คนขี้เกียจเป็นคนหนักแผ่นดินรกรโลกเปล่า ๆ”

นอกจากนั้นอารีย์ พันธุณ (2548 : 63 - 37) กล่าวว่า ความขยัน เป็นคุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จ คำพูดที่ว่าพรสวรรค์มีใช้สิ่งอื่นใด แท้จริงคือความขยันหมั่นเพียรนั่นเอง ไม่ว่าชาติใดจะมีจริงหรือไม่ เราก็สามารถเปลี่ยนแปลงชะตากรรมได้ หากเรามีความขยันหมั่นเพียร ขยันขันแข็ง สามารถเปลี่ยนแปลงชะตากรรมได้ สิ่งที่เคยเลวร้ายก็จะดีขึ้น สิ่งที่ดีอยู่แล้วก็จะดียิ่ง ๆ ขึ้น ความสำเร็จคือผลพวงของความขยันหมั่นเพียร มานะบากบั่น หากไม่ลงแรงก็ไม่มีผลเก็บเกี่ยวไม่รคน้ำ พรวนดิน ดอกไม้ย่อมไม่ผลิดอกเบ่งบาน ความขยันทำให้เรื่องต่าง ๆ ง่ายลง และสำเร็จลงได้ ตรงกันข้าม ความขี้เกียจทำให้เรื่องต่าง ๆ ยากขึ้นและอาจล้มเหลวได้จากผลการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา พบว่า นักศึกษายังขาดคุณสมบัติของความขยันหมั่นเพียร นักศึกษาไม่ชอบทำอะไรที่ยาก ๆ ที่ต้องใช้เวลานาน ๆ

ติดต่อกัน แต่จะชอบทำทุกอย่างที่เสร็จเร็ว แบบอาหารจานด่วน และไม่คอยลงทุนลงแรง ใช้เวลา โดยเฉพาะในการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นการที่จะเรียนให้ได้ดี ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จ อย่างมีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องยาก ดังที่ยืนยันกันแล้วว่า ความขยันหมั่นเพียร เป็นคุณสมบัติของผู้ประสบผลสำเร็จ ความขยันหมั่นเพียรเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ผึกฝน สร้างเสริมให้เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน ดังนั้นพ่อแม่ต้องปลูกฝังฝึกหัดให้ลูกเรียนรู้ที่จะมีความขยันหมั่นเพียร ตั้งแต่ลูกยังเล็ก ๆ จะได้เรียนรู้ไม่ยากลำบาก เพราะหากปล่อยไว้แล้วมาฝึกภายหลัง เมื่อเด็กโตขึ้นในชั้นมัธยมก็จะฝึกยาก หรือต้องใช้เวลามาก และอาจฝึกไม่ได้ ดังที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก”

วิธีปลูกฝังให้เด็กมีความขยัน

อารี พันธมณี (2548) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า พ่อแม่ควรฝึกให้ลูกมีความขยันหมั่นเพียร ดังนี้ 1) ฝึกให้ลูกช่วยเหลือตนเองตั้งแต่เล็ก ตั้งแต่อนุบาลให้เด็กหัดใส่ถุงเท้า เสื้อผ้า รองเท้า ดิถุกระดุมเสื้อ ฯลฯ ด้วยตนเอง 2) ฝึกให้เด็กใช้เวลาอย่างคุ้มค่าด้วยการทำกิจกรรม อย่าปล่อยให้ มีเวลาว่างโดยไม่ทำอะไร เด็กจะฟุ้งซ่าน หรือเฉื่อยชา ไม่กระฉับกระเฉง และไม่เห็นคุณค่าของ เวลา 3) ฝึกให้ลูกเตรียมหนังสือ จัดกระเป๋า กล่องดินสอ ด้วยตนเอง โดยคุณแม่คอยชี้แนะและ ตรวจตราให้ลูกได้ทำ อันที่จริงงานเหล่านี้เด็กในวัย 3 – 6 ขวบ จะชอบทำหากพ่อแม่ชี้แนะให้เวลา และนำมาฝึกลูก 4) ฝึกให้ลูกรับผิดชอบงานบ้านบ้าง เช่น ล้างจาน รดน้ำต้นไม้ ใช้เวลาในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ 5) ฝึกให้ลูกรับผิดชอบงานบ้านบ้าง เช่น ล้างจาน รดน้ำต้นไม้ ใช้เวลาในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ 6) ฝึกให้ลูกทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป จะทำให้ลูกทำงานอย่าง คล่องแคล่ว และรู้สึกพอใจกับผลงาน และรักสิ่งที่ตนทำ 7) การฝึกให้ลูกทำงานจะทำให้ลูกได้คิด ตลอดเวลา เตรียมตัว วางแผนคิดแก้ปัญหา ฝึกความอดทน ความอดทน เมื่อเด็กทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่เป็นประจำจนเกิดเป็นนิสัย เด็กจะทำได้ดีขึ้น และทำได้รวดเร็วคล่องแคล่ว และมีทักษะ ในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัดสินใจได้ ทั้งในการเรียน การงาน และกิจกรรมต่าง ๆ เพราะ ได้มีโอกาสฝึกฝนมาแล้ว เป็นพื้นฐานที่ดีให้เด็ก ทำสิ่งต่าง ๆ เป็น การทำงานทุกอย่างฝึกให้เด็ก เกิดความคิด ใช้สมอง ลองทำ พบปัญหาอุปสรรค เด็กก็คิดแก้ปัญหาได้ ตั้งแต่ปัญหาเล็ก ๆ จนถึงปัญหาใหญ่แล้วจะมีอะไรยากสำหรับเด็กอีกล่ะ เด็กจะปรับตัวได้ดี และมีนิสัยขยันหมั่น เพียร ความสำเร็จเกิดขึ้นได้แน่นอน (อารี พันธมณี. 2548)

สรุป การพัฒนาคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัยในด้านการฟังดี การพูดดี การมีมารยาทดี และการมีความขยันดีนั้น นับเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่ควรเริ่มปลูกฝังให้เด็กตั้งแต่ปฐมวัย เพราะเด็ก ในวัยช่วงนี้จะซึมซับคุณธรรมที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้ เป็นคนดีของสังคมเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป เพราะคนดี (เขมกะ. 2545 : 22 - 23) หมายถึง คนมีความรู้ดี มีมารยาทงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีน้ำใจงาม พุดจาไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ไม่หยาบคาย ไม่แข็งกระด้าง พุดแต่พอดี ไม่พุดเพื่อเจ้า

พูดแต่คำจริงไม่พูดปด พูดแต่คำสมานสามัคคี ไม่ยุบยให้แตกร้าง เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้าน เป็นผู้ประหยัดใช้จ่ายแต่พอดี รู้จักรักษาเกียรติยศของตนเอง ของญาติ มิตรสหาย สถานที่ทำงาน เป็นผู้รักความสงบ เป็นผู้สร้างตนเองเป็นหลักฐานโดยชอบ รู้จักปกครองตนเอง ปกครองผู้อื่นโดยชอบธรรม ตั้งมั่นอยู่ในความยุติธรรม ไม่คดโกงและเหยียบย่ำคนอื่น ไม่ประทุษร้ายต่อญาติมิตรสหาย มีความกตัญญูทุกเวที ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นผู้นับถือศาสนาและปฏิบัติตามคำสอนอย่างเคร่งครัด มีความรู้ดีแล้วนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ลืมหืม มีความคงที่ไม่ฝืดคั่งขึ้น ๆ ลง ๆ ตามอำนาจของโลกธรรม ไม่เคลิบเคลิ้มต่อพหุชน

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก

ความหมายของนิทานชาดก

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 359,588) ได้ให้ความหมายของนิทาน ไว้ว่า หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมา เช่นนิทานชาดก นิทานอีสป และชาดก หมายถึง เรื่องพระพุทธเจ้าที่มีมาในชาติก่อน ๆ ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ชื่อนี้ หรือหมายถึง ชื่อคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาส่วน 1 ใน 9 ส่วนที่เรียกว่า นวังกถัตถุศาสน์ สมาคมธรรมะ (2538 : ก) ได้กล่าวถึงนิทานชาดก ไว้ว่าเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าประสบพบเห็นเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ มากมายก่อนที่จะมาถึงชาติที่ตรัสรู้ (ถึง 500 ชาติ) เป็นเรื่องแสดงให้เห็นตัวอย่างแห่งกรรม ทุกเรื่องจะมีผู้ทำความดีและความชั่ว และได้รับผลสนองแห่งกรรมที่ได้กระทำไป เนื้อเรื่องเพียบพร้อมด้วยคติสอนใจ ให้รู้แนวทางการละเว้นความชั่ว การทำดีตลอดจนการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

สรุป นิทานชาดก เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่เล่าต่อกันมา ซึ่งแต่ละเรื่องจะกล่าวให้เห็นถึงผลแห่งกรรมที่ได้กระทำไป มุ่งให้เกิดคติธรรมสอนใจในการดำรงชีวิต เพื่อเป็นแนวทางให้ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี นิทานชาดก จึงเป็นความรู้ที่ควรนำมาสอนให้เด็กปฐมวัยเพื่อพัฒนาคุณธรรม

ประวัติความเป็นมาของนิทานชาดก

นิทานชาดกเป็นชื่อคัมภีร์หนึ่งในพุทธศาสนาที่เป็นส่วนหนึ่งของคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า “ นวังกถัตถุศาสน์ “ แปลว่า คำสอนของพระพุทธเจ้ามีองค์ 9 ดังนี้ (พัฒน์ เฟื่องผลา. 2530 : 5-7) 1) สุตตะ คือ คำสอนที่เป็นพระสูตรและพระวินัยทั้งหลายรวมทั้งคัมภีร์ทั้งสองด้วย 2) เคยยะ คือ คำสอนที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด โดยเฉพาะสกล

วรรคในสังยุตตนิกาย 3) เวชยาภรณ์ คือ คำสอนที่เป็นร้อยแก้วล้วนไม่มีคาถาปน เช่น พระอภิธรรมปิฎก ทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถาและพระพุทฺธพจน์อื่นใดที่ไม่ได้จัดเข้าในองค์ 8 ข้อที่เหลือ 4) คาถา คือ คำสอนที่เป็นร้อยกรองล้วน ได้แก่ ธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถาอละคาถาในสุตตนิบาต 5) อุทาน คือ คำสอนที่เป็นคาถาที่ทรงเปล่งออกมาด้วยความโสมนัส เช่น อุทานในเวลาแรกครัสรู้ คำสอนที่เป็นอุทานรวมเป็นพระสูตร 82 สูตร 6) อิติวุตตะกะ คือ คำสอนที่ทรงยกธรรมบทใดบทหนึ่งขึ้นตั้งเป็นประธานไว้แล้วตรัสอธิบายความในข้อธรรมนั้น ๆ จบแล้ว สรุปข้อธรรมข้างต้นนั้น อีกลักษณะของอิติวุตตะกะ โดยปริยายคล้ายกับนิทานสุภาษิต เพราะเมื่อเล่าจบแล้วกล่าวสรุปเป็นสุภาษิตไว้ตอนท้าย คำสอน อิติวุตตะกะ เป็นพระสูตร 110 สูตร ที่ตรัสโดยนัยว่า วุตติ เหตุ ภควตา 7) ชาดก คือ คำสอนที่แสดงถึงบุรพจริยาที่ทรงบำเพ็ญมาแต่ชาติปางก่อน มี 547 เรื่อง 8) อัปภูตธรรม คือ คำสอนที่แสดงถึงเหตุอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาก่อน ได้แก่ พระสูตรที่ตรัสว่า “ ภิกษุทั้งหลาย ข้ออัศจรรย์ไม่เคยมี 4 อย่างนี้ หาได้ในพระอานนท์ “ เป็นต้น 9) เวทลละ คือ คำสอนแบบถาม – ตอบ ซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจ

นอกจากนี้ นิทานชาดกยังเป็นคัมภีร์หนึ่งในจำนวน 15 เล่ม ของคัมภีร์ขุททกนิกายในพระสุตตันตปิฎก พระสุตตันตปิฎก แบ่งเป็น 5 คัมภีร์ คือ ทิมนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกายและขุททกนิกาย คัมภีร์ขุททกนิกายมีคัมภีร์อยู่ 15 เล่ม ดังนี้ 1) ขุททกปาฐะ คือ บทสวดสั้น ๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนา 2) ธรรมบท คือ ธรรมภาษิตสั้น ๆ ประมาณ 300 บท ส่วนเรื่องพิสดารปรากฏในอรรถกถาเช่นเดียวกับชาดก 3) อุทาน คือ อุทานที่เป็นธรรมภาษิตที่ห้องเรื่องประกอบเหตุปรารดในการเปล่งอุทานของพระพุทธเจ้า 4) อิติวุตตะกะ แปลว่า “ข้อความที่ท่านกล่าวไว้อย่างนี้ “ เป็นการอ้างอิงว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสข้อความอย่างนี้ไว้ 5) สุตตนิบาต แปลว่า รวมพระสูตร คือ รวมพระสูตรเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ไว้ด้วยกันมีชื่อสูตรบอกกำกับไว้ 6) วิมานวัตถุ แปลว่า เรื่องของผู้ได้วิมานแสดงเหตุใดให้ได้ผลตามคำบอกเล่าของผู้ได้ผลคืนนั้น ๆ 7) เปตวัตถุ คือ เรื่องของเปรตหรือผู้ล่วงลับที่ทํากรรมชั่วไว้ 8) เถรคาถา คือ ภาษิตต่าง ๆ ของพระเถรผู้เป็นอรหันตสาวก 9) เถรีคาถา คือ ภาษิตต่าง ๆ ของพระเถรผู้เป็นอรหันตสาวิกา 10) ชาดก คือ ภาษิตต่าง ๆ เกี่ยวกับคำสอนประเภทนิทานที่กล่าวมาแล้ว เนื้อเรื่องที่สมบูรณ์มีในอรรถกถาเช่นเดียวกับธรรมบท 11) นิทเทส คือ คำอธิบายพุทธภาษิตในสุตตนิบาตแบ่งเป็นมหานิทเทสกับจุลนิทเทส 12) ปฏิสัมภิทามัคค์ คือ ทางแห่งปัญญาอันแตกฉานเป็นคำอธิบายหลักธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งพระสารีบุตรได้กล่าวไว้ 13) อุปทาน แปลว่า คำอ้างอิงเป็นประวัติส่วนตัวของพระพุทธเจ้า พระสาวก 14) พุทธวัชระ แปลว่า วงศ์ของพระพุทธเจ้า คือ ประวัติของพระพุทธเจ้าในอดีต 24 องค์ รวมทั้งพระโคตมพุทธเจ้าเป็น 25 องค์ 15) จริยาปิฎก คือ การบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้ามีหลักใหญ่ ได้แก่ ทาน ศีล และ เนกขัมมะ

ส่วนเผด็จ ทัดตชีโว (2531 : 5) ได้กล่าวถึงชาดกไว้ว่า เป็นเรื่องในอดีตชาติของ พระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงแสดงแก่พระภิกษุในโอกาสต่าง ๆ กัน บางครั้งก็เพื่อแสดงภูมิหลังของผู้ ที่พระองค์ต้องการแสดงพระธรรมให้ฟัง บางครั้งก็เพื่ออธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ใน วัฏสงสารอันยาวนานนับภพนับชาติไม่ถ้วนนี้ พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งดำรงพระชนม์เป็นพระโพธิสัตว์ ได้เวียนว่ายตายเกิดเป็นมนุษย์บ้างพาลาผลังเป็นสัตว์เดียรัจฉานบ้าง แต่ก็ได้ประกอบคุณงามความดี ทุกภพทุกชาติ จนกระทั่งได้มาเป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติสุดท้าย

จากประวัติความเป็นมาของนิทานชาดก นิทานชาดกเป็นเรื่องราวในอดีตชาติของ พระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร นับภพนับชาติไม่ถ้วนแต่ในทุกภพทุกชาติ พระองค์ก็ทรงประกอบแต่คุณงามความดีจนกระทั่งได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติสุดท้าย และพระองค์ทรงนำเรื่องราวเหล่านั้นมาเทศนาสั่งสอนเพื่อเป็นอุทาหรณ์แก่พุทธบริษัท

จุดมุ่งหมายของการใช้นิทานชาดก

นิทานชาดกมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสอนธรรมะให้กับมนุษย์ ในคัมภีร์ สัทธัมมปุณณาริก กล่าว ว่า พระพุทธเจ้าทรงทราบถึงความแตกต่างของอินทรีย์และความสามารถทางสติปัญญาของสรรพ สัตว์ว่ามีระดับต่าง ๆ กัน พระองค์จึงทรงสั่งสอนด้วยวิธีต่าง ๆ กัน เพื่อให้เหมาะสมแก่ธรรมาศัยของ สรรพสัตว์เหล่านั้น ตัวอย่าง เช่น ทรงตรัสสอนด้วยการเล่านิทานซึ่งเป็นทั้งคำสอนและให้ความ สนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้ฟังด้วย ยิ่งไปกว่านั้นยังมีความเชื่อกันว่าการฟังนิทานชาดกจะทำให้ผู้ฟัง ได้กุศล เข้าถึงสุคติภูมิภายหลังจากมรณกรรมไปแล้วอีกด้วย (Hasting . 1975 : 491) ดังนั้นการ ใช้นิทานชาดกจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนธรรม ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ประชาชน เพราะนิทานชาดก บางเรื่องเริ่มต้นด้วยปัญหาหรือคำถามที่สาวกได้ถามขึ้นแทนที่พระพุทธเจ้าจะแก้ปัญหาเหล่านั้นโดยตรง พระองค์ก็ทรงเล่านิทานเปรียบเทียบเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น (เฉลิม มากนวล. 2517 : 19) สำหรับ จุดมุ่งหมายของการใช้นิทานชาดก เพื่อสอนธรรมให้กับเด็กปฐมวัย จึงเป็นวิธีการที่ดีเพื่อพัฒนา คุณธรรมให้กับเด็กในวัยนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำนิทานภาพชาดกมาใช้กับเด็กปฐมวัยโดยมี จุดประสงค์เพื่อปลูกฝัง อบรม สั่งสอน ให้เด็กปฐมวัยได้มีลักษณะดังนี้ คือ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้ เป็นบุคคลที่มีบุคลิกลักษณะที่ดีเกี่ยวกับการพูดดี การฟังดี การมีมารยาทดี และการมีความขยันดี ซึ่งบุคลิกลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นจะช่วยพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ประพฤติปฏิบัติดีทั้งทางกาย วาจา และใจ

ประเภทของนิทานชาดก

ชาดก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ นิบาตชาดก และปัญญาชาดก หรือ ชาดกนอกนิบาต (พัฒน์ เพ็งผลา. 2530 : 11 – 14) สรุปได้ดังนี้ 1) นิบาตชาดก หมายถึง ชาดกในนิบาต มีชาดก

547 เรื่องที่มีอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถาชาดก และคัมภีร์ฎีกาชาดกซึ่งแต่ละประเภทมีลักษณะดังนี้ 1.1) พระไตรปิฎกมีอยู่ในคัมภีร์จุททกนิภาย พระสูตรต้นตปิฎกแต่งเป็นคาถา คือ คำฉันท์ล้วน ๆ ลักษณะคาถาเป็นคาถาสุภาษิตไม่กล่าวเฉพาะเรื่องบุคคลและสัตว์บ้าง เป็นคาถาสุภาษิตกล่าวถึงเรื่องบุคคลและสัตว์บ้าง เป็นคาถากล่าวเฉพาะเรื่องบุคคลและสัตว์ไม่เป็นพุทธศาสนาสุภาษิตบ้าง เป็นคาถากล่าวถึงการกลับชาติบ้าง 1.2) อรรถกถาชาดก หมายถึง ชาดกที่พระอรรถกถาจารย์ (พระพุทธโฆสาจารย์) ได้แต่งอธิบายขยายความชาดกในคัมภีร์พระไตรปิฎกให้พสดรและเข้าใจง่ายขึ้น โดยนำนิทานพื้นบ้านเก่าแก่ของอินเดีย กรีกและเปอร์เซียมาแต่งเป็นร้อยแก้วผสมกับคาถาในนิบาตชาดก 1.3) คัมภีร์ฎีกาชาดก หมายถึง คัมภีร์ที่พระฎีกาจารย์แต่งอธิบายความหรือคำในชาดกพระไตรปิฎกและอรรถกถาชาดกให้เข้าใจง่ายขึ้น เช่น ฎีกาชาดกที่พระธรรมปาละแต่งหรือ คัมภีร์เวสสันดรทีปนี ของพระสิริมังคลาจารย์ เป็นต้น ฎีกาชาดกแต่งเป็นร้อยแก้ว

สำหรับคำว่า “นิบาตชาดก” เป็นชาดกที่มีการจัดหมวดหมู่ของชาดกตามจำนวนคาถา เพราะคำว่า “นิบาต” แปลว่า หมวด หมู่ หรือ รวม คำนิบาตนี้นิยมใช้เป็นคำนำหน้า หรือ ต่อท้ายชื่อคัมภีร์ในพุทธศาสนา เช่น นิบาตชาดก สุตตนิบาต เอกนิบาต เป็นต้น ที่ว่าจัดชาดกเป็นหมวดหมู่ตามคาถานั้น เช่น ชาดกมี 1 คาถา เรียกว่า เอกนิบาต ชาดกมี 2 คาถาเรียกว่าพุกนิบาต เป็นต้น นิบาตชาดกหรือชาดกในนิบาต แบ่งออกเป็น 22 นิบาต แต่ละนิบาตมีจำนวนคาถาและชาดกดังนี้

1) เอกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 1 คาถา	มี 150 ชาดก
2) พุกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 2 คาถา	มี 100 ชาดก
3) ดิกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 3 คาถา	มี 50 ชาดก
4) จตุกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 4 คาถา	มี 50 ชาดก
5) ปัญจกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 5 คาถา	มี 25 ชาดก
6) ฉกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 6 คาถา	มี 20 ชาดก
7) สัตตกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 7 คาถา	มี 21 ชาดก
8) อัฏฐกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 8 คาถา	มี 10 ชาดก
9) นวกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 9 คาถา	มี 12 ชาดก
10) ทสกนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 10 คาถา	มี 16 ชาดก
11) เอกาทสนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 11 คาถา	มี 9 ชาดก
12) ทวาทสนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 12 คาถา	มี 10 ชาดก
13) เตรสนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 13 คาถา	มี 10 ชาดก
14) วิสติสนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 20 คาถา	มี 14 ชาดก
15) ดิงสติสนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 30 คาถา	มี 10 ชาดก

- 16) จัดดาฬานิบาตชาดก คือ ชาดกมี 40 คาถา มี 5 ชาดก
- 17) ปัญญาสนิบาตชาดก คือ ชาดกมี 50 คาถา มี 3 ชาดก
- 18) สัญญานิบาตชาดก คือ ชาดกมี 60 คาถา มี 2 ชาดก
- 19) สัตตคตินิบาตชาดก คือ ชาดกมี 70 คาถา มี 2 ชาดก
- 20) อสิตินิบาตชาดก คือ ชาดกมี 80 คาถา มี 2 ชาดก
- 21) ปกิณณกนิบาตชาดก คือ ชาดกมีคาถากระจัดกระจาย มี 14 คาถาบ้าง 15 คาถาบ้าง 22 คาถาบ้าง มีอย่างละ 1 ชาดก มี 13 ชาดก

22) มหานิบาตชาดก คือ ชาดกมีคาถามากเกิน 30 คาถาขึ้นไป มี 10 คาถาเรียกว่า ทศชาติชาดก (พระเจ้า 10 ชาติ) ได้แก่ พระเตมียชาดก (พระเตมีย์) มหาชนกชาดก (พระมหาชนก) สุวณณสามชาดก (สุวรรณสาม) เนมิราชชาดก (พระเนมิราช) มโหสถชาดก (พระมโหสถ) ภูริทัตตชาดก (พระภูริทัต) จันทกุมารชาดก (พระจันทกุมาร) มหานารทกัสสปชาดก (พระมหานารท) วิรุทธชาดก (พระวิรุทธบัณฑิต) และมหาเวสสันดรชาดก (พระมหาเวสสันดร) เพื่อจำชื่อพระเจ้า 10 ชาติได้ง่าย ให้จำอักษรย่อตัวหน้าชื่อคำ เต.ช.สุ.เน.ม.ภู.จ.นา.วิ.เว.

ชาดกในนิบาตมีอิทธิพลต่อวรรณคดีไทยที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทยอย่างมาก เช่น มหาชาติคำหลวง กาพย์มหาชาติ บทเห่เรือคำกลอนเรื่องกาก็ ประเพณีเทศน์มหาชาติ เป็นต้น

2) ปัญญาสชาดก หรือชาดกนอกนิบาต หมายถึง ชาดกที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และ คัมภีร์ฎีกา เป็นชาดกที่พระภิกษุชาวเชียงใหม่ได้นำเอานิทานพื้นบ้านไทยมาแต่งเลียนแบบ อรรถกถาชาดก ลักษณะการแต่ง แต่งเป็นภาษาบาลีแบบร้อยแก้ว ประกอบด้วยคาถา คาถาบาลีนั้นผู้แต่งแต่งขึ้นเอง ยกเว้นคาถาที่เป็นพุทธภาษิต ชาดกนอกนิบาตมี 50 เรื่อง เรียกเป็นชื่อคัมภีร์นี้ว่า “ปัญญาสชาดก” (ปัน – ยาด – สะ – ชา – ดก) แปลว่าชาดก 50 เรื่อง และรวมกับเรื่องในปัจฉิมภาคอีก 11 เรื่อง รวมเป็น 61 เรื่อง พระภิกษุชาวเชียงใหม่ได้แต่งคัมภีร์ปัญญาสชาดกขึ้นในราว พ.ศ. 2000 – 2200 ปัญญาสชาดก นี้ได้มีอิทธิพลต่อวรรณคดีไทยเกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างมาก เช่น สุภาษิตพระร่วง ไตรภูมิพระร่วง ในสมัยสุโขทัย สมุทรโฆษคำฉันท์ กลบทสิริวิบูลกิติ ในสมัยอยุธยา สรรพสิทธิคำฉันท์ พระสุธนคำฉันท์ พระสุธนคำฉันท์สังข์ทอง และควาวิในสมัยรัตนโกสินทร์

ชาดกนอกจากมีในพุทธศาสนาฝ่ายหินยาน (เถรวาท) แล้ว ยังมีชาดกมาลาในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายมหายานอีกด้วย คัมภีร์ชาดกมาลาด้านฉบับสันนิษฐานว่า เขียนด้วยภาษาสันสกฤต ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่กล่าวถึง สำหรับนิทานชาดกที่นำเนื้อเรื่องมาเป็นคติธรรมสอนให้กับเด็กปฐมวัยในงานวิจัยครั้งนี้ได้ คัดเลือกนิทานที่มีคติธรรมตรงกับจุดมุ่งหมายของงานวิจัยใน 4 ด้าน คือ การฟัง

ดี การพูดดี การมีมารยาทดี และการมีความขยันดี ซึ่งเป็นคตินิยมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยที่ควรได้รับการปลูกฝัง

ลักษณะโครงเรื่องและแนวคิดของนิทานชาดก

ลักษณะโครงเรื่องและแนวคิดของนิทานชาดก ควรมีลักษณะและแนวคิดดังต่อไปนี้ 1) ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ หลักการทำความดีละเว้นความชั่ว ทำใจให้บริสุทธิ์หลักการไม่เบียดเบียน (อหิงสา) หลักความกตัญญูกตเวที หลักการมกน้อยสันโดษ หลักอริยสัจ หลักศีล หลักความเชื่อฟัง หลักคุณของความสามัคคีและโทษของการแตกสามัคคี หลักการเคารพในอาวุโส และหลักการผูกมิตร (เฉลิม มากนวล. 2517 : 207 – 208) นอกจากนี้กึ่งแก้ว อรรถาการ. (2513 : 10) ได้กล่าวถึงโครงเรื่องของนิทานชาดกที่ควรนำมาสอดแทรกปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กควรเป็นนิทานที่มีโครงเรื่องของนิทานในด้านการไม่ทำความชั่ว ทำแต่ความดี และชำระใจให้ผ่องแผ้ว ส่งเสริมให้เว้นจากความชั่ว ประพฤติความดี ให้รู้จักควบคุมประพฤติของตน ไม่เบียดเบียนไม่ก่อเวร ด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักให้อภัย ไม่คิดประทุษร้ายเป็นการตอบแทน มีเหตุผล การจะเชื่ออะไรลงไปไม่ควรเชื่ออย่างงมงาย ควรเชื่ออย่างมีเหตุผล ใช้วิจารณ์ญาณ และสติปัญญา มีความกตัญญูและออกตัญญู เป็นการรู้คุณที่คนอื่นทำแล้ว และตอบแทนคุณบุคคลที่มีคุณต่อตน มกน้อยสันโดษ เป็นการรู้จักประมาณตน รู้จักความพอดี และรู้จักหาความสุขตามสภาพ 2) ยึดหลักความเชื่อ ซึ่งแสดงถึงคุณของความเชื่อฟัง และโทษของความไม่เชื่อฟัง เช่น ในเรื่องพระโพธิสัตว์ เชื่อว่านิทานชาดกเป็นการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ เช่น บารมีที่บำเพ็ญทั้ง 10 บารมี คือ ทาน บารมี ศีลบารมี เนกขัมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และ อุเบกขาบารมี

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำแนวคิดของนิทานชาดกที่มีหลักคุณธรรมจริยธรรมและหลักความเชื่อมาเป็นองค์ประกอบในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กปฐมวัย สรุปได้ลักษณะโครงเรื่องนิทานชาดกและแนวคิด ดังนี้ 1) เรื่องคนหัวดีอวดดี ได้ดัดแปลงตัวละครเป็นกระรอกน้อยหัวดีอวดดี จากหนังสือนิทานคติธรรมเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2533 มีหลักคุณธรรม มีแนวคิดสอนคติธรรมด้านฟังดีให้เด็กมีพฤติกรรมการแสดงออกด้วยการเป็นผู้ฟังแสดงความอดทน ไม่เบื้อ และรู้จักการรอคอย 2) เรื่องโค้นทวิศาล จากหนังสือนิทานชาดก เล่ม 1 ของ จันทนีย์ พงษ์ประยูร. 2533 มีแนวคิดสอนคติธรรมด้านพูดดี ให้เด็กมีพฤติกรรม การแสดงออกด้วยคำพูดที่ไพเราะและบอกเพื่อนในทางที่ดี 3) เรื่องการเคารพนับถือผู้มีวิทยุติสูงกว่า จากหนังสือชุดอนิทานชาดก เรื่องละบาท ของ เอกรัตน์ อุดมพร. 2547. มีแนวคิดสอนคติธรรมด้านมารยาทดี ให้เด็กมีพฤติกรรมการแสดงออก

ด้วยท่าทางที่น่ารักมีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่อวด และ ก้าวร้าว 4) เรื่องมั่งคั่งทำงาน ของสร้อยอินทนิล. 2543. มีแนวคิดสอนคตินิยมด้านขันดีให้เด็กมีพฤติกรรม การแสดงออกด้วยท่าทางที่เอาใจใส่ต่อกางานที่ได้รับมอบหมายทุกชนิด และมีความเข้าใจในงานที่ทำ

จากลักษณะโครงเรื่อง และแนวคิดของนิทานชาดก สรุปได้ว่า นิทานชาดกจะมีโครงเรื่อง และแนวคิด จากหลักธรรม คุณธรรม กรรม ความกตัญญู และ ความเชื่อ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อเรื่องเหตุผล ความเชื่อฟัง และ พระโพธิสัตว์ ผู้วิชัย มีความสนใจที่จะนำนิทานภาพชาดกมาช่วยปลูกฝัง และ ส่งเสริมคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัย โดยใช้โครงเรื่องและแนวคิด ดังนี้คือ พุคคิ ฟังดี มารยาทดี และขันดี เพื่อให้เด็กปฐมวัย มีความประพฤติทางกาย วาจา และใจในทางที่ดี

การจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกสำหรับเด็กปฐมวัย

ความหมายของการเล่านิทาน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่นำมาเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ประสบการณ์และวิธีการที่ควรควร ส่งเสริมให้เด็กเล็ก ๆ ใช้ เพื่อเล่านิทานให้เพื่อน ๆ ชมและฟังบ้าง เนื่องด้วยเด็กมีจินตนาการ และ มโนภาพสูงมากอยู่แล้ว เด็กสามารถจะช่วยเหลือกันเล่านิทานโดยแต่งเรื่องนิทานใหม่แปลก ๆ ขึ้นเอง ซึ่ง การเล่านิทานโดยให้เด็กเป็นผู้เล่า นั้น สามารถทำได้หลาย รูปแบบคือ การเล่านิทาน โดยเด็กเป็นผู้เล่าด้วยตนเอง การเล่านิทานจากหนังสือภาพ การเล่านิทานต่อจากเรื่องที่ไม่จบสมบูรณ์ การขยายเรื่องราวจากนิทานที่ได้ฟัง (ลัดดา นิละมณี. 2527 : 24)

หลักการเล่านิทาน หลักการเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย มีหลักดังต่อไปนี้ 1) การเลือกนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย การเลือกนิทานสำหรับนำมาเล่า หรืออ่าน ให้เด็กปฐมวัยฟัง เป็นเรื่องที่ควรจะต้องพิถีพิถัน และพิจารณาเรื่องที่จะนำมาเล่าให้รอบคอบ ทั้งนี้เพราะการฟังนิทานเป็นกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก ดังนั้นเมื่อจะเลือกนิทานมาเล่าหรืออ่าน ให้เด็กฟัง ครูจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องและใช้ความประณีต ละเอียดอ่อนเป็นพิเศษ ลักษณะของนิทานที่ควรเลือกมีลักษณะดังนี้ (ดวงเดือน แสงสว่าง. 2543 : 44) 2) นิทานที่ครูเลือกจะต้องเหมาะสมกับวัย ความพร้อมและวุฒิภาวะของเด็ก ดังได้กล่าวแล้วว่าเด็กยังเล็ก เนื้อเรื่องของนิทานจะต้องเป็นเรื่องที่แสดงข้อเท็จจริงเพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้องสำหรับเด็กโตครูควรนำเรื่องที่แปลก ๆ มหัศจรรย์เพื่อฝันมาเล่าและ ไม่ควรจะเป็นเรื่องที่ซ้ำกับเรื่องเดิม 3) นิทานเรื่องนั้นสนองความต้องการพื้นฐานและความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก ได้มากน้อยเพียงไร อย่างน้อยที่สุดนิทานเรื่องนั้นจะต้องทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่นมีเรื่องของกิน การเล่นและการท่องเที่ยว เป็นต้น 4) นิทานควรจะได้มีส่วนในการกระตุ้นปลูกเร้าจินตนาการของเด็ก เนื้อหาจึงควรมีสิ่งที่เป็นสุนทรียภาพความงดงาม ตื่นตาตื่นใจ

ปรากฏอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เด็กอยู่ในช่วงอายุ 4 - 6 ขวบ ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาความคิดเชิงจินตนาการ ดังนั้นการเลือกเรื่องนิทานมาเล่าหรืออ่านให้เด็กวัยนี้ฟัง ควรจะเลือกเรื่องที่มีการพรรณนาถึงความงดงามของธรรมชาติ ลักษณะที่แปลกประหลาดน่าพิศวงของสัตว์ ความงดงามของนางฟ้าหรือความน่าเกลียดน่ากลัวของแม่มด ความน่ารักน่าเอ็นดูของสัตว์ตัวเล็ก ๆ ฯลฯ

5) นิทานที่นำมาเล่าหรืออ่านให้เด็กปฐมวัยฟัง จะต้องเป็นวรรณกรรมที่ดีทั้งโครงเรื่องเหตุการณ์ที่เด่นชัดของตัวละคร แนวความคิดที่สร้างสรรค์ และภาษาที่เหมาะสม ชัดเจน ง่าย และเป็นภาษาที่สุภาพ เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาแก่เด็ก ๆ ในการเผชิญอุปสรรคและความยากลำบากด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ ใช้ความพากเพียร มานะอดทน และสติปัญญาในการแก้ไขปัญหา 6) เลือกนิทานที่มีเนื้อหาหลากหลาย ตัวละครเอกอยู่ในวัยเดียวกับเด็ก แม้ว่าตัวละครจะเป็นสัตว์ก็ควรมีพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นเด็กเช่นเดียวกับผู้ฟัง ในการเลือกนิทานมาเล่าหรืออ่านแต่ละครั้งควรจะให้มีเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันออกไปหลาย ๆ แนว สำหรับเด็กเล็ก ๆ อาจจะต้องการฟังเรื่องเดิมซ้ำ ๆ ได้ แต่ถ้าเป็นเด็กที่โตแล้วการนำเรื่องแนวเดียวกันมาเล่าบ่อย ๆ จะทำให้เขาเบื่อหน่ายได้ 7) นิทานที่ดีควรจะมีการแทรกบทตลกขบขัน แต่ต้องเป็นบทตลกที่ไม่หยาบคาย สิ่งที่ครูควรระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งคืออย่าเลือกนิทานที่มีบทตลกขบขันที่มีลักษณะเป็นการ กลั่นแกล้ง ให้ผู้อื่นเจ็บปวด เป็นบทตลกที่อยู่บนความอับอายของผู้อื่น ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจจะทำให้เด็กเอาอย่างได้ 8) นิทานที่มีเนื้อหาสาระที่มุ่งให้เด็กได้ขยายประสบการณ์ ได้รับข้อมูลข่าวสารแปลกใหม่ก็เป็นนิทานที่ครูสมควรจะเลือกมาเล่าให้เด็ก ๆ ฟังโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับช่วงอายุ วุฒิภาวะและประสบการณ์พื้นฐานเดิมของเด็ก 9) นิทานที่สมควรแก่การเลือกมาเล่าหรืออ่านให้เด็กฟังควรจะเป็นนิทานที่ช่วยปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็ก ๆ ลักษณะตัวเอกที่ปรากฏในนิทานจะต้องเป็นตัวแทน ที่ดีสำหรับเด็ก ๆ หรืออาจจะเป็นตัวแทนที่มีพฤติกรรมไม่ดีในเบื้องต้น แล้วกลับแปรเปลี่ยนนิสัยไปในทางที่ถูกต้องดีงาม มีจรรยาบรรณที่น่าชื่นชม และมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับในที่สุด 10) นิทานที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมที่ง่าย ๆ ซึ่งเด็กระดับปฐมวัยสามารถทำได้ เช่น เรื่องที่มีเนื้อหาสาระประเภทชี้แนะให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเอง เชื่อฟัง พ่อแม่ครู เก็บงำข้าวของของตนเองได้ รักษาสุขภาพอนามัยส่วนตน อาทิ การแปรงฟัน ซักเสื้อผ้า ขัดรองเท้า หวีผม ฯลฯ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านและของโรงเรียน การดูแลรักษาเครื่องใช้ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่นให้เพื่อน การไม่หัวเราะเยาะความพิการของเพื่อนหรือเมื่อเพื่อนได้รับบาดเจ็บ

ลักษณะของนิทานที่ไม่ควรเลือก มีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ครูไม่ควรเลือกนิทานประเภทที่แสดงเนื้อหาสาระ ที่ขัดต่อกฎหมาย และศีลธรรมประเภท ที่ตัวเอกทำความผิดแล้วใช้ปัญญาหลบเลี่ยงความผิดไปได้ เพราะนั่นคือการสร้างความคิด

รวบยอดที่อาจจะทำให้เด็กเกิดลักษณะ “เห็นผิดเป็นชอบ” ขึ้นได้ เช่น นิทานพื้นบ้านประเภท ศริธนญไชย ซึ่งใช้เล่ห์เพทุบายแก้ปัญหา และการแก้ปัญหานั้นได้สร้างความวุ่นวายเสียหายแก่ผู้อื่น นิทานเช่นนี้ไม่ควรนำมาเล่าให้เด็กปฐมวัยฟังโดยเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะวุฒิภาวะของเด็กปฐมวัย ยังไม่ถึงขั้นที่จะแยกแยะเหตุผลชั่วที่ซับซ้อนเช่นนั้นได้ 2) ครูไม่ควรเลือกนิทานประเภทที่ตัวละครมีความสามารถเกินจริงเหนือมนุษย์อย่างมากมาย ดังได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น ซึ่งอาจทำให้เด็กเลียนแบบและอาจทำให้ตนเอง และ ผู้อื่นได้รับอันตรายได้ หรือถ้าหากจะนำมาเล่าก็ไม่ควรจะเน้นบทบาทเหนือมนุษย์ดังกล่าวให้เป็นที่สนใจของเด็กมากเกินไป จุดที่ครูควรเน้นไว้ในนิทานประเภทนี้ก็คือการเน้น เรื่อง ความมานะอดทน พากเพียรพยายาม ใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี 3) ครูควรระมัดระวังไม่เลือกนิทานประเภทที่แสดงความรุนแรงของอารมณ์มนุษย์ซึ่งจะก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่เด็ก ๆ เช่น เรื่องที่มีการฆ่าฟัน ต่อกันอย่างดุเดือด การทารุณกรรม ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานแสนสาหัส หรือเรื่องประเภทที่สร้างความผิดหวัง เศร้าสลดใจแก่เด็ก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเองซึ่งเป็นเด็กวัยเดียวกับผู้ฟัง 4) ครูไม่ควรเลือกเรื่องที่จบในลักษณะโศกนาฏกรรม (Tragedy) แต่ควรเลือกเรื่องที่จบในลักษณะสุขนาฏกรรม (Comedy) นั่นคือควรจบในลักษณะที่เด็ก ๆ จะรู้สึกอิ่มอก อิ่มใจเป็นสุข เพลิดเพลิน ฟังนิทานจบแล้วยังมีภาพแห่งความสุขสมหวังของตัวเองติดอยู่ในความรู้สึก

วิธีการเล่านิทาน มีขั้นตอนการเตรียมตัวดังต่อไปนี้

- 1) การเตรียมตัวก่อนเล่านิทาน การเตรียมตัวก่อนเล่านิทานเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะ ผู้ที่เริ่มหัดเล่านิทานใหม่ๆ ครูบางคนอาจรู้สึกว่าการเล่านิทานเป็นเรื่องยากมาก บางคนอาจคิดว่าจำเป็นต้องจำเนื้อเรื่องให้ได้คำต่อคำ การเล่านิทานไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด เพียงแต่ผู้เล่าจะต้องรู้จักและเข้าใจเรื่องที่เล่าอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้การเล่านิทานดำเนินไปตามลำดับของเรื่อง และเพื่อป้องกันการลืม ผู้เล่าควรปฏิบัติดังต่อไปนี้ (พรทิพย์ วินโกมินทร์ 2542 : 30 - 32)
 - 2) อ่านเรื่องนั้นโดยตลอดอย่างช้า ๆ แล้วลองคิดสร้างภาพในจินตนาการเกี่ยวกับตัวละครและเหตุการณ์ในเรื่องเป็นลำดับ ปิดหนังสือ ลองคิดทบทวนภาพที่คิดสร้างไว้
 - 3) อ่านเรื่องอีกครั้ง แล้วพิจารณาว่าจะเล่าให้เหมือนกับต้นฉบับเดิมทุกอย่างหรือจะเรียบเรียงคำพูดใหม่ โดยไม่ให้เสียเค้าโครงเรื่องเดิม และรักษาสวนดีไว้ด้วย และจะตัดข้อความปลีกย่อยตอนใดทิ้งบ้าง
 - 4) เขียนสังเขปเรื่องเป็นข้อ ๆ เพื่อให้เรื่องดำเนินไปตามลำดับไม่สับสน และเพื่อกันลืมควรบันทึกข้อความหรือสำนวนดี ๆ ไว้พยายามใช้คำพูดของตัวละคร
 - 5) วางแผนที่จะหาวิธีการเริ่มต้นเล่านิทานที่น่าสนใจ หลีกเลี่ยงการบรรยายที่ไม่จำเป็น
 - 6) หาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เพิ่มเติม เช่น ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร ขนบธรรมเนียมประเพณี และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ
 - 7) เลือกวิธีการเล่านิทานตามที่เห็นว่าเหมาะสม

การเล่านิทานอาจทำได้หลายแบบ ตั้งแต่วิธีการอย่างง่าย ๆ คือ การเล่าด้วยปากเปล่า โดยไม่ต้อง

ใช้อุปกรณ์เลย หรืออาจมีอุปกรณ์ประกอบก็ได้ 8) ครูควรเตรียมวิธีการบางอย่างที่จะนำมาใช้เพื่อให้เด็กเจียบเสียง และพร้อมที่จะฟังนิทาน เช่น การเล่นกับนิ้ว หรือเพลงสั้น ๆ ที่เด็กสนใจ ฯลฯ วิธีการเหล่านี้จะช่วยช่วยให้เด็กได้คลายความกระวนกระวายหรือความอยู่ไม่สุขลงได้ เมื่อครูใช้วิธีการให้เด็กสงบนิ่ง พร้อมที่จะฟังแล้ว ครูจึงเริ่มเล่านิทาน 9) ทดลองเล่า ผู้เริ่มเล่านิทานใหม่ ๆ ควรทดลองเล่าเรื่องนั้นให้ขึ้นใจ โดยหัดเล่าดัง ๆ เพื่อทดสอบน้ำเสียง หรือฝึกเล่าหน้ากระจก เพื่อสังเกตท่าทางของตนเอง ซึ่งศิลปะการเล่านิทานมี 2 อย่าง คือ (9.1) การใช้เสียง น้ำเสียง หรือเสียงในการเล่า ต้องส่งความรู้สึกให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามผู้เล่า เพราะเสียงจะเป็นสื่อที่แสดงความรู้สึกได้ดี เช่น “เศร้าโศก เสียงต้องเบา สั้นเครือ กิริยาท่าทางต้องอยู่ในสภาพสิ้นหวัง” “ตื่นเต้น เสียงควรฟังชัดเจน สั้นเร็ว” “เสียงผู้ชาย ห้าวใหญ่” “เสียงผู้หญิง นุ่ม แลมนเล็กน้อย” “การเล่านิทานไม่ควรใช้เสียงระดับเดียวกัน ควรมีสอง ต่ำ หนัก เบา บางที” “อาจขาดหายไป หรือหยุดเล็กน้อย เพื่อเร้าให้ผู้ฟังตั้งใจ สนใจติดตามเรื่องยิ่งขึ้น” และ (9.2) ท่าทาง เป็นส่วนประกอบสำคัญที่ต้องสัมพันธ์กับน้ำเสียง ซึ่งจะช่วยนำความรู้สึกของผู้ฟังให้คล้อยตามไปด้วย ผู้เล่าไม่จำเป็นต้องใส่ท่าทางมากนักแต่ต้องสัมพันธ์กับอารมณ์ในขณะที่เล่า ผู้ฟังจึงจะเกิดความรู้สึกคล้อยตาม ผู้เล่าควรใช้ท่าทางประกอบเล็กน้อย เช่น ขยับแขน ขา พยักหน้า โยกตัว หรือทำมือประกอบ ท่าตาโต เมื่อถึงตอนน่ากลัว ตกใจ หวาดเสียว พยายามให้ความรู้สึกออกทางนัยน์ตามากที่สุด และพยายามกวาดสายตามองดูเด็กให้รอบ ๆ

ดังนั้นก่อนเล่านิทาน ผู้เล่าควรถามตัวเองว่าจำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีแล้วหรือยัง เช่นการเริ่มต้นของนิทาน ลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ข้อความที่ไพเราะบางตอน บทสนทนาของตัวละครในเรื่อง ฯลฯ หากยังจำไม่ได้หมด ควรเตรียมตัวใหม่ให้พร้อมก่อนการเล่านิทาน

การเล่านิทานควรดำเนินการดังต่อไปนี้ (พรทิพย์ วินโกมินทร์ 2542 : 32 - 33) 1) จัดผู้ฟังให้นั่งเรียบร้อยและสบาย เป็นกลุ่มหรือครึ่งวงกลมบนเก้าอี้ หรือบนพื้นก็ได้ ควรให้เด็กนั่งหันหลังให้หน้าต่าง จะได้ไม่เห็นสิ่งอื่นที่จะดึงดูดความสนใจไป และควรให้เด็กนั่งห่างจากของเล่นที่จะทำให้ออกแนว ครูอาจหาฉากบังไม่ให้เด็กมองเห็นของเล่นเหล่านั้นก็ได้ 2) ผู้เล่าควรนั่งบนเก้าอี้เตี้ย ๆ เพื่อให้ผู้ฟังมองเห็นได้อย่างทั่วถึง และได้ยินเสียงผู้เล่าชัดเจน 3) ผู้เล่าต้องใช้เสียงดังพอที่จะได้ยินทั่วถึงกันด้วยเสียงธรรมชาติของตนเองไม่ใช่ตะโกน ต้องออกเสียงชัดเจน จังหวะการพูดให้พอเหมาะ ไม่เร็วหรือช้าเกินไป ใช้น้ำเสียงเหมาะกับตัวละครในเรื่อง ไม่พูดผิด ๆ ถูก ๆ หรือหยุดนานเกินไป เว้นจังหวะให้พอเหมาะ เด็กเล็กมักชอบเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น ลดพด ก็ควรเติมคำว่า “หวิว ๆ” หมาเห่า “โ으้ง โ으้ง” ฯลฯ ถ้าผู้เล่าใช้เสียงตามธรรมชาติเหล่านั้นมาประกอบด้วยยิ่งดี จะทำให้เด็กสนใจยิ่งขึ้น และผู้ฟังจะมีความรู้สึกเหมือนกับสัมผัสเหตุการณ์นั้นด้วยตนเอง 4) ขณะเล่า อาจทำท่าทางประกอบด้วยก็ได้ แต่ต้องเป็นท่าทางที่น่าดู ไม่ได้แกล้ง

ทำจนผิดธรรมชาติ และอย่าแสดงท่าทางมากเกินไป 5) ผู้เล่าต้องไม่ออกนอกเรื่องหรือเล่าเรื่องอื่นแทรก จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจไขว้เขว และอย่าสอดแทรกเรื่องศีลธรรมมากเกินไป จะทำให้เด็กเบื่อ 6) ผู้เล่าจะต้องทำให้สนุกไปตามเนื้อเรื่องด้วยต้องไม่ฝืนใจเล่าการเล่านิทานจึงจะออกรสสนุกสนาน 7) พยายามถ่ายทอดเรื่องที่เล่าให้เป็นภาพที่มีชีวิตโดยบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครให้ชัดเจน บรรยายสถานที่ที่เกิดขึ้นให้มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด และทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้เข้าไปนั่งอยู่ ณ ที่นั้นด้วย 8) เลือกเฟ้นถ้อยคำหรือสำนวนให้เหมาะกับระดับของผู้ฟัง 9) ขณะเล่านิทานทำให้สบาย ๆ และมองผู้ฟังอย่างทั่วถึงทุกคน ในขณะที่เล่า หากผู้ฟังแสดงความไม่สนใจ ผู้เล่าควรใช้ไหวพริบแก้ไขวิธีการเล่าให้ตื่นเต้นเร้าใจยิ่งขึ้น 10) ควรคำนึงถึงระยะเวลาให้พอเหมาะกับความสนใจของผู้ฟังด้วย โดยจะต้องดูวัยของผู้ฟังเพราะระดับความสนใจของเด็กในแต่ละวัยแตกต่างกัน เช่น เด็กอายุประมาณ 5 ขวบ จะมีความสนใจประมาณ 15 นาที ดังนั้น นิทานจึงไม่ควรเล่าเกิน 15 - 20 นาที เพราะถ้านานเกินไป เด็กจะเบื่อ และจำนวนเรื่องที่เล่าก็ไม่ควรเล่าเกินคราวละ 2 เรื่อง 11) ควรกำหนดเวลาเพื่อไว้สำหรับคำถามหรือข้อวิจารณ์ของเด็ก แต่ครูไม่ควรตั้งคำถามให้เด็กอภิปราย เพราะจะทำให้เด็กหมดสนุก ถ้าในระหว่างการเล่าเรื่องเด็กขัดจังหวะหรือซักถามครูควรบอกให้รอจนเล่าเรื่องจบก่อนในบางครั้ง การที่เด็กขัดจังหวะซักถาม เป็นสิ่งที่ดี ควรอนุญาตให้เด็กทำได้ แต่การขัดจังหวะบ่อย ๆ จะทำให้เรื่องหมดสนุก ถ้าหากมีเด็กบางคนไม่ยอมฟังเลยในเวลาเล่านิทาน แม้แต่จะให้มานั่งติดกับครู แล้วก็ตาม ครูอาจจัดให้มีผู้เล่านิทานให้เด็กคนนั้นฟังเพียงลำพัง โดยเลือกเรื่องที่เด็กสนใจ

การเล่านิทาน มีเทคนิคการเล่าได้ดังนี้คือ เล่าปากเปล่าโดยใช้ท่าทางประกอบ เล่าโดยใช้หนังสือนิทานประกอบการเล่า เล่าโดยใช้ภาพประกอบ เล่าโดยใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ เล่าโดยวาดภาพประกอบ เล่าโดยใช้ภาพตัดต่อ และเล่าโดยใช้หุ่นประกอบ

สรุปการใช้วิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก สำหรับงานวิจัยฉบับนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมให้กับเด็กในด้านการฟังดี พุทธิ มารยาทดี และขยันดี เป็นการจัดในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ นิทานที่ใช้มี 4 เรื่องคือ กระจอกน้อยหัวดี ออวดี โคนันทวิศาล การเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า และมั่งคั่งทำงาน โดยครูจะใช้นิทานหนึ่งเรื่องตลอดสัปดาห์ แต่กิจกรรมการเล่านิทานจะแตกต่างกันไปในแต่ละวัน โดยวันแรกครูเป็นผู้เล่านิทานให้เด็กฟัง วันที่สองครูเล่านิทานให้เด็กเป็นผู้สมมุติภาพในนิทาน วันที่สามครูให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ วันที่สี่ครูเล่านิทานให้เด็กวาดภาพ และวันที่ห้าให้เด็กเป็นผู้เล่านิทานประกอบภาพ ซึ่งนิทานแต่ละเรื่องจะเน้นคุณธรรมหลักหนึ่งด้านเท่านั้น แต่ทุกครั้งที่จัดกิจกรรมครูสอดแทรกคุณธรรมด้านอื่น ๆ เข้าไปด้วย เพื่อให้เป็นการส่งเสริมความมีคุณธรรมให้กับเด็กทุกด้าน

ประโยชน์และคุณค่าของนิทานชาดก มีดังนี้

1) ทำให้เด็กได้เริ่มคุ้นเคย และเข้าใจในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนิทานเกี่ยวกับพุทธประวัติ 2) ทำให้เด็กได้คัดธรรมสอนใจ เพราะนิทานชาดก เป็นนิทานที่เล่าเพื่อสอนคติธรรมแก่คนและเข้าใจ ทางธรรมปฏิบัติทางศาสนา 3) นิทานชาดกต่าง ๆ ทำให้มองเห็นวิถีชีวิตที่มีคุณธรรมแห่งจิต ซึ่งนับเป็นประโยชน์ มีเหตุผลและมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่ประสบจากคำสอนที่แท้จริง ในตอนจบของนิทาน พระพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงชีวิตที่มีความสัมพันธ์ อย่างเห็นได้ชัดระหว่างชาติก่อนชาติปัจจุบัน ซึ่งบางครั้งชีวิตก็เหมือนเดิม บางครั้งก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น 4) ช่วยให้เด็กมีความเพลิดเพลิน เพราะนิทานชาดกมีเนื้อหาสาระที่มีตัวละครในการเดินเรื่อง ซึ่งทำให้ง่ายต่อความเข้าใจของเด็ก เช่น นิทานอิสป สรุปได้ว่า ชาดกมีประโยชน์และคุณค่าในด้านการให้คตินิยมแก่นมนุษย์ แสดงให้เห็นหลักศีลธรรมและจรรยาตลอดจนแสดงให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มองเห็นวิถีชีวิตที่มีคุณธรรมและมีเหตุผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทาน และ นิทานชาดก

งานวิจัยในต่างประเทศ

คลอร์ และเบรย์ (Clore and Bray, 1978:156) ได้ศึกษาผลของการใช้นิทานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของเด็กไทยใช้หุ่นจำลองและการแสดงบทบาทสมมุติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายจำนวน 62 คน จากโรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง โดยให้นักเรียนแสดงอุปนิสัยท่าทางให้เหมือนกับตัวละครในนิทานนั้นเมื่อเรียนจบแล้ววัดทัศนคติทันที พบว่า เด็กชายเหล่านี้มีทัศนคติที่ดีต่อสัตว์และหลังจากนั้นอีก 6 สัปดาห์ทำการวัดอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่า การวัดทัศนคติของเด็กชายทั้งสองโรงเรียนมีความมั่นคงเด็กชายที่เคยล่าสัตว์ ก็เลิกล่าสัตว์โดยแน่นอน ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงว่า นิทานมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและทัศนคติที่มั่นคงของเด็ก ส่วนเคตตีเฟียน (Ketefian, 1981 : 171 – 176) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิง จริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพยาบาลปฏิบัติการจำนวน 79 คน โดยใช้แบบทดสอบดีไอที ของเรสต์ วัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและสร้างแบบทดสอบ เจเอเอนดี (Judgment About Nursing Decision) วัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในแบบทดสอบ เจเอเอนดี (JAND) ประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับจรรยาของพยาบาล 7 เรื่องพบว่า 1) มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับความรู้ ค่านิยมของพฤติกรรมเชิง จริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับการเรียนรู้ของพยาบาลในพฤติกรรมที่ปรากฏจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดิกสัน จอห์นสันและซอลซ์ (สุภัค ไหวหากิจ, 2546 : 38 ; อ้างอิงจาก Dixon' Johnson & Salts, 1977 : 367 ; 379) ได้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเล่านิทานให้กับเด็กอายุ 3 – 4 ปี ที่โรงเรียนเมืองดีทรอยต์ จำนวน 46 คน แบ่งเป็น

4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เล่านิทานให้เด็กฟังแล้วให้เด็กแสดงบทบาทสมมติประกอบตามเนื้อเรื่อง กลุ่มที่ 2 เล่านิทานให้เด็กฟังพร้อมกับพาไปดูของจริงนอกสถานที่ เช่น ไปสวนสัตว์ ไปซื้อของ กลุ่มที่ 3 เล่านิทานแล้วสนทนากับเด็กเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ฟัง กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มที่ได้แสดงบทบาทสมมติประกอบตามเรื่องที่ได้ฟัง จะแสดงบทบาทเลียนแบบตัวละครในเรื่องไปด้วย และจะพัฒนาจิตลักษณะต่าง ๆ ได้ดีที่สุด แสดงว่าเมื่อเด็กได้ฟังนิทานแล้วเกิดความต้องการที่เลียนแบบตัวละครที่ตนเองชอบ หรือตัวละครที่ได้รับความสำเร็จจากพฤติกรรมนั้น ๆ และเนื้อหาในนิทานถ้าเป็นเรื่องที่ใกล้ความเป็นจริง เช่น เทพนิยายแล้วจะให้ผลดีต่อจิตลักษณะของเด็กได้ดีกว่านิทานที่มีเนื้อหาไกลชีวิตเด็ก

งานวิจัยในประเทศ

เฉลิม มานวล (2517 : บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป ผลการวิจัยพบว่า นิทานชาดกและนิทานอีสปให้คุณค่าทางเนื้อหาเท่าเทียมกัน แต่นิทานชาดกจะให้คุณค่าและคติธรรมสูงกว่านิทานอีสป ส่วน วิลเลียม วิมุกตายน (2531) ได้ศึกษาผลการใช้คำถามหลังการฟังนิทานที่มีต่อความสามารถในการฟังคำสั่งของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 40 คน พบว่า ความสามารถในการฟังคำสั่งของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการฝึกให้ตอบคำถามหลังการฟังนิทาน โดยใช้แบบของคำถามที่เด็กเทียบเคียงตนเองกับบุคคลตามเนื้อเรื่องและการใช้แบบคำถามที่ให้เด็กตอบคำถามตามเนื้อเรื่องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสุภาวดี ไชยพิมล (2533 : 60 - 66) ได้ศึกษาความสามารถในการจำแนก พฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่านิทานโดยใช้หุ่นมือ และการเล่านิทานโดยแสดงบทบาทสมมติประกอบ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยอายุ 5 - 6 ปี จำนวน 30 คน กลุ่มทดลองใช้วิธีการเล่านิทานโดยแสดงบทบาทสมมติประกอบ และกลุ่มควบคุมใช้วิธีการเล่านิทานโดยใช้หุ่นมือประกอบ พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้ฟังการเล่านิทานโดยใช้หุ่นมือประกอบการเล่านิทานโดยแสดงบทบาทสมมติประกอบมีความสามารถในการจำแนกพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าเด็กที่ได้ฟังการเล่านิทานโดยแสดงบทบาทสมมติ และใช้หุ่นมือประกอบมีความสามารถในการจำแนกพฤติกรรมซื่อสัตย์ได้ใกล้เคียงกันต่อมา ทรงพร สุทธิธรรม (2534 : 85 - 89) ได้ศึกษาความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทัศนคติของผู้อื่นของเด็กปฐมวัยที่ผู้ปกครองจัดกิจกรรมนิทาน เพื่อส่งเสริมการคลาการยัดคนเองเป็นศูนย์กลาง กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัย อายุ 4 - 5 ปี จำนวน 30 คน และเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 15 คน ได้รับการจัดกิจกรรมนิทานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการคลาการยัดคนเองเป็นศูนย์กลางจากผู้ปกครอง และกลุ่มควบคุมจำนวน 15 คน ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมนิทานเพื่อ

ส่งเสริมการคล้ายการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจากผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างได้รับการทดสอบก่อนและหลังการทดลองเป็นรายบุคคลด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทักษะของผู้อื่น ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ผู้ปกครองจัดกิจกรรมนิทานเพื่อส่งเสริมการคล้ายการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางมีความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทักษะของผู้อื่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 วารี นิยมธรรม (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้เทคนิคแม่แบบจากนิทานชาดกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แม่แบบนิทานชาดกมีพัฒนาการทางพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเมตตาคุณงามความดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แม่แบบนิทานชาดก นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แผนการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และกลุ่มควบคุมมีพัฒนาการทางพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้าน ความเมตตาคุณงามความดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทศนีย์ อินทรบำรุง (2539) ทำการศึกษาเกี่ยวกับวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานก่อนกลับบ้านกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุ 5 - 6 ปี จำนวน 30 คน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานก่อนกลับบ้านกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ มีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 วิไลวรรณ ชิตพงษ์ (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นครูที่สอนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2538 จำนวน 1,120 คน พบว่าองค์ประกอบคุณธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมี 5 องค์ประกอบคือ ศรัทธาในวิชาชีพ รู้หน้าที่ มีวินัย ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความเมตตา สายสุณีย์ วิวรรณวงศ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ ความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้นิทานชาดก ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานชาดกสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานทั่วไปที่กำหนดไว้ในแผนการสอนของกลุ่มโรงเรียนสุโขทัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานชาดกหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานทั่วไปที่กำหนดไว้ในแผนการสอนของกลุ่มโรงเรียนสุโขทัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่อน้อง สนับบุญ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทาน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี พบว่า ความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่านิทานหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

สุภัท ไหวหากิจ (2543) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการกิจกรรมการเล่นนิทานคติสอนธรรมและการเล่นเกมแบบร่วมมือ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5 – 6 ปี จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนิทานคติสอนธรรมมีการรับรู้วินัยในตนเองสูงกว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือแต่ไม่แตกต่างกัน รัฐจวน ประโมจันย์ (2544) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมเสริมการเล่นนิทานประกอบภาพที่มีต่อความสามารถด้านการเขียนของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุระหว่าง 4 – 5 ปี จำนวน 175 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมการเล่นนิทานประกอบภาพในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีความสามารถด้านการเขียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยในระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์เด็กปฐมวัย มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านการเขียนสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมตลอดช่วง 8 สัปดาห์ และการเปลี่ยนแปลงความสามารถด้านการเขียนของเด็กปฐมวัย มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วง 8 สัปดาห์ ยกเว้นในสัปดาห์ที่ 1 เท่านั้นที่มีคะแนนความสามารถด้านการเขียนของเด็กปฐมวัย มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,208 คน ได้ผลการวิจัย ดังนี้ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนโดยรวมและจำแนกตามเพศพบว่า นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยม 1 องค์ประกอบ คือ จริยธรรม 2) เปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมแต่ละด้านของนักเรียนชายและ นักเรียนหญิงพบว่าด้าน ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านวินัยและความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านประหยัด และด้านกตัญญู แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสามารถสอนและปลูกฝังให้เด็กได้ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจึงควรได้ตระหนักถึงการหาวิธีการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัยเพราะจะเป็นการวางรากฐานที่ดีต่อไปในอนาคต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับดังนี้ การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า วิธีการสร้างเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า แบบแผนการทดลองและวิธีดำเนินการทดลอง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กชาย - หญิง จำนวน 280 คน อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 ใน 8 ห้องเรียน โรงเรียนวัดวชิรธรรมสาธิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กชาย - หญิง จำนวน 36 คน อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย(Simple Random)ด้วยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียนจากจำนวน 8 ห้องเรียน

ระยะเวลาในการทดลองมีระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ในแต่ละวันทำการทดลอง ครั้งละ 30 - 40 นาที ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาทดลอง ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขนาด
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตความมีคุณธรรมด้านพึงดี พุทธิ มารยาทดี และขยันดีของเด็กปฐมวัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ขั้นตอนการสร้างหนังสือนิทานชาดก
 - 1.1 ศึกษาหลักคุณธรรมที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ปลูกฝังเด็กปฐมวัย ได้แนวคิดของคุณธรรมที่เหมาะสมกับการนำมาพัฒนาเด็กปฐมวัยจากผู้ทรงคุณวุฒิและมีความเชี่ยวชาญด้านศาสนา

คือ พระภวนาวิสุทธิคุณ เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายอาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ศาสตราจารย์กิตติคุณอำไพ สุจริตกุล และรองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์ รวมทั้งศึกษาเอกสารเกี่ยวกับคุณธรรมทางพุทธศาสนา และหลักธรรมที่ได้ศึกษาคือองค์คุณกัลยาณมิตร 7 ประการของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. 2545) เพื่อนำกรอบแนวคิดมาเป็นหลักคุณธรรมในการสร้างหนังสือนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งกรอบแนวคิดความมีคุณธรรมคือ การฟังดี พุคดี มารยาทดี และขยันดี

1.2 ศึกษาหนังสือนิทานจากหนังสือนิทานที่สอนคตินิธรรมสำหรับเด็ก จำนวน 113 เรื่อง จากนั้นได้คัดเลือกเฉพาะนิทานที่มีเนื้อหาส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการฟังดี พุคดี มารยาทดี และขยันดี โดยเรื่องที่คัดมานั้นมีคตินิธรรมและแหล่งที่มา ดังนี้

คตินิธรรมด้านการฟังดี คัดเรื่องคนหัวดีคือ อวดดี จากหนังสือ นิทานคตินิธรรม ซึ่งเป็นหนังสือ ส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษา ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2533.

คตินิธรรมด้านพุทดี คัดเรื่องโคนันทวิสาธ จากหนังสือนิทานชาดก เล่ม 1 ของ จันทนีฯ พงษ์ประยูร. 2533.

คตินิธรรมด้านมารยาทดี คัดเรื่องการเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า จากหนังสือชุดนิทานชาดก เรื่องละบาท ของเอกรัตน์ อุดมพร. 2547.

คตินิธรรมด้านขยันดี คัดเรื่องมดงำทำงาน ของสร้อยอินทนิล. 2543.

1.3 สร้างหนังสือนิทานชาดก โดยดัดแปลงเนื้อเรื่องใช้คำให้สั้นกระชับ สอดแทรกคุณธรรมให้ชัดเจนในแต่ละเรื่อง และบางเรื่องได้เปลี่ยนตัวละครเพื่อให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย คือ เรื่องคนหัวดีคือ อวดดี ได้เปลี่ยนตัวละคร เป็นกระรอกหัวดีคืออวดดี จากนั้นนำเนื้อเรื่องที่ได้นำสร้างเป็นหนังสือชุดนิทานชาดก มีแนวทางการสร้างดังนี้

- 1) เขียนเนื้อเรื่อง โดยปรับคำให้เหมาะกับเด็กปฐมวัย
- 2) วาดภาพตามเนื้อเรื่องที่เขียนขึ้น เป็นภาพลายเส้นง่ายๆ เน้นในเรื่องสัดส่วน ขนาด และรายละเอียดของภาพที่วาดให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง สีของภาพเน้นสีสดใส
- 3) การจัดรูปเล่ม ได้จัดเรียงลำดับ คือ หน้าปก คำนำ เนื้อหานิทาน และคตินิธรรมสอนความมีคุณธรรมให้กับเด็ก

1.4 ได้หนังสือชุดนิทานชาดกจำนวน 4 เล่มคือ เรื่องกระรอกหัวดีคือ อวดดี สอนคตินิธรรมด้านการฟังดี เรื่องโคนันทวิสาธ สอนคตินิธรรมด้านการพุทดี เรื่องการเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า สอนคตินิธรรมด้านการมีมารยาทดี และเรื่องมดงำทำงาน สอนคตินิธรรมด้านความขยันดี นำหนังสือไปทดลองใช้กับเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาความยากง่ายของภาษาที่ใช้ และนำไปแก้ไขให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ขั้นตอนในการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด ดำเนินการดังนี้

2.1 สร้างนิทาน 4 เรื่อง แต่ละเรื่องสอน 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน จำนวน 4 สัปดาห์

2.2 สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจำนวน 20 แผน ประกอบด้วยจุดประสงค์ ชี้นำ ขั้นสอน ขั้นสรุป สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล

2.3 นำแผนการจัดกิจกรรมไปให้ครูอนุบาลจำนวน 3 คนตรวจพิจารณาความสอดคล้องของจุดประสงค์ กับขั้นตอนการจัดกิจกรรม และ การประเมินผล ใช้เกณฑ์ความเห็นตรงกัน 2 ใน 3 คน ถือว่าเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม

2.4 นำแผนไปทดลองใช้กับเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดฉัตรธรรมสาริต ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแผนการจัดกิจกรรม โดยได้ปรับปรุงในเรื่องความเหมาะสมของเวลาการจัดกิจกรรมให้ยืดหยุ่นประมาณ 30 – 40 นาที

2.5 นำแผนการจัดกิจกรรมที่ได้ปรับปรุงแล้วไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง มีระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ละครึ่ง 30 – 40 นาที

3. ขั้นตอนในการสร้างแบบสังเกตความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

3.1 ศึกษาวิธีการและรูปแบบที่ใช้วัดประเมิน ด้านความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยจากหนังสือเอกสารของ Puckett & Black (1994.) และของสิริมา ภิญโญนันตพงษ์ (2545.)

3.2 สร้างเครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัย โดยลักษณะของเครื่องมือวัดเป็นแบบสังเกตความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ด้านการฟังดี พุคดี มารยาทดี และขยันดี ประกอบด้วยข้อกระทงหรือรายการจำนวน 12 ข้อ ดังนี้ ด้านการฟังดี จำนวน 3 ข้อ ด้านการพุทดี จำนวน 3 ข้อ ด้านการมีมารยาทดี จำนวน 3 ข้อ ด้านความขยันดี จำนวน 3 ข้อ เป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ คือ 0, 1, 2 (Numerical Rating Scale) ดังนี้

- 2 หมายถึง พฤติกรรมความมีคุณธรรมอยู่ในระดับมาก
- 1 หมายถึง พฤติกรรมความมีคุณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
- 0 หมายถึง พฤติกรรมความมีคุณธรรมอยู่ในระดับน้อย

3.3 นำแบบสังเกตไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจเพื่อแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของแบบสังเกต โดยนำคะแนนที่ได้จากการลงคะแนนของผู้เชี่ยวชาญหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแสดงพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (IOC : Index of Item-Objective Congruence) ซึ่งต้องมีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 (บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์. 2548 : 1) ซึ่งพบว่าแบบสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยจำนวน 12 ข้อ มีค่า

IOC อยู่ระหว่าง 0.84 ถึง 1 และหาค่า TOC ค่าดัชนีความสอดคล้องโดยรวม ได้ค่าเท่ากับ 0.97 ซึ่งเป็นค่าแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่มีค่าสูง สามารถนำมาเก็บรวบรวมข้อมูลได้

แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experience Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวจากทีบอร์กและเกล (Barnett and Johnson. 1996 : 31; citing Borg and Gall. 1989 : 692) ได้กล่าวว่ารูปแบบการทดลองกลุ่มเดียวจะมีความเหมาะสมเป็นพิเศษ กับการทดลองที่ต้องการเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมหรือกระบวนการภายใน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวทำการทดลอง และเก็บรวบรวมจากสถานการณ์จริงขณะทดลอง เพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการทดลองครั้งนี้

ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

ก่อนทดลอง		ขณะทดลอง	
T0		X, T1, X T2, X, T20	
เมื่อ	T0	แทน	การสังเกตก่อนการทดลอง
	X	แทน	การดำเนินกิจกรรมการเล่านิทาน
	T1, T2,..., T20	แทน	การสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย 20 ครั้ง

2. วิธีการดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 เป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) จัดเตรียมสภาพแวดล้อมภายในสถานที่ที่ทำการทดลองให้เหมาะสม

2) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก โดยเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยทุกด้าน (Baseline Data) ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 ของการทดลองด้วยการสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 คนรวมระยะเวลา 4 สัปดาห์ วันละ 30-40 นาที รวมทั้งหมด 20 ครั้ง

3) ให้ผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลอง โดยจัดกิจกรรม ในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ และใช้นิทานหนึ่งเรื่องตลอดสัปดาห์ แต่กิจกรรมการเล่านิทานจะแตกต่างกันไปใน

แต่ละวัน โดยวันแรกครูเป็นผู้เล่านิทานให้เด็กฟัง วันที่สองครูเล่านิทานให้เด็กเป็นผู้เปิดสมุดภาพในนิทาน วันที่สามครูให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ วันที่สี่ครูเล่านิทานให้เด็กวาดภาพ และวันที่ห้าให้เด็กเป็นผู้เล่านิทานประกอบภาพ นิทานแต่ละเรื่องจะเน้นคุณธรรมหลักหนึ่งด้านเท่านั้น โดยทุกครั้งที่จัดกิจกรรมครูสอดแทรกคุณธรรมด้านอื่นๆเข้าไปด้วยเพื่อให้เป็นการส่งเสริมความมีคุณธรรมให้กับเด็กทุกด้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสังเกตความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลจากการประเมินด้วยแบบสังเกตความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ด้านการฟังดี การพูดดี มารยาทดี และขยันดี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้ผู้สังเกตคือ ครูที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้วิจัย มีหลักในการเลือกผู้ช่วยผู้วิจัย คือ มีประสบการณ์ในการสอนเด็กปฐมวัยมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 ปี
2. ทำการบันทึก โดยใช้แบบสังเกตความมีคุณธรรม ทุกด้าน ในระหว่างกิจกรรมเสริมทุกวัน เป็นเวลา 4 สัปดาห์ จำนวน 5 วัน โดยหมุนเวียนลำดับก่อนหลังจนสิ้นสุดการทดลอง
3. เมื่อสิ้นสุดในแต่ละสัปดาห์ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานทุกด้านตั้งแต่ในสัปดาห์ที่ 1 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยตลอดช่วงการทดลอง 4 สัปดาห์
4. การบันทึกแบบสังเกตความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ถ้าในช่วงเวลาที่ทำกรสังเกตเกิดพฤติกรรมความมีคุณธรรมด้านการฟังดี การพูดดี มารยาทดี และขยันดี และช่องระดับพฤติกรรมตรงกับพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออก ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น
5. การให้คะแนนของแบบสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยเป็น 0, 1, และ 2
6. เมื่อสิ้นสุดแต่ละสัปดาห์ นำคะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยทั้งหมดของผู้สังเกตมาบันทึกผลการสังเกต และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows Version 11.5 ทำการวิเคราะห์ค่าต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความมีคุณธรรม ด้านการฟังดี พุทธิ มารยาทดี ขันดีของเด็กปฐมวัย ก่อนการทดลองและขณะทำการทดลอง โดยหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความมีคุณธรรมด้านการฟังดี พุทธิ มารยาทดี ขันดีของเด็กปฐมวัยในแต่ละสัปดาห์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำทางเดียว (Simple Repeated-Measure ANOVA)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความมีคุณธรรมด้านการฟังดี พุทธิ มารยาทดี ขันดีของเด็กปฐมวัยรายด้านทีละคู่สัปดาห์ โดยใช้ สถิติ t-test แบบ Dependent Sample

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติสำหรับการวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2548 : 1) โดยใช้สูตร IOC และ TOC ตามลำดับ

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

$$TOC = \frac{\sum R}{KN}$$

เมื่อ TOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์
โดยรวม

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด
K แทน จำนวนข้อที่ใช้ประเมิน

2. สถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 หาค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

1) ค่าเฉลี่ย มีสูตรดังนี้ (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. 2548 : 16)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

X แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

2) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีสูตรดังนี้ (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. 2548 : 17)

$$SD = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ SD แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน จำนวนคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N แทน จำนวนคะแนนทั้งหมด

2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความมีคุณธรรม ด้านการฟังดี พุทธิ
มารยาทดี และขยันดีของเด็กปฐมวัย ในภาพรวม 4 สัปดาห์ ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัด
ซ้ำทางเดียว (Simple Repeated- Measure ANOVA) ด้วยสูตรดังนี้ (Hinkle, Wiersma and Jurs.
1988: 353-354)

$$F = \frac{MS_o}{MS_{Res}}$$

เมื่อ F แทน อัตราส่วน เอฟ

MS_o แทน ค่ากำลังเฉลี่ยของคะแนนวัดแต่ละครั้ง

MS_{Res} แทน ค่ากำลังเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อน

1.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความมีคุณธรรม ด้านการฟังดี พุทธิ
มารยาทดี และขยันดีของเด็กปฐมวัยรายด้านในแต่ละช่วงสัปดาห์ ใช้สถิติ t-test แบบ Dependent
Sample มีสูตรดังนี้ (บุญเชิด ภิญ โญอนันตพงษ์. 2548 : 20-21)

$$t = \frac{\bar{D}}{S_{\bar{D}}} \quad df = N-1$$

$$\text{เมื่อ } S_{\bar{D}} = \frac{S_D}{\sqrt{N}}$$

$$S_D = \frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ t แทน อัตราส่วน ที

$\bar{D}$ แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลต่าง

$S_{\bar{D}}$ แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนผลต่าง

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
M	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดลอง
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .05$

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้าน

1.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้าน

1.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยและการเปลี่ยนแปลงความมี

คุณธรรมรวมทั้งสี่ด้าน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้าน

2.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้าน

2.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยและการเปลี่ยนแปลงความมี

คุณธรรมแยกรายด้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้าน

1.1 การวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้านในช่วงการทดลอง

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมเล่นิทานชาดกในช่วงการทดลองมาหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดการจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดกในช่วงการทดลอง

ตัวแปร	สัปดาห์ที่ 1		สัปดาห์ที่ 2		สัปดาห์ที่ 3		สัปดาห์ที่ 4	
	M	S	M	S	M	S	M	S
ความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้าน	15.47	3.84	20.59	2.60	19.78	3.34	23.47	0.95

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 2 ปรากฏว่า คะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดกในสัปดาห์ที่ 1- 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.47, 20.59, 19.78 และ 23.47 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.84, 2.60, 3.34 0.95 คะแนน ตามลำดับ แสดงว่าการเล่นิทานชาดกส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยรวมทั้งสี่ด้านของความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

1.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้าน ของเด็กปฐมวัย ในช่วงของการทดลอง

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยของคะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดกในช่วงการทดลอง มาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในช่วงการทดลอง โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำทางเดียว (Simple Repeated-Measure ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในช่วงการทดลอง ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในแต่ละช่วงสัปดาห์เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเป็นรายสัปดาห์ โดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 3 และ 4 และภาพประกอบ 1

ตาราง 3 ค่าสถิติของการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ของคะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้ง
 ด้านของเด็กปฐมวัยเมื่อได้รับการจัดการจัดกิจกรรมการเล่นชกในช่
 การทดลอง

แหล่ง	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างการทดลอง	1051.094	3	350.365	41.887**	.000
ความคลาดเคลื่อน	777.906	93	8.365		

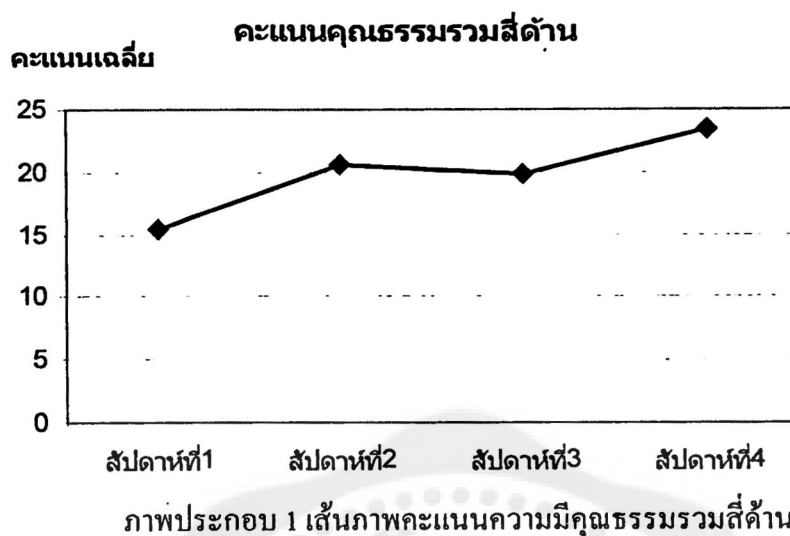
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 3 ปรากฏว่า คะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งด้านของเด็ก
 ปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นชกในสัปดาห์ที่ 1- 4 มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($F = 41.887$) แสดงว่าการเล่นชก ส่งผลให้ คะแนน
 เฉลี่ยของความมีคุณธรรมรวมทั้งด้านของเด็กปฐมวัยอย่างน้อยหนึ่งช่วงสัปดาห์มีการเปลี่ยนแปลง
 เพิ่มขึ้น

ตาราง 4 ค่าสถิติของการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในแต่ละช่วงสัปดาห์ ของคะแนน
 ความมีคุณธรรมรวมทั้งด้านของเด็กปฐมวัย

การเปรียบเทียบ	$\bar{D}$	$S_{\bar{D}}$	df	t	Sig.
ความแตกต่างระหว่างสัปดาห์					
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 2	5.125	.969	31	5.289**	.000
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 3	0.813	.468	31	1.738**	.092
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4	3.688	.480	31	7.677**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 4 และภาพประกอบ 1 ปรากฏว่า คะแนนความมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้านของเด็กปฐมวัย ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 5.125 และ 3.688 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 5.289$, $t = 7.677$) ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 0.813 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้าน

2.1 การวิเคราะห์คะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้านในช่วงการทดลอง

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนความมีคุณธรรมแยกเป็นรายด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานชาดกในช่วงการทดลอง มาหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน ความมีคุณธรรมแยกรายด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในช่วงการทดลอง

ตัวแปรความมีคุณธรรม	สัปดาห์ที่ 1		สัปดาห์ที่ 2		สัปดาห์ที่ 3		สัปดาห์ที่ 4	
	M	S	M	S	M	S	M	S
ด้านพึงดี	3.78	1.13	3.84	1.14	3.97	1.15	3.88	1.29
ด้านพุดดี	4.88	1.16	5.31	0.82	5.25	0.76	5.16	1.05
ด้านมารยาทดี	4.69	1.38	5.13	1.16	4.94	0.98	5.03	1.23
ด้านขยันดี	5.69	0.69	5.94	0.25	5.94	0.25	5.84	0.37

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 5 ปรากฏว่า คะแนนความมีคุณธรรมรายด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในสัปดาห์ที่ 1- 4

ด้านพึงดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78, 3.84, 3.97 และ 3.88 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.13, 1.14, 1.15, 1.19 คะแนน ตามลำดับ

ด้านพุดดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88, 5.31, 5.25 และ 5.16 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.16, 0.82, 0.76, 1.05 คะแนน ตามลำดับ

ด้านมารยาทดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69, 5.13, 4.94 และ 5.03 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.38, 1.16, 0.98, 1.23 คะแนน ตามลำดับ

ด้านขยันดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.69, 5.94, 5.94 และ 5.84 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69, 0.25, 0.25, 0.37 คะแนน ตามลำดับ

แสดงว่าการเล่านิทานชาดกส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยของความมีคุณธรรมด้านพึงดี ด้านพุดดี ด้านมารยาทดี และด้านขยันดีของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

1.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้านของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลอง

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยของคะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในช่วงการทดลอง มาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในช่วงการทดลอง โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำทางเดียว

(Simple Repeated-Measure ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในช่วงการทดลอง ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในแต่ละช่วงสัปดาห์เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเป็นรายสัปดาห์ โดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 6 และ 7 และภาพประกอบ 2

ตาราง 6 ค่าสถิติของการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ของคะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้านของเด็กปฐมวัยเมื่อได้รับการจัดการจัดกิจกรรมการเล่าชุดนิทานชาดกในช่วงการทดลอง

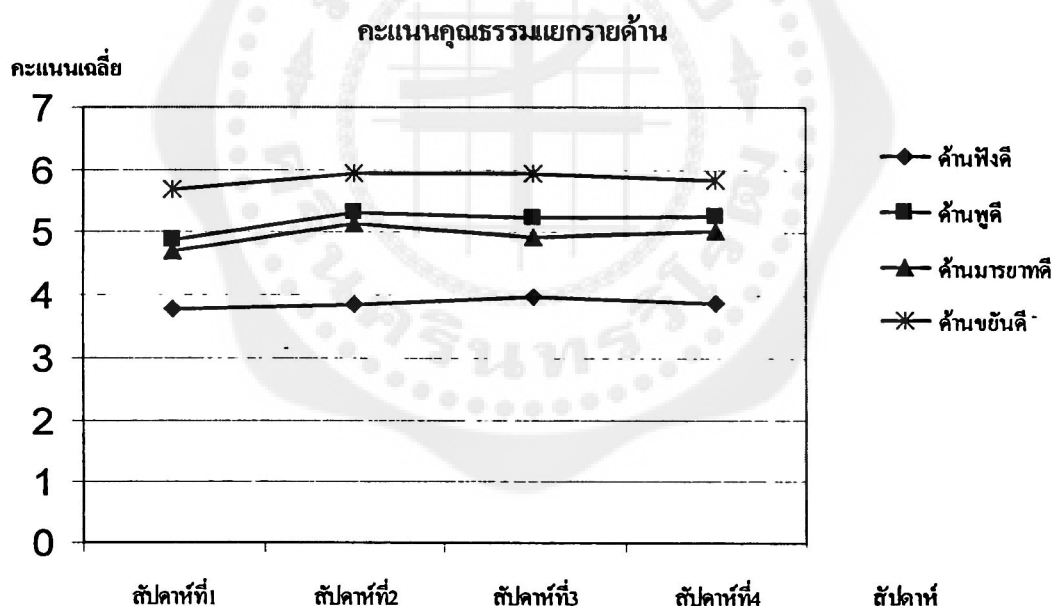
ตัวแปร ความมีคุณธรรม	แหล่ง	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านฟังดี	ระหว่างการทดลอง	58.773	3	19.591	17.112**	.000
	ความคลาดเคลื่อน	106.477	93	1.145		
ด้านพูดดี	ระหว่างการทดลอง	74.148	3	24.716	28.696**	.000
	ความคลาดเคลื่อน	80.102	93	.861		
ด้านมารยาทดี	ระหว่างการทดลอง	64.211	3	21.404	28.832**	.000
	ความคลาดเคลื่อน	69.039	93	.742		
ด้านขยันดี	ระหว่างทดลอง	64.023	3	21.341	22.496**	.000
	ความคลาดเคลื่อน	88.227	93	.949		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 6 ปรากฏว่า คะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยแยกรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในสัปดาห์ที่ 1- 4 มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($F = 17.112, 28.696, 28.832$ และ 22.496 ตามลำดับ) แสดงว่าการเล่านิทานชาดก ส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยของคุณธรรมแยกรายด้าน อย่างน้อยหนึ่งช่วงสัปดาห์มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น

ตาราง 7 ค่าสถิติของการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในแต่ละช่วงสัปดาห์ ของคะแนน
ความมีคุณธรรมรวมแยกรายด้านของเด็กปฐมวัย

การเปรียบเทียบ ความแตกต่าง ระหว่างสัปดาห์	ตัวแปรความมีคุณธรรม											
	ด้านพึงดี			ด้านพุดดี			ด้านมารยาทดี			ด้านขยันดี		
	$\bar{D}$	t	Sig	$\bar{D}$	t	Sig	$\bar{D}$	t	Sig	$\bar{D}$	t	Sig
สัปดาห์ที่1,สัปดาห์ที่ 2	1.09	3.39**	.002	1.46	4.93**	.000	1.28	4.61**	.000	1.28	4.34**	.000
สัปดาห์ที่2,สัปดาห์ที่ 3	0.18	0.78	.440	0.18	1.35	.184	0.31	.55**	.016	0.12	0.68	.501
สัปดาห์ที่3,สัปดาห์ที่ 4	1.00	4.06**	.000	0.87	4.27**	.000	1.00	.95**	.000	0.81	4.00**	.000

ภาพประกอบ 2 เส้นภาพคะแนนความมีคุณธรรมรายด้าน

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 7 และภาพประกอบ 2 ปรากฏว่า คะแนนความมีคุณธรรมแยกรายด้านของเด็กปฐมวัย เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในสัปดาห์ที่ 1- 4

ด้านพึงดี ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1.09 และ 1.00 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 3.39$, $t = 4.06$)

ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 0.18 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพุทธิ ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1.46 และ 0.87 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 4.61, t = 5.95$) ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 0.18 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านมารยาทดีในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 ช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1.28, 0.31 และ 1.00 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 4.61, t = 2.55, t = 5.95$)

ด้านขันติในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1.28 และ 0.41 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 4.34, t = 4.00$) ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 0.12 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่ศึกษาความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยเมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนันทนาการในช่วงการทดลอง โดยกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยรวมทั้งสี่ด้าน ดังนี้

1.1 หาค่าเฉลี่ยคะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยรวมทั้งสี่ด้าน เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนันทนาการในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง

1.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยรวมทั้งสี่ด้าน เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนันทนาการในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง

2. เพื่อศึกษาความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

2.1 หาค่าเฉลี่ยคะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนันทนาการในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง

2.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นนันทนาการในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและ ผู้ที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาความมีคุณธรรมให้กับเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัย เพื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นบุคคลที่ทำให้สังคมอยู่เป็นสุข ดังนั้น การปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมอบให้กับเด็ก สำหรับการวิธีการพัฒนาคุณธรรมที่ได้ผลแก่เด็กปฐมวัยนั้น วิธีการจัดกิจกรรมการเล่นนันทนาการ นับเป็นวิธีที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเล่นนันทนาการเพื่อพัฒนาความมีคุณธรรมใน 4 ด้าน คือ ฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี โดยการจัดกิจกรรมการเล่นนันทนาการให้กับเด็ก ใช้หนังสือนิทาน ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนามาจากนิทานชาดกบางเรื่องที่มีคติสอนใจตรงกับคุณธรรมที่ต้องการพัฒนาเด็ก ดังนั้นจึงเป็นแนวทางสำหรับครูได้เห็นความสำคัญของการใช้หนังสือนิทานเป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัยอีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ซึ่งทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กนักเรียนระดับปฐมวัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นเด็กนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี จาก 8 ห้องเรียน จำนวน 280 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดวชิรธรรมสาธิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นเด็กนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี จำนวน 36 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) โดยจับสลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 8 ห้องเรียน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรจัดกระทำ คือ การจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดก

ตัวแปรตาม คือ ความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาทดลอง คือ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตความมีคุณธรรมด้านฟังดี พุคดี มารยาทดี และขยันดีของเด็กปฐมวัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างหนังสือนิทานชาดก โดยดัดแปลงเนื้อเรื่องใช้คำให้สั้นกระชับ สอดแทรกคุณธรรมให้ชัดเจนในแต่ละเรื่อง ได้หนังสือชุดนิทานชาดกจำนวน 4 เล่ม คือ เรื่องกระรอกหัวดี อวดดี สอนคติธรรมด้านการฟังดี เรื่องโคนันทวิสาธ สอนคติธรรมด้านการพุทดี เรื่องการเคารพนับถือผู้มีวิญญูสูงกว่า สอนคติธรรมด้านการมีมารยาทดี และเรื่องมดงำทำงาน สอนคติธรรมด้านความขยันดี นำหนังสือนิทานไปทดลองใช้กับเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาความยากง่ายของภาษาที่ใช้และนำไปแก้ไขให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดก เป็นแผนการจัดในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ โดยครูจะใช้นิทานหนึ่งเรื่องตลอดสัปดาห์ แต่กิจกรรมการเล่นิทานจะแตกต่างกัน

ไปในแต่ละวัน โดยวันแรกครูเป็นผู้เล่านิทานให้เด็กฟัง วันที่สองครูเล่านิทานให้เด็กเป็นผู้สมมุติภาพในนิทาน วันที่สามครูให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ วันที่สี่ครูเล่านิทานให้เด็กวาดภาพ และวันที่ห้าให้เด็กเป็นผู้เล่านิทานประกอบภาพ ซึ่งนิทานแต่ละเรื่องจะเน้นคุณธรรมหลักหนึ่งด้านเท่านั้น แต่ทุกครั้งที่จัดกิจกรรมครูสอดแทรกคุณธรรมด้านอื่น ๆ เข้าไปด้วย เพื่อให้เป็นการส่งเสริมความมีคุณธรรมให้กับเด็กทุกด้าน แต่ละแผนประกอบด้วยจุดประสงค์ ชี้นำ ชื่นสอน ชื่นสรุป สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล รวมระยะเวลาจัดกิจกรรม สัปดาห์ละ 5 วัน จำนวน 4 สัปดาห์ รวมแผนทั้งหมด 20 แผน จากนั้นนำแผนการจัดกิจกรรมไปตรวจพิจารณาเพื่อหาความคุณภาพ และทดลองใช้กับเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วปรับให้สมบูรณ์ จึงนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง มีระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ๆ ละ 30-40 นาที

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการประเมินด้วยแบบสังเกตความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้านการฟังดี การพูดดี มารยาทดี และขยันดี โดยใช้ผู้สังเกตคือ ครูที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้วิจัย โดยใช้แบบสังเกตในระหว่างกิจกรรมเสร็จทุกวัน เป็นเวลา 4 สัปดาห์ จำนวน 5 วัน โดยหมุนเวียนลำดับก่อนหลังจนสิ้นสุดการทดลอง แบบสังเกตความมีคุณธรรม ประกอบด้วยรายการจำนวน 12 ข้อ ดังนี้ ด้านการฟังดี จำนวน 3 ข้อ ด้านการพูดดี จำนวน 3 ข้อ ด้านการมีมารยาทดี จำนวน 3 ข้อ ด้านความขยันดี จำนวน 3 ข้อ โดยสร้างเป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ คือ 0, 1, 2 (Numerical Rating Scale) มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.84 ถึง 1.00 และค่า TOC ได้ค่าเท่ากับ 0.97 ซึ่งเป็นค่าแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่มีค่าสูง

แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experience Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวจากที่บอร์กและเกล (Barnett and Johnson. 1996 : 31; citing Borg and Gall. 1989 : 692) ได้กล่าวว่ารูปแบบการทดลองกลุ่มเดียวจะมีความเหมาะสมเป็นพิเศษ กับการทดลองที่ต้องการเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมหรือกระบวนการภายใน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวทำการทดลอง และเก็บรวบรวมจากสถานการณ์ จริยขณะทดลอง เพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการทดลองครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows Version 11.5 ทำการวิเคราะห์ค่าต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความมีคุณธรรม ด้านการฟังดี พุทธิ มารยาทดี ขยันดีของเด็กปฐมวัย ก่อนการทดลองและขณะทำการทดลอง โดยหาคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความมีคุณธรรมด้านการฟังดี พุทธิ มารยาท ดี ขยันดีของเด็กปฐมวัยในแต่ละสัปดาห์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำทางเดียว (Simple Repeated-Measure ANOVA)

วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความมีคุณธรรมด้านการฟังดี พุทธิ มารยาทดี ขยันดีของเด็กปฐมวัยรายด้านที่ละคู่สัปดาห์ โดยใช้ สถิติ t-test แบบ Dependent Sample

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาว่าการใช้กิจกรรมการเล่นิทานชาดกส่งผลต่อความมีคุณธรรม ของเด็กปฐมวัยหรือไม่ เพียงใด โดยหาค่าเฉลี่ยและเปรียบเทียบคะแนนความมีคุณธรรมโดยรวม และแยกรายด้านในแต่ละสัปดาห์ของช่วงการทดลอง สรุปผลได้ดังนี้

1. การเล่นิทานชาดกส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยรวมทั้งสี่ด้านของความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในแต่ละช่วงสัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($F = 41.887$) โดยในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 เด็กปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 5.289, t = 7.677$) ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การเล่นิทานชาดกส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยของความมีคุณธรรมด้านฟังดี ด้านพุทธิ ด้านมารยาทดี และด้านขยันดีของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($F = 17.112, 28.696, 28.832$ และ 22.496 ตามลำดับ) โดยด้านฟังดี ด้านพุทธิ ดี ด้านขยันดี ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับด้านมารยาทดีในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 ช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 และ ช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$

อภิปรายผล

การศึกษานี้มุ่งที่จะศึกษาความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยเมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดก ผลการศึกษากฎได้ดังนี้

1. การเล่านิทานชาดกส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยรวมทั้งสี่ด้านของควมมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในแต่ละช่วงสัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($F = 41.887$) แสดงว่าการเล่านิทานชาดก ส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยของควมมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้านของเด็กปฐมวัย อย่างน้อยหนึ่งช่วงสัปดาห์มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น โดยในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 เด็กปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น(เท่ากับ 5.125 และ 3.688 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 5.289, t = 7.677$) ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น(เท่ากับ 0.813 คะแนน) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การพัฒนาควมมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในครั้งนี้ เด็กได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในแต่ละสัปดาห์ เด็กจะได้ฟังนิทานจากหนังสือนิทานภาพคือ เรื่องกระรอกหิวคือ อวดดี เรื่องโคนันทวิสาธ เรื่องการเคารพนับถือผู้มีวิบุลยสูงกว่า และเรื่องมดงำทำงาน นิทานในแต่ละเรื่องสอดแทรกคติสอนคุณธรรมให้กับเด็กได้ปฏิบัติในด้าน ฟังดี พูดี มารยาทดี และขยันดี ตามลำดับ โดยกิจกรรมการเล่านิทานชาดกในแต่ละวันเป็นการเล่านิทานเรื่องเดียวกันในหนึ่งสัปดาห์ แต่กิจกรรมประกอบการเล่ามีความหลากหลายไม่ซ้ำกันในแต่ละวัน โดยในวันแรกของสัปดาห์ครูเป็นผู้เล่านิทานให้เด็กฟัง วันที่สองครูเล่านิทานให้เด็กเป็นผู้เปิดสมุดภาพ วันที่สามครูเล่านิทานแล้วให้เด็กเล่นบทบาทสมมุติ วันที่สี่ครูเล่านิทานแล้วให้เด็กวาดภาพจากเนื้อหาที่ได้ฟัง วันที่ห้าเด็กเล่านิทานประกอบหนังสือภาพนิทานชาดก โดยทุกครั้งจัดกิจกรรม เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทานชาดก ด้วยการใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กคิดถึงเรื่องราวในนิทาน และคติสอนใจเกี่ยวกับควมมีคุณธรรมในเรื่องนั้น ๆ และครูได้จัดกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรมในด้านฟังดี พูดี มารยาทดี และขยันดี ในทุกกิจกรรมการเล่านิทาน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเล่านิทานในครั้งนี้แม้จะใช้นิทานหนึ่งเรื่องในหนึ่งสัปดาห์ แต่กิจกรรมที่เล่าในแต่ละวันมีความหลากหลาย ซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้ซึมซับคุณธรรม และเกิดการเลียนแบบตัวละครในนิทานในทิศทางที่ดีมีคุณธรรม การเล่านิทานชาดก ส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยของควมมีคุณธรรมรวมทั้งสี่ด้านของเด็กปฐมวัย อย่างน้อยหนึ่งช่วงสัปดาห์มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น

ในการพัฒนาควมมีคุณธรรมให้กับเด็กโดย เฉพาะเด็กปฐมวัย การจัดกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเด็กวัยนี้มีความเข้าใจในควมมีคุณธรรมได้ไม่ลึกซึ้ง ดังนั้นการเล่านิทานจะเป็นสื่อช่วยให้เด็กได้เห็นตัวอย่าง โดยเฉพาะการเล่านิทานชาดก ทั้งนี้เพราะ นิทานชาดก เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่เล่าต่อกันมา ซึ่งแต่ละเรื่องจะกล่าวให้เห็นถึงผลแห่งกรรมที่ได้กระทำไป มุ่งให้เกิดคติธรรมสอนใจในการดำรงชีวิตเพื่อเป็นแนวทางให้ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี การสอนเด็กโดยใช้นิทานชาดกเป็นอุทาหรณ์ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสอนธรรมะ จึงเป็น

กิจกรรมที่เป็นทั้งคำสอนและให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง นิทานชาดกจึงเหมาะสมเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ประสบการณ์และหล่อหลอมรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ดีให้กับเด็กปฐมวัย

2. การเล่านิทานชาดกส่งผลให้ คะแนนเฉลี่ยของควมมีคุณธรรมด้านฟังดี ด้านพูดดี ด้านมารยาทดี และด้านขันติของเด็กปฐมวัยในช่วงของการทดลองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($F = 17.112, 28.696, 28.832$ และ 22.496 ตามลำดับ) โดยด้านฟังดี ด้านพูดดี ด้านขันติ ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับด้านมารยาทดีในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 ช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ สามารถอภิปรายแยกแยะรายด้าน ได้ดังนี้

คะแนนควมมีคุณธรรมด้านการฟังดีของเด็กปฐมวัย มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนด้านนี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $P < .01$ กล่าวคือ ด้านฟังดี ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1.09 และ 1.00 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 3.39, t = 4.06$) ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเท่ากับ 0.18 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่ครูเล่านิทานเรื่องกระรอกหั่วคือ อดคิด สอนคติธรรมด้านการฟังดี ให้กับเด็กฟัง เด็กได้เห็นตัวอย่างของกระรอกหั่วคือ ว่าถ้าปฏิบัติตนเป็นผู้ฟังที่ดี จะไม่ต้องเสียใจในภายหลัง และตอนจบของนิทานได้ให้คติธรรมที่สอนเด็กว่า “ควรเป็นผู้ฟังที่ดี และควรฟังผู้อื่นแล้วคิดพิจารณาจะเป็นประโยชน์กับตนเอง แต่หากไม่รู้จักรับฟังผู้อื่นเลย ก็อาจเป็นโทษถึงตายได้” ขณะฟังนิทานเด็กซึมซับและรับรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องของนิทานเป็นอย่างดีและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ จึงทำให้จึงทำให้คะแนนควมมีคุณธรรมด้านการฟังดีของเด็กเพิ่มมากขึ้นทุกสัปดาห์ นอกจากนั้นการที่เด็กได้ฟังเรื่องราวที่ชอบ และมีตัวละครเป็นสัตว์น่ารัก ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ดัดแปลงตัวละครขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก จึงทำให้นิทานชาดกมีความสนุกสนานชวนติดตาม และเด็กไม่อยากเลียนแบบเป็น ไม่เป็นผู้ฟังที่ดีแบบกระรอกหั่วคือ นอกจากตัวนิทาน การจัดกิจกรรมการใช้นิทานชาดกยังเป็นการส่งเสริมทักษะทางภาษาให้กับเด็กด้วย โดยเฉพาะการให้เด็กได้ฟังนิทานที่เด็กชอบ จะเป็นการพัฒนาคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัยโดยที่เด็กไม่รู้ตัว และเป็นการพัฒนาทักษะการฟังให้กับเด็กปฐมวัยด้วย เพราะเมื่อเด็กได้ฟังนิทานแล้วเด็กจะเกิดความเข้าใจในความหมายของคำ สามารถจับใจความสำคัญได้ และสามารถนำสิ่งที่ได้ฟังไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ ดังนั้นในการเล่านิทานของครูแต่ละครั้ง ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กเกิดการพัฒนาและเรียนรู้จากการฟังนิทาน

คะแนนความมีคุณธรรมด้านการพูดของเด็กปฐมวัย มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนน ด้านนี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $P < .01$ กล่าวคือ ด้านพูด ในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วง สัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1.46 และ 0.87 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 4.61, t = 5.95$) ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ย เพิ่มขึ้น เท่ากับ 0.18 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า การที่ครูเล่านิทานเรื่องโคนันทวิสาลสอนคคิธรรมด้านการพูด เมื่อเด็กได้ฟัง นิทานเรื่องที่ครูเล่า เห็นตัวอย่างของการพูดต่อโคนันทวิสาล ซึ่งเรื่องนี้เป็นนิทานชาดก ปรากฏใน สมัยที่พระพุทธเจ้าประสพพบเห็นเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ มากมายก่อนที่จะมาถึงชาติที่ตรัสรู้ถึง 500 ชาติ เป็นเรื่องแสดงให้เห็นตัวอย่างแห่งกรรม ทุกเรื่องจะมีผู้ทำความดีและความชั่ว และได้รับผลสนองแห่งกรรมที่ได้กระทำไป เนื้อเรื่องเพียบพร้อมด้วยคติ สอนใจ ให้รู้แนวทางการละเว้นความชั่ว การทำดีตลอดจนการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เด็กได้ฟัง นิทานจะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบตัวละครในนิทาน เช่น ถ้าเด็กฟังนิทานเกี่ยวกับการใช้คำพูดจา ที่สุภาพ เด็กก็จะพูดจาสุภาพ พูดด้วยคำพูดที่เหมาะสม รู้จักการกล่าวขอบคุณ – ขอบใจ มีทักษะ ในการพูด สามารถแสดงออกด้วยคำพูดที่ไพเราะและบอกเพื่อนในทางที่ดี การที่เด็กได้ฟังเรื่อง โคนันทวิสาล เป็นการกระตุ้นให้เด็กรู้จักเลียนแบบใช้คำพูดที่ดี ดังคติธรรมที่สอนในนิทานไว้ว่า “ควรใช้คำพูดที่เหมาะสม ใช้คำที่สุภาพ รู้จักกล่าวขอบคุณ ขอโทษ ไม่พูดหยาบคาย การพูดดี ย่อมเป็นที่รักแก่บุคคลทั่วไป” ซึ่งในแต่ละครั้งที่ครูเล่านิทานให้เด็กฟังครูควรเป็นแบบอย่างในการ พูดที่ดีให้กับเด็กเช่น การพูดด้วยถ้อยคำให้ชัดเจน พูดช้าพอประมาณเพื่อให้เด็กได้เลียนแบบได้ ง่ายขึ้น และควรพูดให้ถูกหลักไวยากรณ์ ดังนั้นเมื่อครูจัดประสบการณ์การเล่าชุดนิทานชาดกให้ เด็กฟัง ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดและได้ใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม ตัวอย่างคำพูดที่ถือเป็น คำพูดที่สุภาพคือคำพูดที่ไพเราะและมีหางเสียง เช่นคำว่า “สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ” “ขอบคุณค่ะ” “ขอบคุณครับ” “ขอโทษค่ะ” และ“ขอโทษครับ” เป็นต้น ขณะเดียวกันเด็กปฐมวัยควรได้รับฟัง คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานจากผู้ใหญ่ เหมือนเวลาที่ผู้ใหญ่พูดกับผู้ใหญ่เด็กจะเลียนคำพูดและความ ประพฤติของผู้ใหญ่จึงควรหัดให้เด็กได้พูดจาด้วยวาจาที่ไพเราะ เพราะวาจาที่ไพเราะย่อมนำผลดี มาสู่ทั้งผู้ฟังและผู้พูด ดังนั้นการที่ครูเล่านิทานให้เด็กฟังและเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ภาษาจะส่งผล ให้เด็กได้รับการพัฒนาคุณธรรมและพัฒนาทักษะการพูดที่ถูกต้องและเหมาะสมดังสุภาษิตที่กล่าว ว่า “การพูดดีเป็นศรีแก่ปาก” ซึ่งหมายถึง การที่ดีมีกิริยามารยาทที่ดีในการพูดและเป็นการพูดด้วย ถ้อยคำที่สุภาพไพเราะ กิจกรรมการเล่าชุดนิทานชาดกจึงเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และสร้างลักษณะนิสัยที่ดีในการพูดให้กับเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี และนิทานชาดกจึงถือเป็น

นิทานที่สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กควบคู่กับการพัฒนาทักษะในการพูดของเด็กปฐมวัยด้วย

คะแนนความมีคุณธรรมด้านการมีมารยาทของเด็กปฐมวัย มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนด้านนี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $P < .01$ กล่าวคือ ด้านมารยาทในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 ช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1.28, 0.31 และ 1.00 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 4.61, t = 2.55, t = 5.95$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า นิทานที่เด็กได้ฟัง เรื่องการเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า สอนคตินิยมด้านการมีมารยาท เป็นนิทานที่สอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ เคารพผู้อาวุโสที่มีอายุมากกว่า โดยตัวละครในเรื่องนกกระหาบแม้ตัวเล็กนิดเดียว แต่ช่างกับลิงก็ให้ความเคารพ ดังนั้นเมื่อเด็กได้ฟังนิทาน จะเกิดความเข้าใจในการปฏิบัติตนมีคุณธรรมในเรื่องการเคารพผู้ใหญ่ได้เป็นอย่างดี ดังคตินิยมที่สอนว่า “ผู้น้อยควรรู้จักมารยาทที่ควรปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ และการมีมารยาทดีก่อให้เกิดความเป็นมิตรกัน” สำหรับการพัฒนาความมีคุณธรรม สอนคตินิยมให้เด็กมีมารยาทดี คะแนนด้านนี้ของเด็กในทุกสัปดาห์เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงว่าการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก เด็กได้ฟังทั้งเนื้อหานิทาน และครูมีบทบาทส่งเสริมเด็กให้มีมารยาทที่ดี ดังนั้นความมีคุณธรรมในด้านนี้ของเด็ก จึงเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นิทานชาดกจึงถือเป็นนิทานที่สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กควบคู่กับการพัฒนากิริยามารยาทของเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลให้เด็กที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีความสุภาพอ่อนน้อม จะเป็นเสน่ห์แก่ผู้ที่พบเห็น ทำให้ผู้อื่นอยากรู้จักอยากพูดจาด้วยต่อไปในอนาคต

คะแนนความมีคุณธรรมด้านความขยันดีของเด็กปฐมวัย มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนด้านนี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $P < .01$ กล่าวคือ ด้านขยันดีในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 และช่วงสัปดาห์ที่ 3-4 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1.28 และ 0.41 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ($t = 4.34, t = 4.00$) ส่วนในช่วงสัปดาห์ที่ 2-3 มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 0.12 คะแนน ซึ่งเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สถิติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่ครูเล่านิทานเรื่องมดง่ามทำงาน สอนคตินิยมด้านความขยันดี ทำให้เด็กได้เห็นตัวอย่างของการที่จะเป็นคนขยันต้องขยันอย่างไร เช่นในเรื่องมดง่ามเก็บเมล็ดข้าวอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ทำให้ได้รับผลดีในภายหลัง คือ ทำให้มีข้าวกินในฤดูแล้ง แต่ถ้าขี้เกียจจะไม่มีอะไรกินเหมือนหน้าแล้ง จะเห็นได้ว่าตัวละครในหนังสือนิทานชาดกเรื่องนี้เป็นตัวละครที่เด็กคุ้นเคย คือ เด็กทุกคนรู้จักมด และจากสภาพความจริงที่เด็กเห็นมด ก็จะเห็นความขยันของมด ดังนั้นเด็กจึงอาจได้ข้อคิดคตินิยมดังในนิทานที่สอนไว้ว่า “เมื่อจะทำงานอะไรก็ต้องตั้งใจ มีความขยันหมั่นเพียร จึง

ประสบความสำเร็จ” การจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกจึงเป็นกิจกรรมที่ดี เหมาะสมที่ควรนำมาพัฒนาให้เด็กมีคุณธรรมได้เป็นอย่างดี

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

1. การพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอนโดยใช้นิทานชุดนิทานชาดก ทำให้เด็กเกิดทักษะการเรียนรู้คุณธรรมในด้านต่าง ๆ คือ เกิดทักษะในการรับรู้และเรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการฟังดี การพูดดี การมีมารยาทดี และความขยันดี ทั้งนี้เพราะนิทานชาดกเป็นนิทานที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชาดกต่าง ๆ ทำให้มองเห็นวิถีชีวิตที่มีคุณธรรมแห่งจิต ซึ่งนับเป็นประโยชน์มีเหตุผลและมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่ประสบจากคำสอนที่แท้จริง ในตอนจบของนิทาน พระพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงชีวิตที่มีความสัมพันธ์ อย่างเห็นได้ชัดระหว่างชาดกก่อนชาติปัจจุบันซึ่งบางครั้งชีวิตก็เหมือนเดิม บางครั้งก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า เมื่อเด็กได้ฟังนิทานเด็กจะส่งผลให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมที่ค้ำจุนที่ควรประพฤติปฏิบัติ
2. การเลือกนิทานมาจัดกิจกรรมให้เด็กปฐมวัย ควรเป็นนิทานที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับวัย ความพร้อม และวุฒิภาวะของเด็ก โดยเฉพาะเนื้อเรื่องของนิทานที่นำมาสอนในเรื่องของคุณธรรมจะต้องเป็นเรื่องที่แสดงข้อเท็จจริงเพื่อให้เด็กเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นคนดีมีคุณธรรม และมีความเข้าใจอย่างถูกต้องว่า คุณธรรมเป็นความประพฤติที่ดีที่ง่ายต่อการปฏิบัติ ดังนั้นเนื้อเรื่องและตัวละครจึงมีความสำคัญต่อความประทับใจของเด็กที่จะเลียนแบบ นิทานชาดกจึงเป็นนิทานที่สามารถสนองความต้องการพื้นฐานและความต้องการตามธรรมชาติของเด็กได้เป็นอย่างดี เนื่องจากนิทานชาดกมีเนื้อเรื่อง และตัวละครเป็นสัตว์ มีโครงเรื่องพฤติกรรมที่เด่นชัดของตัวละคร แต่งด้วยแนวความคิดที่สร้างสรรค์ ภาษาที่เหมาะสม ชัดเจน ง่าย และเป็นภาษาที่สุภาพ เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาแก่เด็กในการเผชิญอุปสรรคและความยากลำบากด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ นิทานชาดกจึงเหมาะสมในการนำมาสอนคุณธรรมให้กับเด็ก
3. การจัดกิจกรรมการเล่านิทานให้กับเด็กปฐมวัย ควรใช้วิธีการเล่าเรื่องเดิมซ้ำ ๆ เพราะเด็กวัยนี้ชอบฟังโดยไม่มีความเบื่อหน่าย และควรเน้นให้เด็กพูดเกี่ยวกับคุณธรรมจากนิทานในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอนโดยใช้นิทานชุดนิทานชาดก ครูควรมีการวางแผนในการจัดกิจกรรม มีการเตรียมการที่เหมาะสม ควรคัดเลือกหนังสือที่ดี มีภาพประกอบ และมีประโยชน์สำหรับเด็กปฐมวัย เพราะจะทำให้เด็กได้เห็นและเข้าใจเนื้อเรื่องในนิทานมากยิ่งขึ้น และในขณะที่ครูเล่านิทานครูจะต้องมีการเตรียมตัวที่จะเล่าเป็นอย่างดี มีการวางแผนการเล่านิทานระดับต้นเรื่องจนจบเรื่อง และในขณะที่เล่าควรมีการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก

ควบคู่ไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้ครูได้ทราบถึงอิริยาบถต่าง ๆ ของเด็กในขณะที่ฟังนิทาน และจะทำให้ครูได้ทราบความรู้สึกนึกคิดของเด็กด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำหลักธรรมองค์คุณกัลยาณมิตร มาเป็นหลักในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับการพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยของเด็กปฐมวัย ด้วยวิธีสอนโดยใช้นิทานชุดนิทานชาดก ในระดับการศึกษาที่สูงกว่าระดับปฐมวัย เช่น ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เป็นต้น ทั้งเพราะการสอนคุณธรรมต่าง ๆ ควรมีการสอนในทุกระดับชั้นเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนให้มีติดตัวตลอดไป

3. ควรมีการศึกษากการพัฒนาคุณธรรมในรูปแบบอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดีของเด็กปฐมวัย หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือเด็กในระดับที่สูงกว่าระดับปฐมวัย

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2546). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี) กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์. (2545). การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กิ่งแก้ว อัดตถากร . (2513) . วรรณกรรมจากบ้านใน. กรุงเทพฯ ฯ : หน่วยงานนิเทศกรรมการฝึกหัดครู
- เกริก ชื่นพันธุ์. (2539). การเล่านิทาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เขมกะ. (2545). มงคลชีวิตงาม. กองทุนสืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์. นนทบุรี : 22 - 23
- จันทร์เพ็ญ สุภาพล. (2535). การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีและนิทานประกอบดนตรีประกอบภาพควบคู่กิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เจริญ ไวรวิจกุล. (2531). ความเป็นครู . กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ฉวีวรรณ ถินวงศ์. (2533). การศึกษาเด็ก . กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เฉลิม มากนวล . (2517) . การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ญาติพนิท ธรรมเกษร . (2540) . ความรู้คู่คุณธรรม . กรุงเทพฯ ฯ : ม.ป.พ.
- ฐานิสร์ ชครัตพงษ์ . (2515) . ความรู้เรื่องชาดก . กรุงเทพฯ ฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงพร สุทธิธรรม. (2534). การศึกษาความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทัศนะของผู้อื่นของเด็กปฐมวัยที่ผู้ปกครองจัดกิจกรรมนิทานเพื่อส่งเสริมการคลาไคลตนเองเป็นศูนย์กลาง. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- ทรัพย์ ประกอบสุข . (2525). *วรรณคดีชาดก*. กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาภาษาไทยและภาษา
ตะวันตก-ออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2548). เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง *การวิเคราะห์รายชื่อ
และสถิติวิเคราะห์ข้อมูล* ภาควิชาวัดผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ.
- ปัญญนันท์ภิกขุ. (2545). *พระธรรมนำชีวิต*. นนทบุรี : เอสอาร์ พรินติ้งจำกัด.
- เผด็จ ทัดตชีโว. (2531) . *นิทานชาดก* . กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์นิวไวดีก
- พจน์ ยังพลจันทร์. (2546). *จากแม่สอนไว้, รวบรวมคำสอนของแม่พุทธทาสภิกขุ แม่
ผู้สร้าง*. กรุงเทพฯ.
- พจน์ ยังพลจันทร์. (2546). *แม่สอนไว้' รวบรวมคำสอนของแม่พุทธทาสภิกขุ แม่ผู้สร้าง
คุณูปการ แก่วงการพระพุทธศาสนา : กรุงเทพฯ. บุคไทม์*.
- พจมาน เทียนมนัส. (2539). *ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์การเล่นนิทานประกอบการแสดงละครสร้างสรรค์*. ปริญญาโท
กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พรทิพย์ วินโกมินทร์. (2530) . *นิทานละครและหุ่นสำหรับเด็ก*. ปทุมธานี : วิทยาลัยครู
เพชรบุรีวิทยาลงกรณ์.
- พระธรรมโกศาจารย์. (2545). “จดหมายพ่อเดือนลูก”. เรียบเรียง 10 เมษายน 2510
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต.). (2542). *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน. ที่ระลึกแพทย์
หญิงอรุณี วานิชเจริญธรรม*. สหธรรมิก. กรุงเทพฯ ฯ : 120 – 124.
- (2545). *หลักแม่บทของการพัฒนาดน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก
จำกัด.
- พระราชวรมนี. (2527) . *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล*. กรุงเทพฯ ฯ : มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พัฒน์ เฟื่องผลา . (2530) . *การวิเคราะห์การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในนิบาตชาดก*.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- พัฒนา ชัชพงศ์. (2531) . “ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา
หน่วยที่ 2 ” ในชุดอบรมบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษาหน่วยที่ 2 . กรุงเทพฯ :
สำนักงานการศึกษาเอกชน.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2533) . เด็กก่อนวัยเรียนเรียนรู้อะไรอย่างไร. นนทบุรี : สถานสงเคราะห์
หญิงปากเกร็ด.
- มลิวลี บำรุงการ. (2531). การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรม 4 ประการตามพระบรม
ราโชวาทของรัชกาลที่ 9 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
(การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2531). ความเป็นครู. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546) . พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 .
กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ .
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2531) . พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- ลัดดา นิลมะณี. (2527). “ หน่วยที่ 7 สื่อการเล่าเรื่องและนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย, ” ใน
เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับปฐมวัยเล่ม 1 . กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ลัดดา เสนาวงษ์. (2532). ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ : พิธีกรรมการพิมพ์.
- วรรณ ศิริสุนทร. (2532). เอกสารคำสอนวิชา บร 620 การเล่านิทาน . กรุงเทพฯ : ภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณ ศิริสุนทร . (2539). การเล่านิทาน. เอกสารคำสอนวิชา บร 620. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มศว ปทุมวัน
- วารี นิยมธรรม . (2536) . ผลการใช้เทคนิคแม่แบบจากนิทานชาดกเพื่อพัฒนาพฤติกรรม
เชิง จริยธรรมในนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 . ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ)
. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร
- วุฒิ อ่อนสมกิจ . (2515) . นิทานคติจากชาดก . กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ.
- ศศินันท์ นิลจันทร์. (2547). ผลของการจัดกิจกรรมการเล่านิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเอง
ของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) .
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .

- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2526). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต
- สมจินตนา ภักดิ์ศรีวงศ์. (2538). *มารยาทในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ต้นอ้อแกรมมี.
- สมทรง ปุณณฤทธิ์. (2539). *มารยาทไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- สาโรช บัวศรี. (2544). *การศึกษา ปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตยและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ : สุริยวิธาน.
- สายสุนีย์ วิวรรณวงศ์. (2540). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการใช้นันทนาการ*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2545). *การวัดและประเมินแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภาวดี ไชยพิมล. (2532). *ความสามารถในการจำแนกพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังการเล่านิทาน โดยใช้หุ่นมือและการเล่าโดยแสดงบทบาทสมมติประกอบ*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุวรรณ วชิรปราการสกุล. (2533). *การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านกัลยาณมิตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อริชฐาน อนุศักดิ์พันธุ์. (2546). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับมารยาททางใจของนักเรียนไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนนานาชาติกับโรงเรียนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- อารี พันธุ์ณี. (2548) *สอนลูกถูกวิธีให้เป็นคนดีในอนาคต*. กรุงเทพฯ : ไชยโหม.
- Hasting , James . (1975) . *Eneychopedia of Religion and Ethies* .
New York : Charles Seribner ' s Son . n.d.
- Hinkle, Dennis E., Wiersma, William and Jurs, Stephen, G.(1998) *Applied Statistics for the Behavioral Sciences*. Houghton Mifflin Company. Boston

- Ketefian, Shake. (1981 , March – April). " Critcal Thinking , Education Preparation and Development of Moral Judgment, " *Nursing Research*. 1 (30) : 98 – 103.
- Titus, Harold Happer. (1936). *Ethics for today*. American Book Company.
- Walter, Morgan L. and others. (1996) . *The Holt Basic Dictionary of American English*. New York : Holt Rinchart and Winston Inc : U.S.A Copyright.
- Margaret B. Puckett & Janet K. Black. (1994). *Authentic Assessmènt of the Young Child : Celebrating Development and Learning*. New York.

ภาคผนวก

1. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ
2. คู่มือการใช้แผนการจัดกิจกรรมการเล่นิทานชาดก
3. แบบสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้าน
ฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี
4. หนังสือชุดนิทานชาดก

คู่มือแผนการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก

หลักการและเหตุผล

สำหรับคุณธรรมที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา ที่ควรนำมาเป็นหลักในการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือองค์คุณกัลยาณมิตร มี 7 ประการดังนี้ 1) ปีโย คือ น่ารัก ในฐานะเป็นที่วางใจแลสนิทสนม 2) ครุ คือ น่าเคารพ ในฐานะให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย 3) ภาวนีโย คือ น่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง 4) วตฺตา คือ รู้จักพูด คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนฺทโม คือ อุดหนุนด้วยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำซักถามต่างๆ อยู่เสมอ และสามารถรับฟังได้ด้วยใจความอดทนไม่เบื่อง 6) คมฺภีรญฺญุ กถ กตฺตา คือ กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้ และ 7) โน จฺฐาเน นิโยชเย คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต. 2540)

จากองค์คุณกัลยาณมิตรทั้ง 7 ประการนี้ นับเป็นหัวใจสำคัญของหลักการให้มนุษย์เรียนรู้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สำหรับการนำหลักคุณธรรมดังกล่าวมาปฏิบัติสู่จริยธรรม เป็นแนวทางให้เด็กปฐมวัยได้ฝึกเรียนรู้ปฏิบัติ มีความประพฤติทางกาย วาจา และใจในทางที่ดี โดยส่งเสริมให้พัฒนาเด็กให้เกิดพฤติกรรมดังนี้ รวมทั้งสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันได้ คุณธรรมที่เหมาะสมในการปลูกฝัง อบรม สั่งสอนให้กับเด็กปฐมวัยมีดังนี้ 1) พุคฺคี (วตฺตา – รู้จักพูด, หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยคำพูดไพเราะ บอกเพื่อนในทางที่ดี 2) พิงฺคี (โน จฺฐาเน นิโยชเย – ฟังดี, วจนฺทโม – อุดหนุนด้วยคำ) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยการเป็นผู้ฟัง แสดงความอดทน ไม่เบื่อง รู้จักการรอคอย 3) มารยาทดี (ปีโย – น่ารัก, ครุ – น่าเคารพ) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยท่าทางที่น่ารัก มีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปัน ไม่อวดแถมและก้าวร้าว 4) ขันฺตี (ภาวนีโย – น่ายกย่อง, คมฺภีรญฺญุ กถ กตฺตา) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้วยท่าทางที่เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายทุกชนิด มีความเข้าใจในงานที่ทำ ดังนั้นการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมอบให้กับเด็ก สำหรับการวิธีการพัฒนาคุณธรรมที่ได้ผลแก่เด็กปฐมวัยนั้น วิธีการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก นับเป็นวิธีที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกเพื่อพัฒนาความมีคุณธรรมใน 4 ด้าน คือ ฟังดี พุคฺคี มารยาทดี และขันตี โดยการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดกให้กับเด็ก ใช้หนังสือนิทานซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนามาจากนิทานชาดก ที่มีคติสอนใจ และได้สอดแทรกคุณธรรมใน 4 ด้าน คือ ฟังดี พุคฺคี มารยาทดี และขันตี ให้เข้ากับเนื้อหาในนิทาน นอกจากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการดัดแปลงเนื้อเรื่องนิทานให้มีความสั้น กระชับ เหมาะกับทำหนังสือนิทานสำหรับเด็ก รวมทั้ง

สอดคล้องคุณธรรมดังกล่าวข้างต้น ให้เข้ากับเนื้อหาในนิทานแต่ละเรื่องที่ต้องการพัฒนาคุณมีคุณธรรมสำหรับเด็ก ดังนั้นจึงเป็นแนวทางสำหรับครู ได้รับความสำคัญของการใช้หนังสือนิทานเป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัยอีกด้วย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในด้านการฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี ให้กับเด็กปฐมวัยเมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก

เนื้อหา

เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจเรื่องคุณธรรม ในด้านการฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดี ได้แก่ นิทานเรื่องกระรอกน้อยหัวดีอวดดี โคนันทวิสาธ การเคารพผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า และมดง่ามทำงาน

หลักการจัดกิจกรรม

1. การจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก จัดกิจกรรมในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ใช้ระยะเวลาการจัด 4 สัปดาห์ ๆ ละ 5 วัน วันละ ประมาณ 30-40 นาที
2. การดำเนินการจัดกิจกรรมดำเนินดังนี้

วันที่ 1 :

ครูเล่านิทานประกอบหนังสือภาพนิทานชาดก โดยดำเนินการกิจกรรมการ เล่านิทาน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นนำ (5 นาที) เป็นการนำเข้าสู่กิจกรรม ครูนำเด็กเข้าสู่เรื่องราว โดยการร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง การใช้คำทายและการใช้ปริศนาคำทาย

ขั้นสอน (20 นาที) เป็นขั้นที่ครูดำเนินการเล่านิทาน โดยครูจะเป็นผู้เล่านิทานประกอบหนังสือภาพนิทานชาดก ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง

ขั้นสรุป (5 นาที) เป็นขั้นที่เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อเรื่องของนิทานชาดก โดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กได้ข้อคิดซึ่งเป็นคติธรรมจากเรื่องราวในนิทานที่ครูเล่าจบลง

วันที่ 2 :

ครูเป็นผู้เล่านิทานและให้เด็กเป็นผู้เปิดหนังสือภาพนิทานชาดก โดยดำเนินกิจกรรมการเล่านิทาน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นนำ (5 นาที) เป็นการนำเข้าสู่กิจกรรม ครูนำเด็กเข้าสู่เรื่องราว โดยการร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง การใช้คำทาย และการใช้ปริศนาคำทาย

ขั้นสอน (20 นาที) เป็นขั้นที่ครูดำเนินการเล่านิทาน โดยขออาสาสมัครเด็ก 1 คน ออกมาเป็นผู้ช่วยครูเปิดหนังสือภาพนิทานชาดกทีละหน้า ประกอบการเล่านิทานชาดกของครู

ขั้นสรุป (5 นาที) เป็นขั้นที่เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทานชาดก โดยครูจะใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กได้ข้อคิดซึ่งเป็นคติธรรมจากเรื่องราวในนิทาน

วันที่ 3 :

ครูเป็นผู้เล่านิทานหนังสือภาพนิทานชาดกประกอบการเล่นบทบาทสมมติของเด็ก โดยดำเนินกิจกรรมการเล่านิทาน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นนำ (5 นาที) เป็นการนำเข้าสู่กิจกรรม ครูนำเด็กเข้าสู่เรื่องราว โดยการร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง การใช้คำทาย และการใช้ปริศนาคำทาย

ขั้นสอน (20 นาที) เป็นขั้นที่ครูดำเนินการเล่านิทาน โดยขออาสาสมัครเด็กออกมาเป็นตัวละคร ในนิทานชาดกแต่ละเรื่อง โดยทำข้อตกลงว่าเด็กคนไหนที่เป็นตัวละครตัวใด เมื่อครูเล่านิทานชาดกถึงตัวละครตัวนั้น เด็กคนที่รับบทเป็นตัวละครตัวนั้นจะต้องแสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องในนิทานที่ครูเล่าจนจบเรื่อง

ขั้นสรุป (5 นาที) เป็นขั้นที่เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับบทบาทของตัวละครแต่ละตัวในเนื้อเรื่องนิทานชาดก และกระตุ้นให้เด็กได้ข้อคิดซึ่งเป็นคติธรรมจากเรื่องราวในนิทาน

วันที่ 4 :

ครูเล่านิทานหนังสือภาพนิทานชาดก ประกอบการวาดภาพของเด็ก โดยครูดำเนินกิจกรรมการเล่านิทาน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นนำ (5 นาที) เป็นการนำเข้าสู่กิจกรรม ครูนำเด็กเข้าสู่เรื่องราว โดยการร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง การใช้คำทาย และการใช้ปริศนาคำทาย

ขั้นตอน (20 นาที) เป็นขั้นที่ครูดำเนินกิจกรรมการเล่านิทาน โดยครูทำข้อตกลง ร่วมกันกับเด็กในระหว่างที่ครูเล่านิทานชาดกประกอบหนังสือภาพ ให้เด็กวาดรูปลงบนกระดาษ โดย ภาพที่วาดให้เกี่ยวกับเรื่องราวในนิทานที่เด็กได้ฟัง และครูถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องและข้อคิดคติธรรมจากภาพที่เด็กวาดและจดบันทึกคำพูดของเด็ก

ขั้นสรุป (5 นาที) ครูขออาสาสมัครเด็กออกมาเล่าเรื่องราวจากภาพที่ตนเองวาด และ ให้เด็กพูดข้อคิดซึ่งเป็นคติธรรมจากเรื่องราวในนิทาน

วันที่ 5 :

เด็กเล่านิทานประกอบหนังสือภาพนิทานชาดก โดยครูดำเนินกิจกรรมการเล่านิทาน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นนำ (5 นาที) เป็นการนำเข้าสู่กิจกรรม ครูนำเด็กเข้าสู่เรื่องราว โดยการร้อง เพลง การท่องคำคล้องจอง การใช้คำทาย และการใช้ปริศนาคำทาย

ขั้นตอน (20 นาที) เป็นขั้นที่ครูขออาสาสมัครเด็กออกมาเล่านิทานประกอบหนังสือ ภาพนิทานชาดก ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง

ขั้นสรุป (5 นาที) เป็นขั้นที่เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทานชาดก โดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กได้ข้อคิดซึ่งเป็นคติธรรมจากเรื่องราวในนิทาน

บทบาทครู

1. การจัดกิจกรรมการเล่านิทานในแต่ละสัปดาห์ จะใช้นิทานหนึ่งเรื่องตลอดสัปดาห์ แต่กิจกรรมการเล่านิทานจะแตกต่างกันไปในแต่ละวัน ซึ่งนิทานแต่ละเรื่องจะเน้นคุณธรรมหลักที่ แตกต่างกันไป แต่ทุกครั้งที่จัดกิจกรรมควรสอดแทรกคุณธรรมอื่นๆ เข้าไปด้วย เพื่อให้เป็นการ ส่งเสริมความมีคุณธรรมให้กับเด็กทุกด้าน

2. กระตุ้นให้เด็กกลุ่มต่างๆ ได้เสนอความคิดเห็นร่วมกัน ด้วยวิธีการใช้คำถาม ปลายเปิดเพื่อให้เกิดความมีคุณธรรมด้านการฟังดี พุทธิ มารยาทดี และขยันดี

3. ครูควรมีเทคนิคการใช้หนังสือนิทาน อาทิ ขณะที่เล่าควรให้เด็กทุกคนได้เห็นภาพ และควรใช้คำถามให้เด็กตอบเพื่อตรวจสอบว่าเด็กมีความเข้าใจในเรื่องของนิทานหรือไม่และได้ ฟังนิคติธรรมจากนิทานหรือไม่

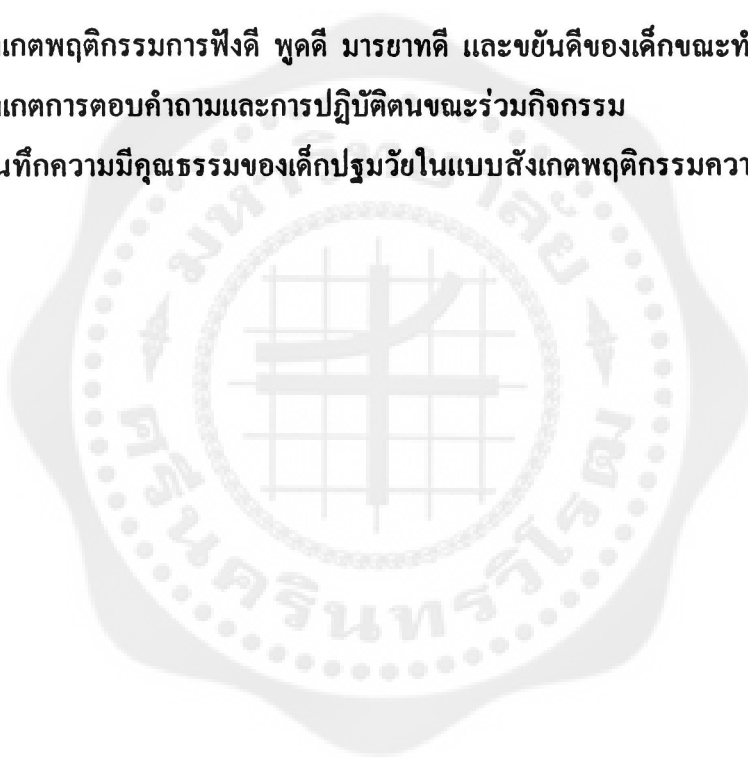
บทบาทเด็ก

1. ปฏิบัติตามข้อตกลง
2. เป็นผู้ฟัง - ผู้พูดที่ดี
3. ให้เด็กได้แสดงออกอย่างเหมาะสมด้วยการฟังดี พูดยดี มารยาทดี และขยันดี
4. นำคุณธรรมที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการฟังดี พูดยดี มารยาทดี และขยันดีของเด็กขณะทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถามและการปฏิบัติตนขณะร่วมกิจกรรม
3. บันทึกความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในแบบสังเกตพฤติกรรมความมีคุณธรรมของ

เด็กปฐมวัย

หน่วยที่ 1 กระรอกหัวดีอวดดี

สัปดาห์ที่ 1

1. จุดประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการฟัง ได้แก่ การเข้าใจความหมายของคำ การฟังนิทานแล้วจับใจความได้ และการปฏิบัติตามคำสั่งได้
2. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการพูด ได้แก่ การใช้คำพูดที่เหมาะสม การกล่าวคำขอบคุณ / ขอโทษ และการใช้คำสุภาพได้
3. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการมารยาท ได้แก่ การไหว้ตามโอกาสที่เหมาะสม การรู้จักรอคอย และการปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรมได้
4. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านความขยัน ได้แก่ การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างกระตือรือร้น การเก็บวัสดุทุกครั้งอย่างเป็นระเบียบ และการทำงานเสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. เนื้อหา

นิทานเรื่องกระรอกหัวดีอวดดี เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจให้เด็กปฏิบัติในการฟังดี ได้แก่ การเป็นผู้ฟังที่ดี การรับฟังผู้อื่นแล้วคิดพิจารณาไตร่ตรองเสียก่อน ถ้าเป็นผู้ฟังที่ดีแล้วจะเป็นประโยชน์กับตัวเอง แต่หากไม่รู้จักรับฟังผู้อื่นเลย ก็อาจเป็นโทษถึงตายได้ นอกจากนี้ยังสอดแทรกคุณธรรมด้านการพูดดี มารยาท และขยันดี ให้กับเด็กในการปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม

3. การดำเนินกิจกรรม

วันที่ 1 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง "ตาตุ หูฟัง"
2. เด็กทำท่าทางประกอบเพลงตามจินตนาการ

ขั้นตอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการฟังนิทาน คือ เมื่อครูเล่านิทานเด็กจะต้องไม่พูดหรือคุยเล่นในระหว่างที่ครูเล่า นอกจากคำถามแล้วค่อยตอบ เป็นการฝึกให้เด็กฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งได้

2. ครูเล่านิทานประกอบหนังสือนิทาน โดยครูจะเปิดที่ละหน้าแล้วดำเนินการเล่า ในบางช่วงของการเล่าครูจะมีคำถามย้อนถามกลับไป เพื่อทดสอบการฟังของเด็กว่าสามารถจับใจความหรือเรื่องราวของนิทาน และมีการสนทนาเกี่ยวกับความหมายของคำบางคำ

3. ครูเล่านิทานเรื่อง กระรอกน้อยหัวดี อวดดี ประกอบหนังสือนิทานจนจบเรื่อง

4. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 2 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

ครูทนายปริศนาคำถามกับเด็กว่า

ใครเอ่ย ที่เป็นพ่อของแม่ (ตา)

ใครเอ่ย ที่เป็นแม่ของแม่ (ยาย)

ใครเอ่ย ที่เป็นพ่อของพ่อ (ปู่)

ใครเอ่ย ที่เป็นแม่ของพ่อ (ย่า)

ขั้นตอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการเล่านิทานของครูประกอบการเล่นบทบาทสมมติของเด็ก ดังนี้ ขออาสาสมัครจำนวน 5 คน ออกมาแสดงบทบาทในตัวละครของนิทาน โดยแต่ละคนแสดงบทบาทตามเนื้อหาในนิทานที่ครูเล่าในแต่ละตอน

2. ครูดำเนินการเล่านิทานคติธรรมเรื่อง กระรอกน้อยหัวดี อวดดี เด็กๆ เล่นบทบาทสมมติตามเนื้อหาที่ครูเล่าจนจบเรื่อง

3. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 3 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

ครูจะนัดแนะกับเด็กๆ ว่า ครูทำท่าทางอย่างไร ให้เด็กทำตามไปเรื่อยๆ จนกว่าเด็กจะสงบ เช่น จับจมูก จับหู จับแขน เป็นต้น

ขั้นสอน

1. ขออาสาสมัครออกมาเล่านิทานคติธรรมประกอบหนังสือ โดยให้ดำเนินการเล่าตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง คนหัวดี อวดดี

2. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 4 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันท่องคำคล้องจอง “ปลอดภัยไว้ก่อน”
2. เด็กทำท่าทางประกอบคำคล้องจอง

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการฟังนิทานว่าจะมีเด็ก 1 คน ออกมาเป็นผู้ช่วยในการเล่านิทาน เพื่อช่วยครูถือหนังสือนิทานขณะครูเล่านิทาน โดยครูเล่าเด็กที่เป็นผู้ช่วยจะเปิดหนังสือที่ละหน้าไปจนครูเล่าจบ
2. ครูเล่านิทานประกอบหนังสือนิทาน โดยเด็กจะเปิดที่ละหน้าแล้วครูจะดำเนินการเล่าในบางช่วงของการเล่าครูจะมีคำถามย้อนถามกลับไป เพื่อทดสอบการฟังของเด็กว่าสามารถจับใจความหรือเรื่องราวของนิทาน และมีการสนทนาเกี่ยวกับความหมายของคำบางคำ
3. ครูเล่านิทานเรื่อง คนหัวดี อวดดี ประกอบหนังสือนิทานจนจบเรื่อง
4. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 5 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

การใช้ท่าทางอย่างสงบ ครูจะนัดแนะกับเด็กทุกคนให้มองสบตาครู เมื่อเห็นครูทำท่าใดแล้วให้เด็กทำตามครู โดยที่ครูมีสีหน้าสงบ

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการเล่านิทานคติธรรม โดยครูจะเป็นผู้เล่าประกอบหนังสือนิทานคติธรรม และให้เด็กๆ ที่ฟังนิทานวาดรูปประกอบการเล่านิทานคติธรรมของครู ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องนิทานคนหัวดี อวดดี

2. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอกอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

4. สื่อ

1. หนังสือนิทานคติธรรมเรื่อง กระรอกน้อยหัวดี อวดดี
2. เพลง “ตาตุ หูฟัง”
3. คำคล้องจอง “ปลอดภัยไว้ก่อน”
4. กระดาษ A4
5. สีเทียน สีไม้

5. บทบาทครู

ในขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป แม้ว่านิทานเรื่องนี้จะเน้นคุณธรรมในด้านการฟังดี ให้กับเด็ก แต่ในขณะจัดกิจกรรมทุกขั้น ครูควรเน้นคุณธรรมในด้านการพูดดี มารยาทดี และขยันดีไปพร้อมๆ กัน

6. การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดีของเด็กขณะทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถามและการปฏิบัติตนขณะร่วมกิจกรรม

นิทานเรื่อง กระรอกหัวดี อวดดี

กระรอกกับกระต่ายเป็นเพื่อนรักกัน กระต่ายจะคอยแนะนำดักเตี๋ยนในทางที่ดี แต่กระรอกเป็นสัตว์หัวดีไม่เป็นผู้ฟังที่ดีวันหนึ่งกระต่ายคิดจะสอนให้กระรอกเป็นผู้ฟังที่ดี รู้จักรับฟังผู้อื่น และปฏิบัติตนในคำสอนที่ผู้อื่นแนะนำให้ทำสิ่งดี ๆ กระต่ายจึงหาวิธีการที่จะสอนกระรอกให้เป็นผู้ฟังที่ดี ไม่หัวดี จึงบอกกระรอกว่า “วันนี้ข้าจะเข้าป่า เจ้าอย่าไปไหนนะ” แต่กระรอกบอกว่า “ข้าจะไป” กระต่ายจึงแกล้งบอกกระรอกว่า “อย่าเอากระบุงไปนะ” แต่กระรอกไม่ฟังกลับเอาของใส่กระบุงแบกไป พอเดินไปกระรอกก็เหนื่อย กระต่ายให้พัก ก็ไม่พัก กระรอกเดินไปเจอหลุมใหญ่ กระต่ายบอกให้ระวังก็ไม่ระวังกระรอกไม่เป็นผู้ฟังที่ดีเลย แล้วกระรอกก็เดินตกหลุม กระต่ายพยายามจะช่วยกระรอกขึ้นมาจากหลุม ก็ช่วยยากเพราะกระรอกตัวใหญ่ พอถึงปากหลุมกระรอกก็สิ้นใจ กระต่ายเสียใจมากจึงรำพึงว่า “การไม่เป็นผู้ฟังที่ดี หัวดี อวดดี ไม่คิดไตร่ตรอง จะเกิดผลร้ายกับตัวเอง”

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ควรเป็นผู้ฟังที่ดี และควรฟังผู้อื่นแล้วคิดพิจารณาจะเป็นประโยชน์กับตนเอง แต่หากไม่รู้จักรับฟังผู้อื่นเลย ก็อาจเป็นโทษถึงตายได้

ที่มา : ดัดแปลงจากหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษา. นิทานคติธรรม. กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : ๒๕๓๓

เพลง ตาตุ หูฟัง

เรามีตาไว้ดู
คุณครูท่านสอนท่านสั่ง

(ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

เรามีหูไว้ฟัง
เราตั้งใจฟัง เราตั้งใจดู

คำคล้องจอง “ปลอดภัยไว้ก่อน”

ปลอดภัยไว้ก่อน
อุบัติเหตุเกิดขึ้นได้
เล่นของแหลมคม
ตกบันไดวิ่งพลาด

(อุษณีย์ จันทรวัดอักษร)

ครูสอนจำไว้
ถ้าเราประมาท
หกล้มมีดบาด
หนูจงระวัง

หน่วยที่ 2 โคนันทวิสาด

สัปดาห์ที่ 2

1. จุดประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการพูด ได้แก่ การใช้คำพูดที่เหมาะสม การกล่าวคำขอบคุณ / ขอโทษ และการใช้คำสุภาพได้
2. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการฟัง ได้แก่ การเข้าใจความหมายของคำ การฟังนิทานแล้วจับใจความได้ และการปฏิบัติตามคำสั่งได้
3. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการมารยาท ได้แก่ การไหว้ตามโอกาสที่เหมาะสม การรู้จักรอคอย และการปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรมได้
4. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านความขยัน ได้แก่ การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างกระตือรือร้น การเก็บวัสดุทุกครั้งอย่างเป็นระเบียบ และการทำงานเสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. เนื้อหา

นิทานเรื่องโคนันทวิสาด เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจให้เด็กปฏิบัติในด้านการพูดได้ ได้แก่ การใช้คำพูดที่เหมาะสม การกล่าวคำขอบคุณ / ขอโทษ และการใช้คำสุภาพได้ ไม่ควรพูดคำหยาบ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ดี และบุคคลทั่วไปที่ได้ฟังก็ไม่ชอบ แต่การพูดดีย่อมเป็นที่รักแก่บุคคลทั่วไป นอกจากนี้ยังสอดแทรกคุณธรรมด้านการฟังดี มารยาท และขยันดี ให้กับเด็กในการปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม

วันที่ 1 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “สวัสดี”
2. เด็กทำท่าทางประกอบเพลงตามจินตนาการ

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการฟังนิทาน คือ เมื่อครูเล่านิทานเด็กจะต้องไม่พูดหรือคุยเล่นในระหว่างที่ครูเล่า นอกจากครูถามแล้วค่อยตอบ เป็นการฝึกให้เด็กฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งได้

2. ครูเล่านิทานประกอบหนังสือนิทาน โดยครูจะเปิดที่ละหน้าแล้วดำเนินการเล่า ในบางช่วงของการเล่าครูจะมีคำถามย้อนถามกลับไป เพื่อทดสอบการฟังของเด็กว่าสามารถจับใจความหรือเรื่องราวของนิทาน และมีการสนทนาเกี่ยวกับความหมายของคำบางคำ เช่นคำว่า “ปฏิภ” เป็นต้น

3. ครูเล่านิทานเรื่อง โคนันทวิสาธ ประกอบหนังสือนิทานจนจบเรื่อง

4. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

1. เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 2 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันท่องคำคล้องจอง “ว้าวควายไถนา”
2. เด็กทำท่าทางประกอบคำคล้องจอง

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการฟังนิทานว่าจะมีเด็ก 1 คน ออกมาเป็นผู้ช่วยในการเล่านิทาน เพื่อช่วยครูถือหนังสือนิทานขณะครูเล่านิทาน โดยครูเล่าเด็กที่เป็นผู้ช่วยจะเปิดหนังสือที่ละหน้าไปจนครูเล่าจบ

2. ครูเล่านิทานประกอบหนังสือนิทาน โดยเด็กจะเปิดที่ละหน้าแล้วครูจะดำเนินการเล่า ในบางช่วงของการเล่าครูจะมีคำถามย้อนถามกลับไป เพื่อทดสอบการฟังของเด็กว่าสามารถจับใจความหรือเรื่องราวของนิทาน และมีการสนทนาเกี่ยวกับความหมายของคำบางคำ เช่นคำว่า “อุจจาระ” และ “ปัสสาวะ” เป็นต้น

3. ครูเล่านิทานเรื่อง โคนันทวิสาธ ประกอบหนังสือนิทานจนจบเรื่อง

4. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

1. เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 3 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

ครูทบทวนปริศนาคำทายว่า "ตัวอะไรเอ๋ย มีสีขา ให้นม กินหญ้าเป็นอาหาร" (วัว)

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการเล่านิทานของครูประกอบการเล่นบทบาทสมมติของเด็ก ดังนี้ ขออาสาสมัครจำนวน 5 คน ออกมาแสดงบทบาทในตัวละครของนิทาน โดยแต่ละคนแสดงบทบาทตามเนื้อหาในนิทานที่ครูเล่าในแต่ละตอน

2. ครูดำเนินการเล่านิทานคติธรรม เรื่อง โคนันทวิสาธ เด็กๆ เล่นบทบาทสมมติตามเนื้อหานิทานที่ครูเล่าจนจบเรื่อง

3. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

1. เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 4 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

นั่งสมาธิประกอบเพลง "ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก"

ขั้นสอน

1. ขอบาสาสมักรออกมาเล่นนิทานคติธรรมประกอบหนังสือ โดยให้ดำเนินการเล่าตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

2. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

1. เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 5 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

ครูบอกให้เด็กตบมือตามคำสั่ง เช่น ตบมือ 1 ครั้ง ตบมือ 2 ครั้ง เป็นต้น

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการเล่นนิทานคติธรรม โดยครูจะเป็นผู้เล่าประกอบหนังสือนิทานคติธรรม และให้เด็กๆ ที่ฟังนิทานวาดรูปประกอบการเล่นนิทานคติธรรมของครู ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องนิทาน โคนันทวิสาธ

2. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

1. เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

4. สื่อ

1. หนังสือนิทานชาดก เรื่อง โคนันทวิสาล
2. เพลง “สวัสดี”
3. คำคล้องจอง “วัวควายไถนา”
4. เพลง “ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก”

5. บทบาทครู

ในขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป แม้ว่านิทานเรื่องนี้จะเน้นคุณธรรมในด้านการพูดดี ให้กับเด็ก แต่ในขณะจัดกิจกรรมทุกขั้น ครูควรเน้นคุณธรรมในด้านการฟังดี มารยาทดี และขยัน ดีไปพร้อม ๆ กัน

6. การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการฟังดี พูดดี มารยาทดี และขยันดีของเด็กขณะทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถามและการปฏิบัติตนขณะร่วมกิจกรรม

นันทวิสาธชาดก ตอน โคนันทวิสาล

กาลครั้งหนึ่ง มีพระโพธิสัตว์เกิดเป็นโคนามว่า “โคนันทวิสาล” โคนันทวิสาล เป็นโคที่มีพลังกำลังมากโคอาศัยอยู่กับพราหมณ์ พราหมณ์รักและเลี้ยงโคเหมือนลูกชาย วันหนึ่ง โคนันทวิสาลคิดตอบแทนบุญคุณพราหมณ์ จึงให้พราหมณ์ไปทำพำนกับโคของเศรษฐี โดยการลากเกวียนหนึ่งร้อยเล่มที่ผูกติดกันให้เคลื่อนไหวได้ ในวันเดินพำน พราหมณ์ขึ้นไปนั่งบนโคนันทวิสาลแล้วพูดว่า “โคโงง โคโง่ จงลากเกวียนไป” โคนันทวิสาลได้ยินคำพูดที่ไม่ไพเราะก็คิดน้อยใจ จึงยืนเฉยไม่เคลื่อนไหว ทำให้พราหมณ์แพ้นั้น พราหมณ์เสียใจมากที่แพ้นั้น โคนันทวิสาลจึงเข้ามาพูดปลอบแล้วพูดว่า “พ่อ ฉันอยู่เรือนท่านไม่เคยทำอะไรเสียหาย เหตุใดท่านจึงมาว่าฉันโงง ฉันโง่” แล้วโคนันทวิสาลก็ให้พราหมณ์ไปทำพำนใหม่ โดยขอให้พราหมณ์พูดดี ๆ อย่าพูดว่าโคโงง โคโง่ พราหมณ์พูดขอโทษโคนันทวิสาล และบอกว่าต่อไปจะพูดแต่ถ้อยคำที่สุภาพ

เมื่อถึงวันเดินพำน พราหมณ์พูดคำที่สุภาพกับโคนันทวิสาลว่า “โคผู้เจริญ จงลากเกวียนทั้งร้อยเล่มนี้ไปเถิด” เมื่อโคนันทวิสาลได้ยินคำพูดที่ดี สุภาพ เสียงไพเราะก็มีกำลังใจ ทำให้ลากเกวียนที่หนักได้อย่างสบาย ในที่สุดพราหมณ์เป็นฝ่ายชนะพำนพระพุทธรเจ้าตรัสว่า “คำหยาบไม่เป็นที่ชอบของใครๆ” “ควรพูดแต่คำที่น่าพอใจเท่านั้น”

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ควรใช้คำพูดที่เหมาะสม ใช้คำพูดที่สุภาพ รู้จักกล่าวคำขอบคุณ - ขอโทษ ไม่พูดคำหยาบ การพูดดีย่อมเป็นที่รักแก่บุคคลทั่วไป

ที่มา : คัดแปลงจากหนังสือนิทานชาดก เล่ม 1 ของ จันทนีย์ พงษ์ประยูร. กรุงเทพฯ :

ซีเอ็ดเอ็ดเคชั่น. 2533

เพลง สวัสดิ์

(ไม่ทราบนามผู้แต่ง)

สวัสดิ์ คุณครูที่รัก
ขามเข้าเรามาโรงเรียน (เช้า)

หนูจะตั้งใจอ่านเขียน
หนูจะพากเพียรขยันเรียนเออ

คำคล้องจอง “วัวควายไถนา”

วัวควายไถนา
มาเลี้ยงคนเรา
วัวเทียมเกวียนหนัก
ขามเมื่อใช้งาน

หว่านกล้าปลูกข้าว
ให้อยู่ยืนนาน
ควรรักสงสาร
ได้โปรดกรุณา

เพลง ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก

(เสถียรธรรมสถาน)

ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก
ภูเขาใหญ่กว้าง
คั่นอากาศ

คั่นดอกไม้บาน
คั่นสายน้ำล้นเขื่อน
อันบางเบา

หน่วยที่ 3 การเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า

สัปดาห์ที่ 3

1. จุดประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านมารยาท ได้แก่ การไหว้ตามโอกาสที่เหมาะสม การรู้จักถนอม และการปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรมได้
2. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการฟัง ได้แก่ การเข้าใจความหมายของคำ การฟังนิทานแล้วจับใจความได้ และการปฏิบัติตามคำสั่งได้
3. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการพูด ได้แก่ การใช้คำพูดที่เหมาะสม การกล่าวคำขอบคุณ / ขอโทษ และการใช้คำสุภาพได้
4. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านความขยัน ได้แก่ การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างกระตือรือร้น การเก็บวัสดุทุกครั้งอย่างเป็นระเบียบ และการทำงานเสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด

2. เนื้อหา

นิทานเรื่องการเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจให้เด็กปฏิบัติในด้านการมีมารยาทได้ ได้แก่ การไหว้ตามโอกาสที่เหมาะสม การรู้จักถนอม การปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรมได้ และการมีมารยาทดีก่อให้เกิดความเป็นมิตรกัน นอกจากนี้ยังสอดแทรกคุณธรรมด้านการฟังดี พูดดี และขยันดี ให้กับเด็กในการปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม

วันที่ 1 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

ครูทนายปริศนาคำทายว่า “ตัวอะไรเอ่ย ร้องเจี๊ยกๆ อาศัยอยู่บนต้นไม้ อาหารของมันคือกล้วย” (ลิง)

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการเล่านิทานของครูประกอบการเล่นบทบาทสมมติของเด็ก ดังนี้ ขออาสาสมัครจำนวน 5 คน ออกมาแสดงบทบาทในตัวละครของนิทาน โดยแต่ละคนแสดงบทบาทตามเนื้อหาในนิทานที่ครูเล่าในแต่ละตอน

2. ครูดำเนินการเล่านิทานคติธรรม เรื่อง การเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า เด็กๆ เล่นบทบาทสมมติตามเนื้อหาในนิทานที่ครูเล่าจนจบเรื่อง

3. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกมาก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 2 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันท่องคำคล้องจอง “เพื่อนจ๊ะ เพื่อนจ๋า”
2. เด็กทำท่าทางประกอบคำคล้องจอง

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการฟังนิทานว่าจะมีเด็ก 1 คน ออกมาเป็นผู้ช่วยในการเล่านิทาน เพื่อช่วยครูถือหนังสือนิทานขณะครูเล่านิทาน โดยครูเล่าเด็กที่เป็นผู้ช่วยจะเปิดหนังสือที่ละหน้าไปจนครูเล่าจบ

2. ครูเล่านิทานประกอบหนังสือนิทาน โดยเด็กจะเปิดที่ละหน้าแล้วครูจะดำเนินการเล่าในบางช่วงของการเล่าครูจะมีคำถามย้อนถามกลับไป เพื่อทดสอบการฟังของเด็กว่าสามารถจับใจความหรือเรื่องราวของนิทาน และมีการสนทนาเกี่ยวกับความหมายของคำบางคำ

3. ครูเล่านิทานเรื่อง การเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า ประกอบหนังสือนิทานจนจบเรื่อง

4. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 3 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

การใช้ท่าทางอย่างสงบ ครูจะนัดแนะกับเด็กทุกคนให้มองสบตาครู เมื่อเห็นครูทำท่าใดแล้วให้เด็กๆ ทำตามครู โดยที่ครูมีสีหน้าสงบ

ขั้นสอน

1. ขอบอสาสมัครออกมาเล่านิทานคติธรรมประกอบหนังสือ โดยให้ดำเนินการเล่าตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง การเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า
2. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 4 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง "ลูกใครหนอ"
2. เด็กทำท่าทางประกอบเพลงตามจินตนาการ

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการฟังนิทาน คือ เมื่อครูเล่านิทานเด็กจะต้องไม่พูดหรือคุยเล่นในระหว่างที่ครูเล่า นอกจากคำถามแล้วค่อยตอบ เป็นการฝึกให้เด็กฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งได้

2. ครูเล่านิทานประกอบหนังสือนิทาน โดยครูจะเปิดทีละหน้าแล้วดำเนินการเล่า ในบางช่วงของการเล่าครูจะมีคำถามย้อนถามกลับไป เพื่อทดสอบการฟังของเด็กว่าสามารถจับใจความหรือเรื่องราวของนิทาน และมีการสนทนาเกี่ยวกับความหมายของคำบางคำ

3. ครูเล่านิทานเรื่อง การเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า ประกอบหนังสือนิทานจนจบเรื่อง

4. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่นตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 5 ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

เด็กๆ แสดงท่าทางประกอบคำที่ครูบอก เช่น ตบมือ 1 ครั้ง ตบมือ 2 ครั้ง ตบมือ 3 ครั้ง ครูจะทำซ้ำไปเรื่อยๆ จนกว่าเด็กจะสงบลง

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการเล่นนิทานคติธรรม โดยครูจะเป็นผู้เล่าประกอบหนังสือนิทานคติธรรม และให้เด็กๆ ที่ฟังนิทานวาดรูปประกอบการเล่นนิทานคติธรรมของครู ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องนิทานการเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า

2. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

4. สื่อ

1. หนังสือนิทานชาดกเรื่อง การเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า
2. ปริศนาคำทาย
3. คำคล้องจอง “เพื่อนจ๊ะ เพื่อนจ๋า”
4. เพลง “ลูกใครหนอ”

5. บทบาทครู

ในขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป แม้ว่านิทานเรื่องนี้จะเน้นคุณธรรมในด้านการมีมารยาทดีให้กับเด็ก แต่ในขณะจัดกิจกรรมทุกขั้น ครูควรเน้นคุณธรรมในด้านการฟังดี พุทธิ และขยันดีไปพร้อมๆ กัน

6. การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการฟังดี พุทธิ มารยาทดี และขยันดีของเด็กขณะทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถามและการปฏิบัติตนขณะร่วมกิจกรรม

นิทานเรื่อง การเคารพนับถือผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า

มีสัตว์ 3 ตัว เป็นเพื่อนรักกันคือ นกกระทา ลิง และช้าง ทั้งสามอาศัยอยู่ด้วยกัน ที่ต้นไทรใหญ่ในป่าแห่งหนึ่ง วันหนึ่ง นกกระทา ลิง และช้าง ได้คุยกันเล่น ๆ ว่า “ใครแก่กว่าใคร” จะได้ให้ความเคารพนับถือกันตามอาวุโส ซึ่งถือเป็นมารยาทที่ดีที่ควรปฏิบัติ ช้างพูดขึ้นว่า “ตอนเล็กๆ ข้าเห็นต้นไทรสูงแก่ท้องข้า” ลิง รอให้ช้างพูดจบ แล้วลิงก็พูดขึ้นมาว่า “ตอนฉันยังเล็ก ฉันเคยโน้มยอดไทรมากัดเล่น” เมื่อลิงพูดจบแล้ว นกกระทาก็พูดขึ้นว่า “ตอนข้าเล็ก ๆ ข้าเคยกินลูกไทรสุกๆ แล้วก็มาถ่ายไว้ที่นี่ เมล็ดของมันที่ฉันถ่ายออกมา ก็ออกมาเติบโตเป็นต้นไทรต้นนี้แหละ” ลิงเลยพูดขึ้นว่า ลิงพูดว่า “ถ้าอย่างนั้น นกกระทาก็แก่ที่สุด รองลงมาก็เป็นลิง และช้างเป็นน้องสุดท้อง” เมื่อสัตว์ทั้งสามทราบว่าใครมีวัยวุฒิหรือเป็นผู้ใหญ่มากที่สุด ก็ให้แสดงมารยาทที่ดีต่อกัน ดังนี้ ให้ความเคารพกันตามลำดับ น้อยไหวผู้ใหญ่ ปฏิบัติต่อผู้ใหญ่อย่างเหมาะสม และผู้ใหญ่ก็ควรปฏิบัติต่อผู้น้อยอย่างเหมาะสม สัตว์ทั้งสามมีมารยาทที่ดีต่อกัน แล้วก็อยู่ด้วยกัน อย่างมีความสุข

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ผู้น้อยควรรู้จักมารยาทที่ควรปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ และการมีมารยาทดีก่อให้เกิดความเป็นมิตรกัน

ที่มา : คัดแปลงจากหนังสือชุดยอดนิทานชาดก เรื่องละบาท ของเอกรัตน์ อุดมพร.

กรุงเทพ : พัฒนาศึกษา. 2547.

คำคล้องจอง “เพื่อนจ๊ะ เพื่อนจ๋า”

เพื่อนจ๊ะ เพื่อนจ๋า
มืออะไรแบ่งปัน

มาเล่นด้วยกัน
เล่นกันดีดี

เพลง ลูกใครหนอ

(ไม่ทราบนามผู้แต่ง)

ลูกใครหนอ หนูช่างน่ารัก
ลูกใครหนอ สวยหล่อเข้าที

ลูกใครหนอ หนูช่างแสนดี
หนูคนนี้ ลูกใครกันเอ๋ย

หน่วยที่ 4 มดงำทำงาน

สัปดาห์ที่ 4

1. จุดประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านความขยัน ได้แก่ การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างกระตือรือร้น การเก็บวัสดุทุกครั้งอย่างเป็นระเบียบ และการทำงานเสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด
2. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการฟัง ได้แก่ การเข้าใจความหมายของคำ การฟังนิทานแล้วจับใจความได้ และการปฏิบัติตามคำสั่งได้
3. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านการพูด ได้แก่ การใช้คำพูดที่เหมาะสม การกล่าวคำขอบคุณ / ขอโทษ และการใช้คำสุภาพได้
4. เพื่อส่งเสริมความมีคุณธรรมด้านมารยาท ได้แก่ การไหว้ตามโอกาสที่เหมาะสม การรู้จักรอคอย และการปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรมได้

2. เนื้อหา

นิทานเรื่องมดงำทำงาน เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจให้เด็กปฏิบัติในด้านการมีความขยันดี ความขยันเป็นสิ่งที่ดี มดเป็นสัตว์ที่ขยัน มันทำงานอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย เวลาทำงานก็ไม่เคยเกียจเกีย่งกันให้วุ่นวาย พยายามขนอาหารไว้กินยามหน้าแล้ง แล้วยังได้เตือนตักแตนให้ขยันขนอาหารเก็บไว้กินยามหน้าแล้งหรือยามจำเป็น สำหรับเด็กควรมีความขยันอยู่ในตัว ได้แก่ การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างกระตือรือร้น การเก็บวัสดุทุกครั้งอย่างเป็นระเบียบ และการทำงานเสร็จตรงตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังสอดแทรกคุณธรรมด้านการฟังดี พูดดี และมารยาทดี ให้กับเด็กในการปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม

วันที่ 1. ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “อย่าทิ้ง”
2. เด็กทำท่าทางประกอบเพลงตามจินตนาการ

ขั้นตอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการฟังนิทาน คือ เมื่อครูเล่านิทานเด็กจะต้องไม่พูดหรือคุยเล่นในระหว่างที่ครูเล่า นอกจากครูถามแล้วค่อยตอบ เป็นการฝึกให้เด็กฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งได้

2. ครูเล่านิทานประกอบหนังสือนิทาน โดยครูจะเปิดที่ละหน้าแล้วดำเนินการเล่า ในบางช่วงของการเล่าครูจะมีคำถามย้อนถามกลับไป เพื่อทดสอบการฟังของเด็กว่าสามารถจับใจความหรือเรื่องราวของนิทาน และมีการสนทนาเกี่ยวกับความหมายของคำบางคำ

3. ครูเล่านิทานเรื่อง มดง่ามทำงาน ประกอบหนังสือนิทานจนจบเรื่อง

4. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ- อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 2. ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

1. เด็กและครูร่วมกันท่องคำคล้องจอง "ก่อนทำสิ่งใด"
2. เด็กทำท่าทางประกอบคำคล้องจอง

ขั้นตอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการฟังนิทานว่าจะมีเด็ก 1 คน ออกมาเป็นผู้ช่วยในการเล่านิทาน เพื่อช่วยครูถือหนังสือนิทานขณะครูเล่านิทาน โดยครูเล่าเด็กที่เป็นผู้ช่วยจะเปิดหนังสือที่ละหน้าไปจนครูเล่าจบ

2. ครูเล่านิทานประกอบหนังสือนิทาน โดยเด็กจะเปิดที่ละหน้าแล้วครูจะดำเนินการเล่า ในบางช่วงของการเล่าครูจะมีคำถามย้อนถามกลับไป เพื่อทดสอบการฟังของเด็กว่าสามารถจับใจความหรือเรื่องราวของนิทาน และมีการสนทนาเกี่ยวกับความหมายของคำบางคำ

3. ครูเล่านิทานเรื่อง มดง่ามทำงาน ประกอบหนังสือนิทานจนจบเรื่อง

4. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ- อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 3. ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

เด็กแสดงท่าทางประกอบคำที่ครูบอก เช่น ยืนขึ้น นั่งลง เป็นต้น

ขั้นสอน

1. ขอบฟ้าสามัคคีออกมาเล่านิทานคติธรรมประกอบหนังสือ โดยให้ดำเนินการเล่าตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องมดง่ามทำงาน

2. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ- อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 4. ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

ครูทาบปริศนาคำทายว่า "ตัวอะไรเอ๋ย มีหกขา มีทั้งสีดำ สีแดง กัดเจ็บๆ คันๆ ชอบของหวาน อยู่ทั้งพื้นและบนต้นไม้" (มค)

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการเล่นเกมของครูประกอบการเล่นเกมบทบาทสมมติของเด็ก ดังนี้ ขอบอาสาสมัครจำนวน 5 คน ออกมาแสดงบทบาทในตัวละครของนิทาน โดยแต่ละคนแสดงบทบาทตามเนื้อหาในนิทานที่ครูเล่าในแต่ละตอน
2. ครูดำเนินการเล่นเกมคดิธรรม เรื่องมดงำทำงาน เด็กๆ เล่นบทบาทสมมติตามเนื้อหานิทานที่ครูเล่าจนจบเรื่อง
3. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

วันที่ 5. ดำเนินการเป็นขั้นดังนี้

ขั้นนำ

การใช้ท่าทางอย่างสงบ ครูจะนัดแนะกับเด็กทุกคนให้มองสบตาครู เมื่อเห็นครูทำท่าใดแล้วให้เด็กๆ ทำตามครู โดยที่ครูมีสีหน้าที่สงบ

ขั้นสอน

1. เด็กและครูร่วมกันทำข้อตกลงในการเล่นเกมคดิธรรม โดยครูจะเป็นผู้เล่าประกอบหนังสือนิทานคดิธรรม และให้เด็กๆ ที่ฟังนิทานวาดรูปประกอบการเล่นเกมคดิธรรมของครู ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องนิทานมดงำทำงาน

2. เด็กๆ เลือกเข้าเล่นตามมุมเสรี โดยปฏิบัติตามข้อตกลงในการเข้าไปเล่นตามมุมต่างๆ ที่จะต้องมีการระบายสี หรือวงกลมสัญลักษณ์ของตนเองในมุมที่เข้าไป และถ้ามุมหนึ่งมุมใดเต็ม ก็ควรจะรอคอยให้คนที่เล่นอยู่ในมุมนั้นออกก่อนแล้วจึงเข้าเล่น ทุกครั้งที่เล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยก่อนครูให้สัญญาณหมดเวลา 2 ครั้ง โดยการเป่านกหวีดยาวๆ 2 ครั้ง ในการเป่านกหวีดครั้งแรกของครูจะเป็นการเป่าเตือนว่าใกล้หมดเวลา ให้เด็กๆ เตรียมเก็บของเล่น ตลอดเวลาครูสังเกตความกระตือรือร้นในการเล่นของเด็กทุกครั้ง

ขั้นสรุป

เด็กและครูช่วยกันสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทาน

4. สื่อ

1. หนังสือนิทานชาดกเรื่อง มดงำมทำงาน
2. เพลง "อย่าทิ้ง"
3. คำคล้องจอง "ก่อนทำสิ่งใด"

5. บทบาทครู

ในขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป แม่วานิทานเรื่องนี้จะเน้นคุณธรรมในด้านการมีความขยันดีให้กับเด็ก แต่ในขณะจัดกิจกรรมทุกขั้น ครูควรเน้นคุณธรรมในด้านการฟังดี พุทธิ และมารยาทดีไปพร้อม ๆ กัน

6. การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการฟังดี พุทธิ มารยาทดี และขยันดีของเด็กขณะทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถามและการปฏิบัติตนขณะร่วมกิจกรรม

นิทานเรื่อง มดง่ามทำงาน

มีมดง่ามกลุ่มหนึ่งกำลังช่วยกันขนเมล็ดข้าว อย่างขยันขันแข็ง โดยไม่เกียจกัน เพื่อให้การขนเมล็ดข้าวเสร็จตรงตามเวลาก่อนที่ฝนจะตกลงมาทุกตัวแบ่งหน้าที่ทำงานกันอย่าง กระจัดหรือวัน และเก็บเมล็ดข้าวอย่างเป็นระเบียบในรังอันกว้างใหญ่มดง่ามขยันขันแข็งทำงานทุก วัน คอยเก็บเมล็ดข้าวที่ชาวนาทำร่วงไว้ เอาไว้กินในหน้าแล้งอย่างไม่เหน็ดเหนื่อยมดง่ามตั้งใจ ทำงานเช่นนี้ทุกๆ วัน โดยไม่เกียจคร้าน และประสบความสำเร็จมีเมล็ดข้าวเอาไว้กินในหน้าแล้ง อย่างเพียงพอมีตักแตนตัวหนึ่ง ไม่ยอมทำงาน มดง่ามตักแตนตักแตนให้ทำงานเก็บอาหารไว้กิน ในหน้าแล้ง แต่ตักแตนก็ไม่เชื่อเอาแต่นอนสบายต่อมาเมื่อถึงหน้าแล้งตักแตนก็ไม่มีอาหารกินจึง นึกถึงคำเตือนของมดง่ามว่าให้ “ขยันทำงาน” เมื่อตักแตนหิวจึงไปขออาหารจากมดง่ามตั้งแต่นั้น มา ตักแตนก็ขยันหมั่นเพียรหาอาหารเอาไว้กิน ไม่ขี้เกียจอีกต่อไป

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า เมื่อจะทำงานอะไรก็ต้องตั้งใจทำ มีความขยันหมั่นเพียร จึง ประสบความสำเร็จ

ที่มา : คัดแปลงจากเรื่องมดง่ามทำงานของเสรีออินทนิล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ต้นอ้อ. 2543.

เพลง อย่างทิ้ง

(เตือนใจ ศรีมารุต)

อย่างทิ้ง อย่างทิ้ง อย่างทิ้ง
ถ้าเราเห็นมันรก

ทิ้งแล้วจะสกปรก
ต้องเก็บ ต้องเก็บ ต้องเก็บ

คำคล้องจอง “ก่อนทำสิ่งใด”

(พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ)

ก่อนทำสิ่งใดใจต้องคิด
ถ้าหากเห็นว่าไม่ดี มีโทษภัย

ถูกหรือผิดทำอย่างนี้ดีหรือไม่
จงหาทางทำให้ใหม่ ทำให้ดี

คู่มือดำเนินการใช้แบบสังเกตความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

1. คำชี้แจง

แบบสังเกตความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

1. ด้านการฟังดี	จำนวน 3 ข้อ
2. ด้านการพูดดี	จำนวน 3 ข้อ
3. ด้านการมีมารยาทดี	จำนวน 3 ข้อ
4. ด้านความขยันดี	จำนวน 3 ข้อ
รวมทั้งหมด	จำนวน 12 ข้อ

2. ข้อปฏิบัติ

- เขียนชื่อผู้สังเกต ชื่อนักเรียน วัน เดือน ปี ที่สังเกต
- ผู้สังเกต จำนวน 2 คน
- การสังเกตให้ผู้สังเกตทั้ง 2 คน ทำการสังเกตพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกัน ในช่วงการจัดกิจกรรมการเล่นนานาชาติ

5. การบันทึกการสังเกต

เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความมีคุณธรรมตรงกับรายการข้อใด และระดับคะแนนตรงกับข้อใดให้ทำเครื่องหมาย / ลงในแบบสังเกต

4. การให้คะแนน

มาก หมายถึง เด็กแสดงพฤติกรรมความมีคุณธรรมในรายการนั้นด้วยตนเอง ซึ่งระดับคะแนนเท่ากับ 2

ปานกลาง หมายถึง เด็กแสดงพฤติกรรมความมีคุณธรรมในรายการนั้นด้วยการที่เพื่อนหรือครูบอก ซึ่งระดับคะแนนเท่ากับ 1

น้อย หมายถึง เด็กไม่แสดงพฤติกรรม ซึ่งระดับคะแนนเท่ากับ 0

แบบสังเกตความมีคุณธรรม
ด้านการฟังดี พุทธิ มารยาทดี และขยันดีของเด็กปฐมวัย

ชื่อผู้สังเกต.....นามสกุล.....เป็นผู้สังเกตที่.....
 ชื่อนักเรียนที่สังเกต.....นามสกุล.....ระดับชั้น.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ความมีคุณธรรมของเด็กปฐมวัย	ระดับคะแนน			หมายเหตุ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. ด้านการฟัง				
1.1 เข้าใจความหมายของคำ				
1.2 ฟังนิทานแล้วจับใจความได้				
1.3 การปฏิบัติตามคำสั่ง				
2. ด้านการพูด				
2.1 คำพูดที่เหมาะสม				
2.2 กล่าวคำขอบคุณ – ขอโทษ				
2.3 ใช้คำสุภาพ				
3. ด้านมารยาท				
3.1 การไหว้ตามโอกาสที่เหมาะสม				
3.2 การรู้จักรอคอย				
3.3 การปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรม – ไม่พูดหรือเล่นขณะทำกิจกรรม				
4. ด้านความขยัน				
4.1 ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างกระตือรือร้น				
4.2 เก็บวัสดุอุปกรณ์ทุกครั้งอย่างเป็นระเบียบ				
4.3 ทำงานเสร็จตรงตามที่กำหนด				

หนังสือชุดนิทานชาดก

คำนำ

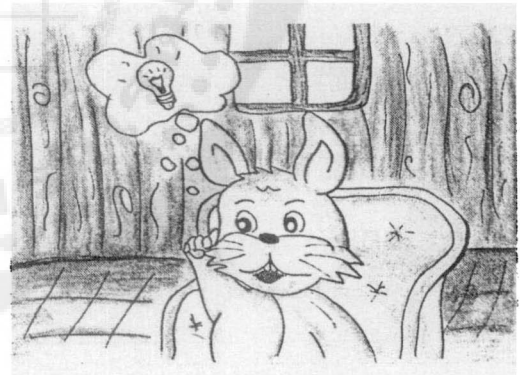
นิทานเรื่องนี้ เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจให้เด็กปฏิบัติในด้านการฟังดี ได้แก่ การเป็นผู้ฟังที่ดี รับฟังผู้อื่นแล้วคิดพิจารณา ก่อน การเป็นผู้ฟังที่ดีจะเป็นประโยชน์กับตัวเอง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม

นิทานเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมสำหรับนักเรียน
ด้วยชุดนิทานชาดก โดย รศ.ดร. สิริมา ภูโย โยธินันตพงษ์ หัวหน้าโครงการ
ภาพโดย นางสาวจกจิรา นะลิขิตง

กระรอกกับกระต่ายเป็นเพื่อนรักกัน
กระต่ายจะคอยแนะนำตักเตือนในทางที่ดี
แต่กระรอกเป็นสัตว์หัวดีไม่ใช่ผู้ฟังที่ดี

วันหนึ่งกระต่ายคิดจะสอนให้กระรอกเป็นผู้ฟังที่ดี
รู้จักรับฟังผู้อื่น
และปฏิบัติตนในคำสอนที่ผู้อื่นแนะนำให้ทำสิ่งดี ๆ

กระต่ายจึงหาวิธีการที่จะสอนกระรอก
ให้เป็นผู้ฟังที่ดี ไม่หัวดี
จึงบอกกระรอกว่า
“วันนี้ข้าจะเข้าป่า เจ้าอย่าไปไหนนะ”
แต่กระรอกบอกว่า “ข้าจะไป”

กระต่ายจึงแก้งบอกกระรอกว่า
 “อย่าเอากระบุงไปนะ”
 แต่กระรอกไม่ฟังกลับเอาของใส่กระบุงแบกไป

พอเดินไปกระรอกก็เหนื่อย
 กระต่ายให้พัก ก็ไม่พัก
 กระรอกเดินไปเจอหลุมใหญ่
 กระต่ายบอกให้ระวังก็ไม่ระวัง
 กระรอกไม่เป็นผู้ฟังที่ดีเลย

แล้วกระรอกก็เดินตกหลุม
 กระต่ายพยายามจะช่วยกระรอกขึ้นมาจากหลุม
 ก็ช่วยยากเพราะกระรอกตัวใหญ่

พอถึงปากหลุมกระรอกก็สิ้นใจ กระต่ายเสียใจมาก
 จึงรำพึงว่า “การไม่เป็นผู้ฟังที่ดี หัวดี้อ อวดดี ไม่คิด
 ไตร่ตรอง จะเกิดผลร้ายกับตัวเอง”

*** นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ***

ควรเป็นผู้ฟังที่ดี และควรฟังผู้อื่นแล้วคิดพิจารณาเป็นประโยชน์กับตนเอง แต่
 หากไม่รู้จักรับฟังผู้อื่นเลย ก็อาจเป็นโทษถึงตายได้

ที่มา: ดัดแปลงจากหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษา, นิทานคติธรรม, กรมวิชาการ
 กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ: ๒๕๓๓

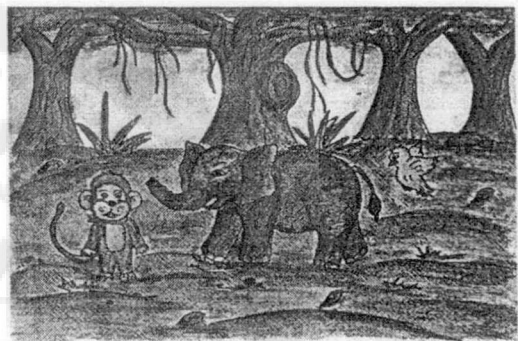

คำนำ

นิทานเรื่องนี้ เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจให้เด็กปฏิบัติ
 ในด้านการมีมารยาท ได้แก่ การให้วิตามโอกาสที่เหมาะสม
 การใช้กรอคอย การปฏิบัติตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรม และ
 การมีมารยาทที่ก่อให้เกิดความเป็นมิตรกัน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้
 เด็กปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม

นิทานเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมสู่ระดับปฐมวัย
 ด้วยชุดนิทานชาดก โดย รศ.ดร.สิริมา วิบูลย์อนันตพร หัวหน้าโครงการ
 ภาควิชาประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

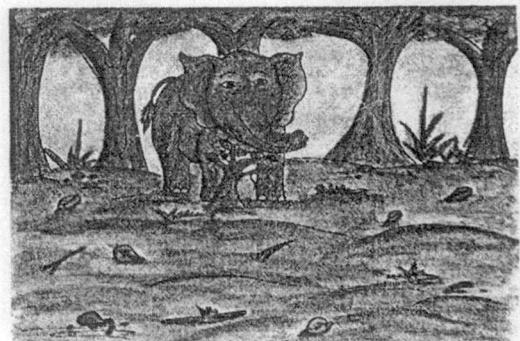
มีสัตว์ 3 ตัว เป็นเพื่อนรักกัน
 คือ นกกระสา ลิง และช้าง
 ทั้งสามอาศัยอยู่ด้วยกันที่ต้นไม้ใหญ่ในป่าแห่งหนึ่ง

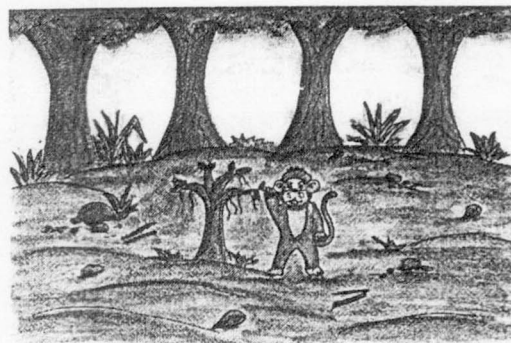
วันหนึ่ง นกกระสา ลิง และช้าง
 ได้คุยกันเล่น ๆ ว่า
 “ใครแก่กว่าใคร”
 จะได้ให้ความเคารพนับถือกันตามอาวุโส
 ซึ่งถือเป็นมารยาทที่ดีที่ควรปฏิบัติ

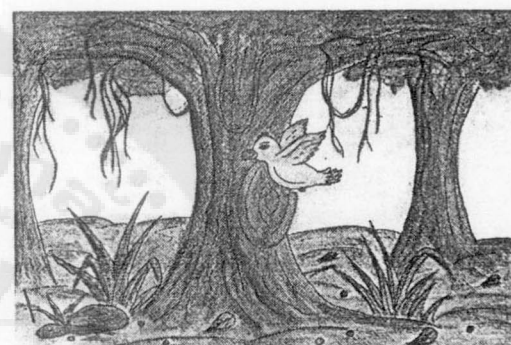
ช้างพูดขึ้นว่า
 “ตอนเล็กๆ ข้าเห็นต้นไม้สูงแค่ท้องข้า”

ลิง รอให้ช้างพูดจบ
แล้วลิงก็พูดขึ้นมาว่า
“ตอนฉันยังเล็ก ฉันเคยให้มียอดไทรมากัดเล่น”

เมื่อลิงพูดจบแล้ว นกกระโทกพูดขึ้นว่า
“ตอนข้าเล็ก ๆ ข้าเคยกินลูกไทรสุก ๆ แล้วก็มาถ่าย
ไว้ที่นี่ เมล็ดของมันที่ฉันถ่ายออกมา
ถึงออกมาเติบโตเป็นต้นไทรต้นนี้แหละ”

ลิงเลยพูดขึ้นว่า
ลิงพูดว่า “ถ้าอย่างนั้น นกกระโทกก็แก่ที่สุด
รองลงมาก็เป็นลิง และช้างเป็นน้องสุดท้อง”
เมื่อสัตว์ทั้งสามทราบว่าใครมีอายุมากที่สุดหรือเป็นผู้ใหญ่
มากที่สุด ก็ให้แสดงมารยาทที่ดีต่อกัน ดังนี้
ให้ความเคารพกันตามลำดับ ผู้น้อยไหว้ผู้ใหญ่
ปฏิบัติต่อผู้ใหญ่อย่างเหมาะสม
และผู้ใหญ่ก็ควรปฏิบัติต่อผู้น้อยอย่างเหมาะสม

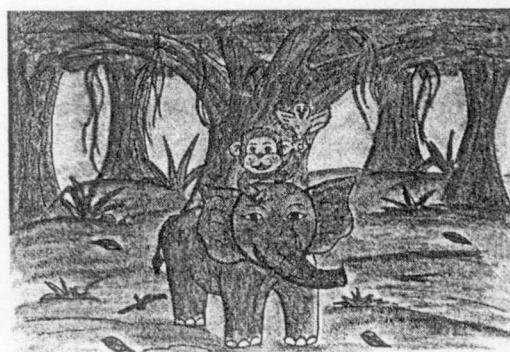

สัตว์ทั้งสามมีมารยาทที่ดีต่อกัน
แล้วก็อยู่ด้วยกัน อย่างมีความสุข

• นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า •

ผู้น้อยควรรู้จักมารยาทที่ควรปฏิบัติต่อผู้ใหญ่
และการมีมารยาทดีทำให้เกิดความเป็นมิตรกัน

ที่มา: คัดแปลงจากหนังสือชุดนิทานชาดก เรื่องสังกัรพ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพฯ : วิทยาลัยบาลี, 2537.

คำนำ

นิทานเรื่องนี้ เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจให้เด็กปฏิบัติในด้านการพูดได้แก่ การใช้คำพูดที่เหมาะสม การกล่าวคำขอบุญ / ขอบุญ และการใช้คำสุภาพได้ ไม่ควรพูดคำหยาบ การพูดดีย่อมเป็นที่รักแก่บุคคลทั่วไป ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม

นิทานเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของกาพย์เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
ด้วยชุดนิทานชาดก โดย รศ.ดร.กวีณา กัญญาบัณฑิตพงษ์ หัวหน้าโครงการ
ภาพโดย นางสาวชลธิชา มะกิกอง

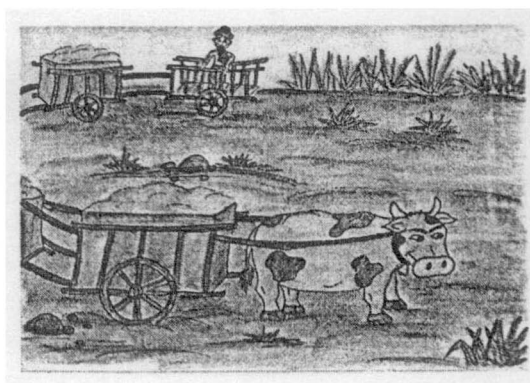
กาลครั้งหนึ่ง มีพระโพธิสัตว์เกิดเป็นโค
นามว่า "โคหนันทวิสาสด"
โคหนันทวิสาสด เป็นโคที่มีพลังกำลังมาก
โคอาศัยอยู่กับพราหมณ์
พราหมณ์รักและเลี้ยงโคเหมือนลูกชาย

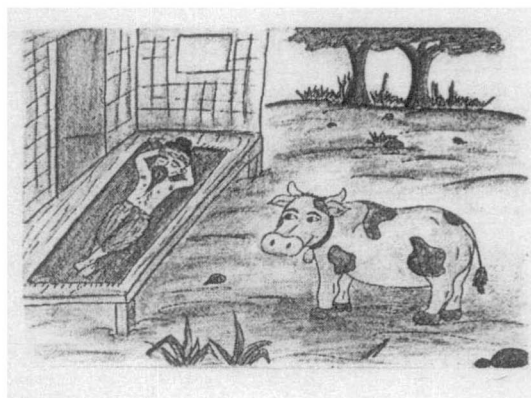
วันหนึ่ง โคหนันทวิสาสดคิดตอบแทนบุญคุณพราหมณ์
จึงให้พราหมณ์ไปทำพินกับโคของเศรษฐี
โดยการลากเกวียนหนึ่งร้อยเล่มที่ผูกติดกัน
ให้เคลื่อนไหวได้

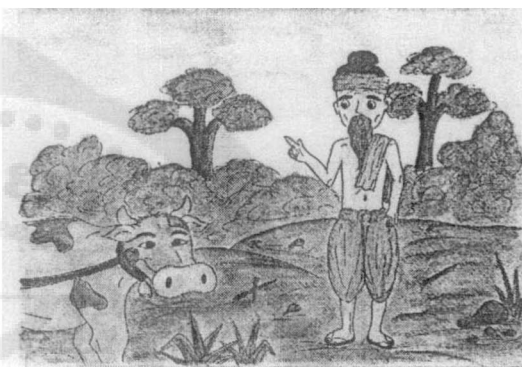
ในวันเดินทาง พราหมณ์ขึ้นไปนั่งบนโคหนันทวิสาสด
แล้วพูดว่า "โคโก่ง โคโง่ จงลากเกวียนไป"
โคหนันทวิสาสดได้ยินคำพูดที่ไม่ไพเราะ
ก็คิดน้อยใจ จึงยืนเฉยไม่เคลื่อนไหว
ทำให้พราหมณ์แพ้พิน

พราหมณ์เสียใจมากที่แพ้พนัน
โคนั้นทวิศาลจึงเข้ามาพูดปลอบ
แล้วพูดว่า “พ่อ ฉันอยู่เรือนท่านไม่เคยทำอะไร
เสียหาย เหตุใดท่านจึงมาว่าฉันโก่ง ฉันโง่”

แล้วโคนั้นทวิศาลก็ให้พราหมณ์ไปทำพนันใหม่
โดยขอให้พราหมณ์พูดดี ๆ อย่าพูดว่าโคโง่ง โคโง่
พราหมณ์พูดขอโทษโคนั้นทวิศาล
และบอกว่าต่อไปจะพูดแต่ถ้อยคำที่สุภาพ

เมื่อถึงวันเดิมพนัน
พราหมณ์พูดคำที่สุภาพกับโคนั้นทวิศาลว่า
“โคผู้เจริญ จงลากเกวียนทั้งร้อยเล่มนี้ไปเถิด”
เมื่อโคนั้นทวิศาลได้ยินคำพูดที่ดี สุภาพ เสียงไพเราะ
ก็มีกำลังใจ ทำให้ลากเกวียนที่หนักได้อย่างสบาย
ในที่สุดพราหมณ์เป็นฝ่ายชนะพนัน

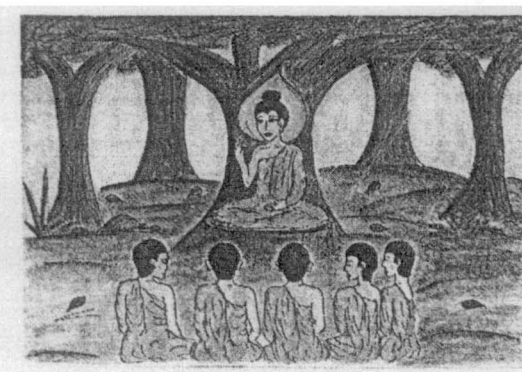

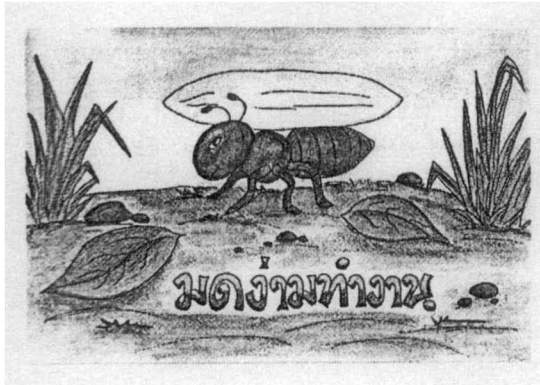
พระพุทธเจ้าตรัสว่า “คำหยาบไม่เป็นที่ชอบของใคร ๆ”
“ควรพูดแต่คำที่น่ายกใจเท่านั้น”

* นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า *

ควรใช้คำพูดที่เหมาะสม ใช้คำพูดที่สุภาพ ใช้ถ้อยคำที่อ่อนโยน
ขอโทษ ไม่พูดคำหยาบ การพูดดีย่อมเป็นที่รักแก่บุคคลทั่วไป

ที่มา : ดัดแปลงจากหนังสือนิทานชาดก เล่ม 1 ของ จันทนี พงษ์ประจักษ์, กรุงเทพฯ :
ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2533

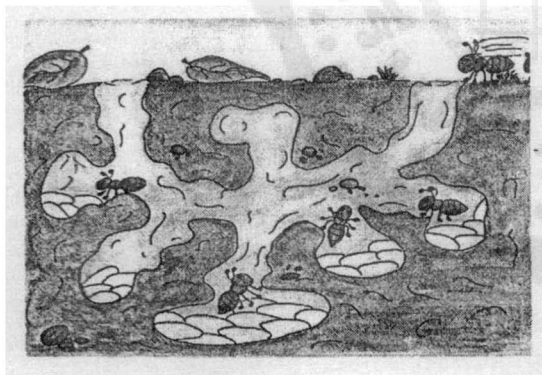
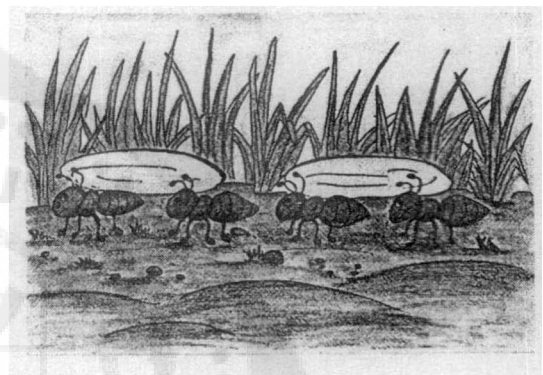

คำนำ

นิทานเรื่องนี้ เป็นนิทานชาดกที่มีคติสอนใจให้เด็กรู้จักความขยันเป็นสิ่งที่ดี คือขยันทำงานอย่างมด ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ทำงานอย่างกระตือรือร้น และทำงานเสร็จตรงตามเวลา ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม

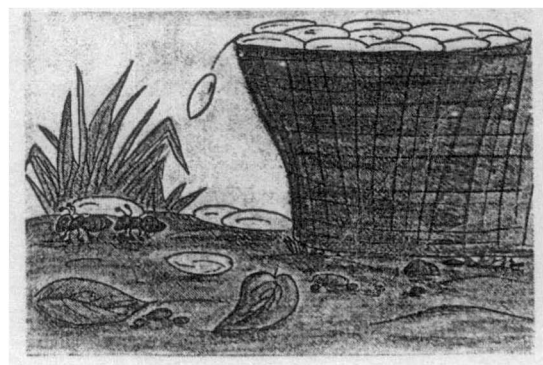
นิทานเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดเรื่อง-กระทู้พัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
ด้วยชุดนิทานชาดก โดย วศ.ค.วิริมา ภัฏฐโณบัณฑิตย์ หัวหน้าโครงการ
ภาพโดย นางสาวชลธิชา มะลิทอง

มีมดงามกลุ่มหนึ่งกำลังช่วยกันขนเมล็ดข้าวอย่างขยันขันแข็ง โดยไม่เกียติงกัน เพื่อให้การขนเมล็ดข้าวเสร็จตรงตามเวลาก่อนที่ฝนจะตกลงมา

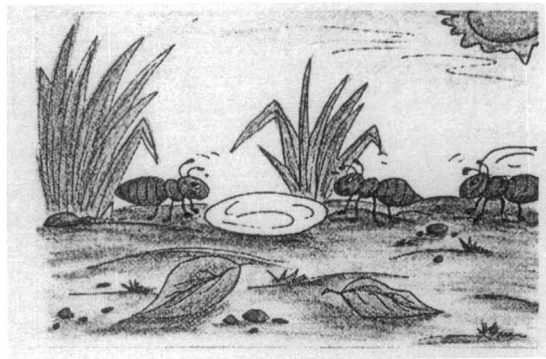

ทุกตัวแบ่งหน้าที่ทำงานกันอย่างกระตือรือร้น และเก็บเมล็ดข้าวอย่างเป็นระเบียบในรังอันกว้างใหญ่

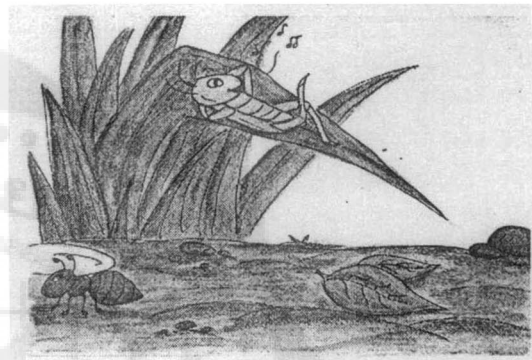
มดงามขยันขันแข็งทำงานทุกวัน
คอยเก็บเมล็ดข้าวที่ชาวนาทำร่วงไว้
เอาไว้กินในหน้าแล้งอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย

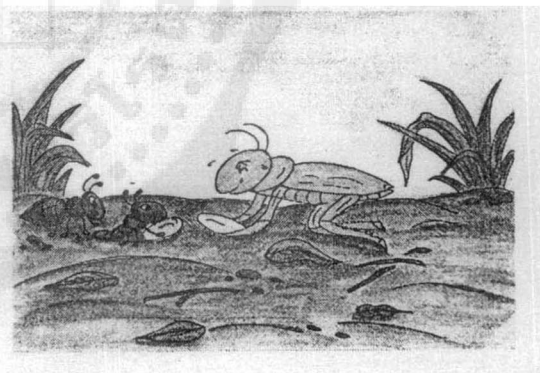
มดง่ามตั้งใจทำงานเช่นนี้ทุก ๆ วัน
โดยไม่เกียจคร้าน
และประสบความสำเร็จมีเมล็ดข้าว
เอาไว้กินในหน้าแล้งอย่างเพียงพอ

มีต๊กแตนตัวหนึ่ง ไม่ยอมทำงาน
มดง่ามดักเตือนต๊กแตนให้ทำงาน
เก็บอาหารไว้กินในหน้าแล้ง
แต่ต๊กแตนก็ไม่เชื่อเอาแต่นอนสบาย

ต่อมาเมื่อถึงหน้าแล้ง
ต๊กแตนก็ไม่มีอาหารกิน
จึงนึกถึงคำเตือนของมดง่ามว่าให้ "ขยันทำงาน"
เมื่อต๊กแตนหิวจึงไปขออาหารจากมดง่าม

ตั้งแต่นั้นมา ต๊กแตนก็ขยันหมั่นเพียร
หาอาหารเอาไว้กิน ไม่ขี้เกียจอีกต่อไป

• นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า •

เมื่อจะทำงานอะไรก็ต้องตั้งใจทำ มีความขยันหมั่นเพียร จึงประสบความสำเร็จ

ที่มา : ดัดแปลงจากเรื่องมดง่ามทำงานของเครืออินทนิล. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : สันอ้อ. 2543.

